

Miejska Biblioteka Publiczna
w Białej Podlaskiej
DZIAŁ INFORMACJI, BIBLIOGRAFII
I WIEDZY O REGIONIE
ul. Warszawska 12a
21-500 Biała Podlaska
tel. (083) 343-61-11

1
2006

(83)

Cena 3,00 zł

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

Церква Преображення Господнього в селі Плески (Пльоски)

*Церква Вознесіння Господнього в селі Кленики (Клейники)
Фотографії Ю. Гаврилюка*

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

Число 1 (83) – Січень – Лютий 2006

Numer 1 (83) – Styczeń – Luty 2006

www.nadbuhom.free.ngo.pl

ul. Kazanowskiego 15 B, skr. poczt. 77,
17-100 Bielsk Podlaski

Тел.-факс/Tel.-fax (085) 730-89-29

E-mail: nadbuhom@free.ngo.pl

Український часопис Підляшшя „Над Бугом і Нарвою”

Видавець: Союз українців Підляшшя

Редакція: Андрій Давидюк, Юрій Гаврилюк (головний редактор), Юстина Гапонюк, Іван Киризиук, Христина Костевич, Кароліна Матеїчук, Людмила Филимонюк. Співпрацівники редакції: Ігор Вереміюк, Іван Ігнатюк, Микола Рощенко, Славомір Савчук, Леокадія Сасевич, Мирослав Степанюк, Слизавета Томчук, Агнешка Фирсович, Олена Чабан.

Часопис субсидійований Міністерством внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає.

Ukraińskie pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Wydawca: Związek Ukraińców Podlasia

Redakcja: Andrzej Dawidziuk, Ludmiła Filimoniuk, Justyna Haponiuk, Jerzy Hawryluk (redaktor naczelny), Jan Kiryziuk, Krystyna Kościwicz, Karolina Matejczuk. Współpracownicy redakcji: Helena Czaban, Agnieszka Firsowicz, Jan Ignaciuk, Mikołaj Roszczenko, Leokadia Sajewicz, Sławomir Sawczuk, Mirosław Stepaniuk, Elżbieta Tomczuk, Ihor Weremijuk.

Pismo jest wydawane przy wsparciu finansowym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej.

Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Передплату „Над Бугом і Нарвою” замовляйте перераховуючи гроші на банк, рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, Bank BPH O/Bielsk Podlaski, nr 97 1060 0076 0000 4011 6000 1197. Річна передплата за 2006 рік на території Польщі коштує 25,00 zł. Річна передплата з-за кордону – рівновартість 30 доларів США (звичайною поштою) або 40 доларів США (летунською поштою). Чеки виписувати на: Związek Ukraińców Podlasia

Roczna prenumerata na cały rok 2006 kosztuje: prenumerata krajowa – 25.00 zł (w przypadku prenumeraty za okres krótszy ilość numerów należy pomnożyć przez 4,50 zł). Roczna prenumerata zagraniczna na rok 2006 – równowartość 30 USD (poczta zwykła) lub 40 USD (poczta lotnicza).

Druk: „Bieldruk”, Białystok, ul. Wiewiórcza 66, tel (085) 868-44-40, 741-31-79, www.bieldruk.pl, biuro@bieldruk.pl

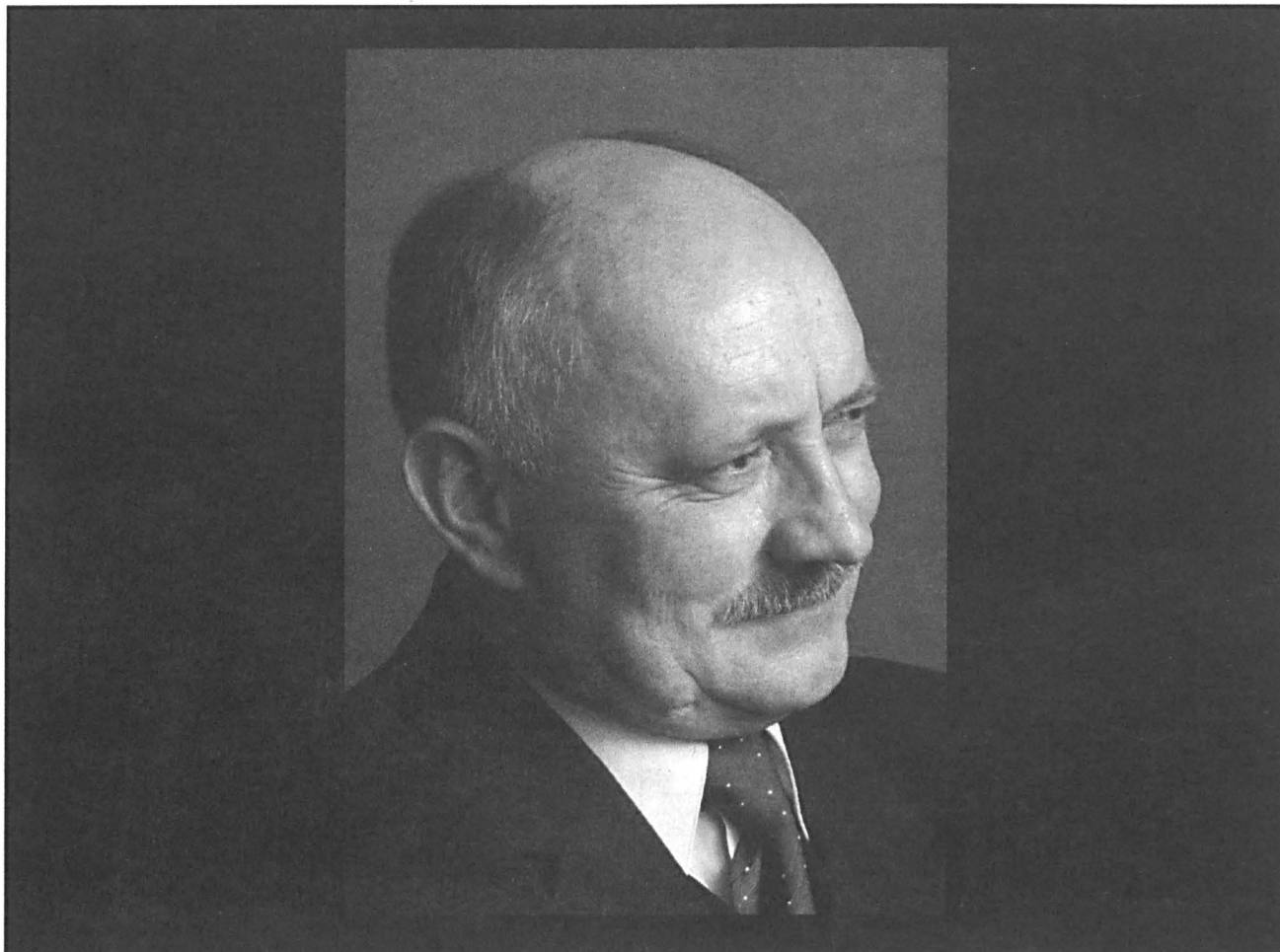
Zmíst * Spis treści

С. Савчук, Підляшшя прощає Мирона Кертичака	2
Ю. Гаврилюк, З'їзд при звуках колядок	6
М. Рижик, Звіт Головної управи Союзу українців Підляшшя з діяльності за період від 27 серпня 2000 р. до 24 грудня 2005 р.	7
Необхідний професіоналізм діячів у поєднанні з автономією дій. Розмова з А. Артем'юком	10
(юг), Для добра Церкви і народу	12
І. Вереміюк, «Старий руок у ногі – новий у порозі»	13
СС, «Ми дві дружні, сусідські держави...»	14
Передвиборче повідомлення для громадян України	14
Л. Филимонюк, Заколядували українські діти та молодь... ..	15
С. Савчук, Зимові зустрічі з народним ремеслом	17
К. Kościwicz, Zalew w Hajnówce – to już tylko kwestia czasu	19
Ks. A. Nielipiński, Dom Kultury Prawosławnej – dom dla nas wszystkich	20
А. Артем'юк, Пудляше – країна молоком пливуча?	21
Л. Филимонюк, «Використаті цікаві уривки життя...»	23
Підляські говірки – частина українського мовного простору. Розмова з Ю. Бідношиєю	25
В. Романчук, Підляшанка з «великого світу». Спогад про Ніну Ковальчук з Дубин коло Гайнівки	27
E. Wiszka, Oddział Ukraińskiego Komitetu Centralnego w Białowieży (1929-1939)	31
M. Postił-Jaruha, Czytanie ikon. Podstawy ikonowego pisma (5)	35
І. Оверчук, Андрі'юко за границьою 2, або «Бізнес» в непевний час	37
І. Киризиук, Було	39
І. Киризиук, Циганський табір... ..	39
Пишуть читачі! Czytelnicy piszą	40
A.C., Вартісна публікація	45
Л. Филимонюк, З українських подій на Підляшші	46
Д. Шевчук, «Коляда» в Рівному: «Від Дону до Підляшшя»	47
A. Roszkowski, Obyśmy za rok znowu się spotkali	47
K. Matejczuk, Artystyczne «Wesołych Świąt» w «Arsenale»	48
J. Czerniawska-Haponiuk, Noworoczna choinka dla dzieci	48

Наша обкладинка: Діти, які взяли участь у творчих зустрічах з народним ремеслом в Біловезжі.
Фото Ю. Гаврилюка

Поточне число журналу видано при використанні фондів отриманих від Міністерства закордонних справ України в рамках плану заходів щодо встановлення зв'язків з українцями, які проживають за межами України.

Підляшшия прощає

Мирона Кертичака

Увечері 25 січня у підваршавських Марках несподівано, на 51-му році життя, помер Мирон Кертичак – голова Об'єднання українців у Польщі, заступник голови Європейського конгресу українців.

Відійшла від нас Людина, яка своє життя, здібності, сили і здоров'я віддала українській справі, справі української громади у Польщі.

Культурно-громадську роботу блаженної пам'яті Мирон Кертичак почав уже в молодих літах. Народився 29 січня 1955 року в селі Жугені Браневського повіту, куди його батьків закинула акція „Вісла”. Після закінчення ліцею в Браневі студіював фізику у Гданському університеті.

Саме тоді включився в діяльність місцевого гуртка Українського суспільно-культурного товариства, став його лідером і співорганізатором молодіжних заходів – Молодіжного ярмарку, Рейду „Карпати”, зустрічей студентської молоді. У 1989-1990 рр. був заступником голови УСКТ.

Крім громадської праці, займався також фотографією, яка стала його пристрастю до кінця життя. Від 1976 до 1989 року працював у Гданську журналістом-фоторепортером у студентській, регіональній і відомчій пресі.

Мирон Кертичак – гість XIV Фестивалю української культури „Підляська осінь 2005”. Більськ, 5.XI.2005

На зламі 80-х і 90-х років Мирон Кертичак брав активну участь у процесі зміни формули діяльності УСКТ, результатом чого стало створення нової організації – Об'єднання українців у Польщі. Від початку її існування, тобто від 1990 року, був секретарем організації. У 1996 році став головою Головної управи Об'єднання українців у Польщі. На цей пост його обирали тричі, останнього разу – під час V З'їзду Об'єднання українців у Польщі, у квітні минулого року.

Керування організацією не обмежувалося телефонними розмовами і зустрічами у Варшаві. Переглядаючи сторінки української преси за ці останні кільканадцять років, можна помітити, що Мирон Кертичак намагався бути всюди, де відбувалося щось важливе для української громади у Польщі. Та й не тільки в Польщі – у 2001 році його обрали заступником голови Європейського конгресу українців і членом президії Української всесвітньої координаційної ради.

У жовтні 2005 року Мирон Кертичак став співголовою Спільної комісії уряду РП і національних та етнічних меншин.

Блаженної пам'яті Мирон Кертичак не забував також про українців на Підляшші. Неодноразово засвідчував своє задоволення розвитком української національної ідеї між Бугом і Нарвою, нашими малими і великими успіхами, допомагав розв'язувати проблеми, які виникали в роботі Союзу українців Підляшшя, прагнучи зміцнювати співпрацю між обома українськими організаціями.

Українці Підляської землі не забудуть про Нього.

Андрій Артем'юк, голова Союзу українців Підляшшя

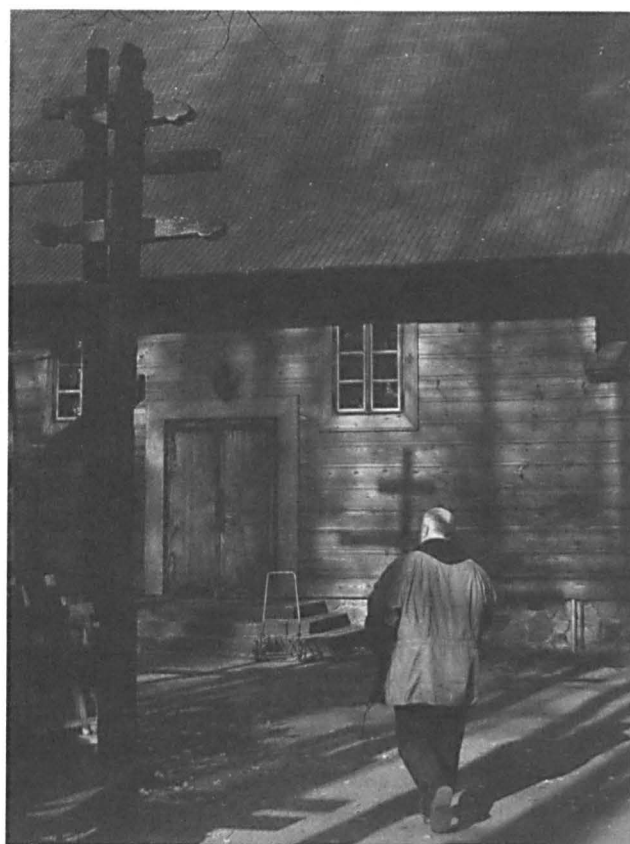
Звістку про смерть Мирона Кертичака сприйняли ми з великим смутком і жалем. Відійшла від нас Людина, яка була дуже активною в праці на користь української громади у Польщі. Блаженної пам'яті Мирон Кертичак був всюди, де відбувалося щось важливе для українців у нашій країні. Це велика втрата для українства у Польщі, а також у ширшому плані – для українства у цій частині Європи, адже він був ще й заступником голови Європейського конгресу українців. Слід сказати, що під його керівництвом Об'єднання українців у Польщі стало однією з найактивніших організацій україн-

ської діаспори у Європі. Відійшла від нас Людина, яка щиро турбувалася проблемами українців і на сьогодні важко уявити собі когось, хто би з такою відданістю працював для української справи у Польщі.

Марія Рижик, заступник голови Союзу українців Підляшшя

З Блаженної пам'яті Мироном Кертичаком я особисто познайомилася, коли була секретарем Союзу українців Підляшшя. Потім неодноразово зустрічалася з ним як головою нашої організації. Від початку дев'яностих років, тобто від часу, коли ми почали проводити великі культурні заходи, нам потрібна була організаційна допомога. Мирон дуже часто допомагав нам своїми порадами, оскільки мав великий досвід у проведенні таких заходів. Завжди, коли у нас виникали якісь проблеми, ми могли звернутися до Мирона – і він охоче нам підказував, як їх розв'язати. Мирон часто був гостем на наших найбільших культурних імпрезах: приїжджав на літнє свято „На Івана, на Купала” у Дубичах-Церковних, на фестиваль „Підляська осінь”.

Він доклав зусиль для того, щоб наші діти змогли зустрітися з дружиною президента Александра Квас-

Мирон Кертичак на Святій Горі Грабарці – під час своєї останньої мандрівки Підляшшям 5.XI.2005 року

невського – Йолантою, у президентському палаці у Варшаві, з нагоди дня дитини. Оскільки Він не забував і про нас, підляшуків, наші діти з пунктів навчання української мови у Більську та Черемусі їздили на літні канікули у Крим. Хоч Союз українців Підляшшя і Об'єднання українців у Польщі – це окремі, незалежні організації, блаженної пам'яті Мирон старався підтримувати між нами тісні контакти і налагоджувати співпрацю. Думаю, що Його головною метою було збереження єдності всіх українських громад у Польщі.

Востаннє відвідав Він нас у листопаді минулого року, на фестивалі „Підляська осінь”. Був тоді присутній на ювілейному концерті з нагоди десятиліття ансамблю „Ранок”, висловлював щирі побажання. Як завжди, то був не лише офіційний візит, можна було відчутти, що на Підляшшя Він приїжджає дуже радо, що цікавиться ситуацією, хоче почути людей, відвідати різні місцевості. Так було й того разу. Мирон провів у нас три дні, зустрічався у неформальній обстановці з нашими дітьми, їздив по селах, був у Біловезькій пущі, побував на Святій Горі Грабарці. Можна сказати, що несвідомо, не здаючи собі з того справи, попросився з Підляшшям.

Микола Хроль, член Головної Ради Союзу українців Підляшшя

Згадуючи блаженної пам'яті Мирона Кертичака, насамперед слід сказати, що це була Людина дуже заангажована в працю Об'єднання українців у Польщі. Ця заангажованість була, так би мовити, багатовекторною. Одним з її проявів було клопотання про те, щоб утримувати добрі контакти з нашою організацією.

Однією з найхарактерніших рис покійного Мирона Кертичака була готовність до компромісного вирішення справ, а також життєва мудрість. Така позиція допомагала також нам, членам Союзу українців Підляшшя. Надзвичайно прикро, що відходять з цього світу люди в такому молодому віці і так потрібні нашій громаді.

Д-р Григорій Купріянович, член Головної Ради Союзу українців Підляшшя, голова Товариства догляду за могилами українських вояків у Любліні

Смерть Мирона Кертичака є великою втратою для всієї української громади у Польщі. Це був насправді один із лідерів українського життя, Людина, яка поклала багато зусиль для того, щоб у складних умовах політичної і суспільної трансформації, яка проходила в країні протягом останніх кільканадцяти років, будувати позицію української громади. І великою мірою Йому це вдалося. Саме Його зусиллями українська громада знайшла своє місце в цих нових обставинах – стала серйозним партнером для польської більшості й серйозним партнером для польських державних структур.

Мирон Кертичак, багато років будучи головою найбільшої української організації у Польщі – Об'єднання українців у Польщі, відігравав не тільки важливу роль у своїй громаді, але став однією зі значних постатей у житті країни. Підтвердження цього можна вважати факт, що саме Він став співголовою Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, яка була створена восени минулого року на основі нещодавно прийнятого польським парламентом Закону про національні меншини. Не випадково саме блаженної пам'яті Мирона Кертичака обрано з боку національних меншин співголовою цієї комісії. Це показує, який авторитет мав Мирон Кертичак серед усіх національних меншин, оскільки Його діяльність виходила за межі захисту прав лише української громади – він також працював для знаходження місця для усіх національних меншин в польському суспільстві.

Те, що сталося, – велика трагедія для нас усіх, адже відійшла Людина заангажована, на якій великою мірою спиралось українське життя у Польщі.

* * *

Блаженної пам'яті Мирон Кертичак спочив на Вольському православному кладовищі у Варшаві, біля могил солдатів армії Української На-

родної Республіки. Похоронні урочистості, які відбулися 31 січня 2006 року, почалися з Божественної заупокійної літургії у греко-католицькій церкві Успіння Пресвятої Богородиці оо. Василіанів у Варшаві, яку очолив владика Володимир Юшак, Ординарій Варшавсько-Гданської єпархії. В останню дорогу Покійного проводжала родина, сотні українців з Польщі, а також офіційні представники державних і громадських установ Польщі й України.

Крім найближчих співпрацівників з Об'єднання українців у Польщі, слова співчуття родині й подяки Покійному за Його працю висловили між іншими: заступник держсекретаря Канцелярії Президента РП Л. Качинського Л. Домбковська-Ціхоцька, яка сповістила про посмертне нагородження Президентом РП Л. Качинським бл. п. Мирона Кертичака за діяльність і видатний вклад у польсько-українське поєднання Кавалерським Хрестом ордену Відродження Польщі. З Києва прибув держсекретар Секретаріату Президента України В. Ющенко М. Лубківський, який зачитав текст співчуття родині Покійного і скорботне послання Президента України українській громаді. Від імені національних меншин виступав проф. С. Краєвський, співголова Польської ради християн і євреїв. Своє слово промовили маршалок Сенату РП Б. Борушевич, голова Української всесвітньої координаційної ради М. Горинь та представники багатьох інших установ і організацій. Від імені Польської Автокефальної Православної Церкви з прощальним словом виступив отець проф. М. Бендза, проректор Християнської теологічної академії.

У похоронних урочистостях взяла також участь делегація Союзу українців Підляшшя, яку очолював голова організації Андрій Артем'юк.

Вічна Тобі пам'ять, Мироне!

Опрацював Славомір САВЧУК,
Польське радіо Білосток
Фото Ю. Гаврилюка

З'їзд при звуках колядок

24 грудня 2005 року у Більську відбувся черговий, III з'їзд Союзу українців Підляшшя, організації, яка від весни 1992 року проводить культурно-освітню роботу серед етнічно українського населення в нашому регіоні. Під час засідання з'їзду, якому головували д-р **Григорій Купріянович** і д-р **Микола Хроль**, представлений був звіт з діяльності уступаючої Головної управи за період від серпня 2000 до грудня 2005 року. Скорочений варіант звіту, який зачитала голова СУП **Марія Рижик**, пропонуємо тут нашим Читачам. Згодом відбулося обговорення найважливіших питань пов'язаних з минулим п'ятиріччям у житті організації, планів на майбутнє та вибори керівних органів на чергову каденцію.

Новим головою Союзу українців Підляшшя став **Андрій Артем'юк**, якого на цей пост зарекомендувала дотеперішня Головна управа. Це молодий діяч родом із Парцьова, докторант Європейського колегіуму польських і українських університетів в Любліні, який свій дальший життєвий шлях вирішив пов'язати з рідними сторонами.

Обрано також 12 членів Головної ради СУП, до якої увійшли **Іван Бакунович**, **Андрій Давидюк**, **Андрій Єкатеринчук**, **Іван Киризюк**, **Григорій Купріянович**, **Марія Рижик**, **Алина Рудчук**, **Славомир Савчук**, **Мирослав Степанюк**, **Елизавета Томчук**, **Агнешка Фирсович** і **Микола Хроль**. Згідно зі Статутом організації, окрім згаданих осіб, до складу Головної ради зараховуються також голови місцевих відділів СУП і головний редактор часопису „Над Бугом і Нарвою”.

Згодом, засідаючи в своєму оновленому складі, Головна рада вибрала новий склад Головної управи до якої увійшли, як заступники голови СУП, **Марія Рижик** і **Мирослав Степанюк**, **Андрій Давидюк** – секретар, **Алина Рудчук** – скарбник, а також **Андрій Єкатеринчук** та **Іван Киризюк** – члени.

*З'їзд це нагода до рефлексій і дискусій – над пройденим шляхом і тим, який ще нас чекає. Згодом все це матеріалізується під час виборів керівництва на чергові роки праці. Тут бачимо сам момент голосування та новообраного голову СУП **Андрія Артем'юка**, який проголошує своє експозе.*

*Поруч нього **Марія Рижик** і **Григорій Купріянович**.*

Оскільки з'їзд відбувався у передріздвяному періоді, його учасників порадувало українськими колядками тріо дівчат з ансамблю „Ранок”. А зараз, коли вже минули святкові дні, а з ними час колядування, щедрування і ялинкових та новорічних забав,

всіх членів Союзу українців Підляшшя чекають чергові місяці і роки буденної праці для розбудови української присутності на підляських обрії.

Юрій ГАВРИЛЮК
Фото І. Бакуновича

Звіт Головної управи Союзу українців Підляшшя з діяльності за період від 27 серпня 2000 р. до 24 грудня 2005 р.

В міжз'їздівському періоді Головна управа зосередила свою діяльність на організації багатьох культурних імпрез, на підтримці і розвитку пунктів навчання української мови, допомозі молодіжним та фольклорним колективам, видавничій діяльності. Брала також участь в політичному житті в регіоні.

Структура СУП

Звіт за міжз'їздівський період хотіла б я почати від представлення самої структури організації. В терені діють, на жаль, тільки чотири відділи СУП-у: в Більську, Гайнівці, Білостоці та Орлі. Діють вони по-різному і хотілося б, щоб ця діяльність була кращою і щоб виникали чергові ланки нашої організації, в тому на Південному Підляшші. Але тут без ініціативи членів СУП в терені важко це реалізувати, важко вказувати, як має виглядати діяльність у терені.

На майбутнє варто було б увійти в контакти з колишніми членами Українського суспільно-культурного товариства на Підляшші – наприклад в Кліщелях, Черемусі. Може схочуть вони стати членами СУП.

В 2000 р. Союз українців Підляшшя та редакція „Над Бугом і Нарвою” поміняли приміщення. Осідок СУП і редакції був перенесений до приватного будинку на вул. Казановського. Було також придбано нові меблі та оснащення. У березні 2004 року СУП дістав в подарунку від Міністра закордонних справ України новий комп'ютер та принтер.

Політичне життя

Союз українців Підляшшя брав участь в політичному житті в регіоні, хоч мала вона досить обмежений характер. В останніх самоврядувальних

виборах в 2002 р. СУП мав своїх кандидатів або підтримував кандидатів у виборах до влад міста Більськ, гміни Більськ і Більського повіту. Наші кандидати балотувалися зі списку „Більської коаліції”. В результаті в Міській раді міста Більськ маємо трьох радних: д-ра Петра Кондратюка, який став головою Міської ради, д-ра Миколу Хроля та Марію Рижик. В останніх виборах до Воєвідського сеймику, СУП підтримував безпартійного Миколу Рощенка, колишнього директора Початкової школи № 4 в Більську, який балотувався зі списку SLD.

Культурна діяльність

В періоді між з'їздами Союз організував багато культурних імпрез. Це передовсім великі постійні заходи. Фестиваль української культури на Під-

ляшші „Підляська осінь”, який проходив в Більську, Білостоці, Сім'ятичах, Гайнівці, Кліщелях, Черемсі та інших місцевостях. Надзвичайно великим заходом став фольклорний фестиваль „На Івана, на Купала” в Дубичах-Церковних. Велику кількість глядачів приносять також „Польсько-українські музичні зустрічі” в Черемсі та Нарві. Інші культурні заходи це: „Огляд весільних пісень” в Кліщелях і „Підляські обжинки”, які в останніх трьох роках проходять в Мошоні-Королівській в гміні Мельник. Всі ці проекти були реалізовані завдяки фінансовій підтримці Міністерства культури, а у 2005 році Міністерства внутрішніх справ і адміністрації РП.

Від кількох років великі проблеми виникають з ростом бюрократії і великою формалізацією усіх процедур. Це

Імпрези минають, але спогади залишаються. Пропам'ятна фотографія організаторів „Підляських обжинків” в Мошоні-Королівській та молодих артистів з України – ансамблю „Цвітень” з Дніпропетровська

Колядування в Дитячому садочку „Лісова поляна” у Більську. 2005 р.

все не під сили організації, яка діє майже виключно на громадських засадах. Надіємося, що це поміняється з 2006 року року, коли вперше мають бути передані організаціям нацменшин гроші на поточну діяльність.

Видавнича діяльність

Протягом звітного періоду СУП видавав свій часопис – „Над Бугом і Нарвою”, який у 2006 році буде відзначати 15-річчя свого існування (досі вийшло вже понад 80-ть чисел журналу). Вийшли також друком дві книжки: збірка літературних творів Ю. Гаврилюка „В павутинні життя” та історична монографія М. Роценка „Кліщелі”.

Освіта та праця з дітьми і молоддю

Окрема увага Головної управи була скерована на працю з дітьми та молоддю. Охоплювала вона організацію і розбудову українського шкільництва на Підляшші, підтримку діяльності колективів, а також організацію екскурсій або таборів.

В періоді 2000-2005 виникли три нові пункти навчання української мови. Великими зусиллями Івана Бакуновича та членів Головної управи почав працювати невеликий пункт в Орлі. Українські активісти з Білостоку зорганізували міжшкільний пункт навчання української мови в цьому місті. На певно найбільшим досягненням було зорганізування першого пункту навчання в середній школі – в Загальноосвітньому ліцеї № 1 імені Т. Костюшка в Більську. Велику роль в його організації відіграли самі учні, у формальних захо-

дах допомогли Головна управа та голова Міської ради Петро Кондратюк. Виникнення цього пункту не було прос-

те і вимагало багато заходів. Неприхильний підхід до нашої ініціативи спричинився до невдачі організації навчання української мови в Ягуштові біля Більська. Дякуючи заходам Головної управи збільшено кількість годин навчання української мови в Початковій школі в Черемусі. В садочку № 9 „Лісова поляна” в Більську, де української мови навчає секретар організації Єлизавета Томчук, число малят, які беруть участь в цих зайняттях зросло з біля 30-ти до понад 70-ти. Завдяки навчанню в садочку вельми зросло число дітей, які вивчають рідну мову в перших класах Початкової школи № 4 в Більську.

Крім цього організовані були конкурси для дітей і молоді. Довгу традицію має іконографічний конкурс з вишкільними таборами, його формальними організаторами є Братство Православної Молоді та редакція „Над Бугом і

Лавреати конкурсу „Пам'ятки мистецтва іконопису в рисунках дітей”. Білосток, 10 червня 2004. Нижче: Підляська делегація на урочистості інавгурації Року України у Польщі. Варшава, 11 квітня 2005 р.

Нарвою". З нашого боку найбільше зусиль вклали в це вчительки Олена Чабан з Білостоку та скарбник СУП Алина Рудчук. В Більську був організований перший конкурс української пісні для дітей та молоді, а також конкурси української поезії.

В роках 2000-2004 щорічно відбувалися літні та зимові табори для школярів „До джерел". Діти могли там ознайомитись з народними митцями, пізнавали історію та культуру свого регіону. Відбувся також двохсторонній обмін з Рівним: молодь з Рівного була на таборі на Підляшші, а підляська молодь кілька разів відвідувала Рівне. Були організовані виїзди для дітей та молоді до Львова, а також в гори – в українські Карпати, два рази в Бещади. Наймолодші школярі побували на односторонніх екскурсіях у Варшаві, Біловезі та у Білостоці.

Щорічно, в міру можливостей, СУП допомагав також організувати святочні ялинки в школах і садочку, де відбувається навчання української мови. СУП старався забезпечити фінансування різдвяних подарунків. Один раз подарунки для дітей, які вивчають українську мову, передало Генеральне консульство України в Любліні.

„Огляд весільних і ліричних пісень” у Кліщелях це для народних колективів нагода „показатися”, а для глядачів пригадати призабуті звичай. У 2003 році на огляді виступав м.ін. колектив з села Малініки (см. Вуорля) з обрядовою сценою з традиційного весілля

У 2003 році „Польсько-українські музичні зустрічі” відбувалися у Черемусі і Нарві. Тут бачимо як організатор імпрези Славомир Савчук дарує від Нарви з початків XX сторіччя війтові Якубові Садовському

Художні колективи

В останніх п'яти роках велику увагу присвячено діяльності молодіжних колективів, передовсім „Ранку” з Більська та „Гілочки” з Черемухи. У 2000 р. була створена танцювальна група ансамблю „Ранок”.

У 2003-2004 роках вдалося роздобути фонди на діяльність колективів з Міністерства культури Польщі – у розмірах 50 тисяч та 35 тисяч злотих. За ці гроші придбано новий одяг, забезпечено зарплату для хореографа, який приїжджає з України, а також кошти організації вишкільних таборів та транспорту на концерти та фестивалі. В 2005 році старша група „Ранку” – з фінансовою допомогою в рамках цього проекту – їздила на Фестиваль нарцисів до Румунії. При нагоді в румунські Карпати поїхала група молоді з середніх шкіл Більська. Започаткували ми також контакти з українцями з Мармароцини в Румунії.

Інші форми діяльності

Окрім цього Союз українців Підляшшя організував щорічно маланкові забави в Більську, прибутки з яких були призначені на різдвяні подарунки для дітей, які вивчають українську мову та на поточну діяльність організації.

Союз українців Підляшшя підтримував також постійні контакти з По-

сольством України та Генеральними консульствами України у Гданську і Любліні, а також з іншими українськими організаціями у Польщі.

В 2005 р. член Головної ради СУП Григорій Купріянович став членом Спільної комісії уряду та національних меншин, яка була покликана на основі новоприйнятого Закону про національні меншини і вперше в історії дає нацменшинам безпосередній вплив на політику держави. Є він одним із двох представників української меншини в Комісії.

Союз має добрі контакти з самоуправами, зокрема в містах Більськ, Сім'ятичі, Білосток та гмінах Гайнівського повіту, що є дуже важливим при організації культурних заходів. СУП підтримує також зв'язки з приватними спонсорами, що дозволяє профінансувати частину заходів Союзу.

В реалізації проектів та постійній праці членам Головної управи допомагало багато активістів Союзу, яких тут важко перераховувати. За конкретну та ефективну працю хочу їм всім щиро подякувати. Велика подяка належить також керівництву фірм „Arhelan” і „Energo”, які підтримували нас в культурній діяльності.

Марія РИЖИК

Голова Союзу українців Підляшшя

Фото Ю. Гаврилюка, І. Бакуновича

Необхідний професіоналізм діячів у поєднанні з автономією дій

Розмова з головою Союзу українців Підляшшя Андрієм Артем'юком

Юрій Гаврилюк: Вітаю з обранням і прошу розказати децю про себе. Можє, спочатку про те, як виникло зацікавлення національним питанням.

Андрій Артем'юк: Почалося це ще в ліцеї, коли я вперше взяв у руки „Над Бугом і Нарвою”. Це було, здається, в третьому класі, отже, у 1992 або 1993 році. Порушувана там тематика мене зацікавила – і я почав шукати, також і в інших джерелах, інформацію про Україну й українців. А поява і розвиток у нас на Підляшші українського національного руху поживали мої пошуки. Далі, вже в студентські роки, я потрапив в український осередок у Люблині.

Свого часу в таких виданнях, як „Ніва” й „Czasopis” можна було прочитати бідкання, що саме в Люблині є найактивніший осередок „українізації білоруської молоді” з Підляшшя...

Ну що ж... Хай бідкаються, але їхнє культурне життя там не є помітним. З іншого боку, Люблин є справді одним із важливих осередків українського життя у Польщі – як культурного, так і церковного. Там є багато українців, які мешкають у місті постійно, багато також приїжджих. Я найбільше мав справу зі студентами, а також із діячами культури і науки. Тому „люблинські” роки – п'ять на магістерських студіях, чотири на докторантських – дали мені змогу багато чому навчитися, як у плані громадської роботи, так і в утвердженні своєї національної тотожності.

Читачі Твоїх публікацій в „Над Бугом і Нарвою” вже зорієнтувалися, що Ти є фахівцем в аграрній сфері, але водночас не чужі Тобі питання філології чи культури... Навчався я в Аграрній академії, на

аграрному факультеті. Моя спеціалізація – агробізнес. Тому, ставши у 2001 році докторантом Європейського колегіуму польських і українських університетів, свої докторські студії я відбував на кафедрі економіки організації агробізнесу Аграрної академії. Натомість колегіум забезпечував нам т.зв. європейський модуль, тобто розширення наших гуманітарних знань, зокрема з ділянки українознавства.

Як це виглядало на практиці?

В основному то були цикли лекцій для докторантів, хоч не тільки. Передусім з історії, літератури, політології, інколи навіть соціології. Приїжджали викладачі з України, зокрема, з Києво-Могилянської академії, Університету ім. Тараса Шевченка у Києві та львівського університету ім. Івана Франка. Але були також вчені з Західної Європи – з Франції, Німеччини, Італії, – які дивилися на політичний і культурний простір нашого регіону Європи зі своєї перспективи. Це, звісно, збагатило погляди колегіантів, доз-

волило нам побачити проблеми з цієї нової перспективи – не тільки українця з України, чи звідси, з Польщі. **Як за Твого перебування в Люблині виглядало там підляське українське середовище?**

То були переважно люди „свіжо” з Підляшшя, в основному студенти, але також мешканці самого Люблина, які найчастіше родом з Південного Підляшшя. Вони вже багато років там мешкали і протягом усіх цих років гуртувалися, щоб берегти свою традицію, свою тотожність. Можна сказати, що осередком не лише церковного, але й культурного життя стала Хрестовоздвиженська церква. Хоч це життя було й раніше, адже Хрестовоздвиженська церква діє щойно три роки, але нині вона, безсумнівно, є центром життя української православної громади в Люблині. До цього життя приєднується та частина студентської молоді з Північного Підляшшя, яка через своє заангажування саме тут віднаходить можливість задоволення своїх духовних, культурних і національних потреб.

А як виглядала Твоя активність у цьому середовищі?

На магістерських студіях протягом 4 років я був головою люблинського гуртка Братства Православної Молоді. Тоді була група досить активних студентів з різних вузів Люблина. Ми організували в основному говіння, були організовані недільні зустрічі після служби в церкві, якийсь час видавався молодіжний бюлетень «Orthodox». Були також організовані виїзди за кордон – до Греції, Росії, Києва, Румунії – щоб познайомитися там з православною культурою тих народів. А коли було створено Товариство догляду за мо-

гилами українських вояків у Любліні, мене обрали заступником голови. Завдяки цьому я брав участь у досить важливих подіях, бо старанням товариства споруджено у Любліні пам'ятник борцям за волю України, які воювали під проводом отамана Симона Петлюри. Товариство також стало організатором святкування Дня Соборності України, яке зараз проводиться вже спільно з Генеральним консульством України в Любліні.

Зараз починається новий розділ Твоєї діяльності. Що, на Твою думку, як голови Союзу українців Підляшшя, треба насамперед зробити, аби покращити функціонування організації?

Тут можна назвати кілька пунктів, які, звісно, не вичерпують усього списку потрібних, на мій погляд, змін. Адже завжди можна щось удосконалити. Треба сказати насамперед, що за кільканадцять років діяльності Союзу українців Підляшшя було багато зроблено. Безперечно, ті заходи, які вже є постійним елементом культурного і суспільного життя Підляшшя, які були започатковані і проводяться організацією, треба продовжувати. Маю на увазі фестивалі „Підляська осінь” як один із головних заходів, „На Івана, на Купала” в Дубичах-Церковних, загалом усю просвітницьку роботу Союзу, а також видання українського часопису на Підляшші – це все є потрібне і корисне.

Однак, як я вже казав, завжди можна щось удосконалити. Обов'язково треба намагатися залучити до співпраці якнайбільше людей, щоб вони були не тільки споживачами того, що запропонує Союз, але й співорганізаторами чи співтворцями, натхненниками українського культурного життя на Підляшші.

Надзвичайно важливою справою є залучення та активізація молоді. Допомогти у цьому могло б створення секції чи молодіжного клубу при СУП – тоді з'являться організаційні рамки, в яких молодь зможе проявляти свою активність. Тут проектів для реалізації може бути багато – наприклад, театральна група. Можна також залучати молодь через спорт,

туристичні мандрівки по Україні і всіх тих землях, де проживають українці, не тільки у Польщі. Крім того, постійна праця з молоддю, дітьми пов'язана також з освітньо-виховною роботою. Маємо тепер кілька пунктів навчання української мови. Думаю, що активізувати чи заохотити інших до зацікавлення українським життям чи взагалі Україною міг би конкурс різного роду знань про Україну.

Якщо говорити про збільшення ефективності роботи самого Союзу, то необхідно пристосовувати його як неурядову організацію до всіх умов, а водночас використовувати всі можливості, які дають недавно введений Закон про національні меншини, а також приєднання Польщі до Євросоюзу. Маю на увазі різного роду структурні фонди, з яких можемо користатися, котрі діють як у самій Польщі, так і в інших державах Європейського Союзу. Є потреба у вишколі людей, які могли б тим зайнятися, чи просто у залученні до такої роботи людей з відповідним досвідом.

Виходить, що зараз необхідний менеджер – чи то голова, чи то свого роду організаційний директор, який працював би на постійній, штатній, основі...

Ця думка є правильною, оскільки багато громадських організацій, в тому числі й організації меншин, діє – хай лише частково – за зразком комерційної організації; структура, усі ті функції, які притаманні саме комерційним організаціям, є і в громадських організаціях. Маю на увазі професійне керування людьми, фінансами та іншими засобами, які необхідні для ефективної діяльності. Тож необхідним напрямком в управлінні такою організацією, як Союз українців Підляшшя, є створення професійної „фірми”, тобто організації, в якій є чітко виділені функції, обов'язки, чітко виділені ділянки роботи. Тут, звичайно, потрібні і люди, які за це все відповідають, планують роботу і підбирають собі колектив для реалізації якогось завдання, потім контролюють його виконання, а в кінці звітують про це Головнім управлінню чи Головнім раді. Тобто подібно

до того, як є у всіх комерційних, господарських організаціях.

Але чи на даний момент є можливість запровадити посаду такого професійного організатора-менеджера?

Це, зрозуміло, залежить від фінансових можливостей окремих організацій. У нашому випадку керівництво СУП буде добиватися, щоб така особа була прийнята на роботу. Фінансове питання може бути тут певною мірою обмеженням, але ми переконані у доцільності створення такої посади.

Говорячи про професіоналізацію, не можна забувати, що завданням громадської організації є активізувати якомога ширший гурт людей до суспільної праці...

Професіоналізація не суперечить активізації, а навіть навпаки. Адже йдеться про те, щоб професійно активізувати людей, щоб не робити все „при нагоді”, лише тоді, коли дозволяє на це час, вільний від праці й інших приватних занять. Така професіоналізація діяльності СУП-у, на мою думку, є необхідною на цьому етапі розвитку організації. Просто є потреба, щоб постійно був хоч один працівник чи особа, яка би тією координацією займалася. Необхідно створити нормальне бюро Союзу українців Підляшшя, яке вдосконалило б усю роботу організації.

Які були б його основні завдання?

Праця штатного співробітника бюро має бути спрямована на звільнення членів Головної управи від деяких моментів технічно-організаційної роботи. Коли дозволить фінансовий стан організації, доцільно було б мати співробітника, який переважно займався б пошуком інших джерел фінансування, зокрема з різних закордонних і польських фондів. Окрім того, є міністерські дотації, адже Закон про національні меншини передбачає суб'єктні дотації, тобто на саму діяльність організацій, а не лише на реалізацію культурних чи видавничих проектів. Хоч у нинішньому році цей пункт закону реалізується в дуже обмеженому обсязі й поки що проект розподілу фінансів, призначених національним меншинам, передбачає забезпечення цієї суб'

ектної діяльності у дуже невеликій мірі. У випадку СУП передбачено лише невелику суму на ведення бухгалтерії, хоч добре й це.

Безперечно, треба не лише професіоналізувати діяльність „централі” Союзу, але й активізувати „терен”, тобто рядових членів.

На мою думку, щоб активізувати людей, слід автономізувати діяльність СУП, тобто створити комісії або організаційні комітети для різних діянок українського життя на Підляшші, для проведення конкретних заходів. Зрозуміло, такі комітети очолював би хтось із лідерів українського руху, але до роботи міг би залучати людей небайдужих, які виявляють бажання до співпраці, – і таким чином розширювалося б коло тих, хто бере активну участь в українському житті на Підляшші. Думаю, для початку добре було б створити освітню комісію. Завданням такої комісії могло би бути, наприклад, проведення згаданих мною конкурсів знань про Україну. Іншим напрямком автономізації діяльності СУП-у може бути створення органі-

заційних комітетів для проведення таких великомасштабних імпрез, як „На Івана, на Купала” та Фестиваль української культури „Підляська осінь”. Можна це віднести й до менших заходів, які протягом року організує Союз українців Підляшшя. **Але є ще теренова структура – відділи. Що можна запропонувати для них?**

Аби люди, які належать до теренових відділів, були активними учасниками організаційного життя, має бути якась пропозиція конкретних дій, а з іншого боку, є потреба в локальних лідерах, готових присвятити свій час і енергію на те, щоб дещо зробити на громадських засадах. Союз українців Підляшшя проводить свої імпрези в різних місцях – це ж не лише Більськ. Тобто, звичайно, якщо в місцях, де є наші гуртки, проводяться якісь організовані Союзом заходи, місцеві мешканці беруть участь в організації цих заходів. Надіюся, що так буде і надалі.

Може, маєш план згріјст туру – зустрічей у найактивніших осередках? Це, напевно, придалося б...

Придалося б, але зараз мені трохи незручно про це все говорити, бо ще протягом деякого часу змушений буду приділяти багато уваги своєму докторатові. Тому не обіцятиму, що незабаром десь поїду, але, безперечно, такі зустрічі треба буде влаштувати, щоб познайомитися з ситуацією в осередках, де є відділи чи просто групи активних людей, отже не лише в таких містах, як Білосток чи Гайнівка, але й у Черемусі чи Вуорлі. Треба такі зустрічі зробити, щоб, перше, ознайомитися з ситуацією, почути, які є очікування і потреби на місцях. А згодом, спираючись на такі побажання, опрацювати на рівні Головної управи проекти чи пропозиції, в яких могли би брати участь теренові активісти, а також підтримати місцеві ініціативи й таким чином дати людям можливість стати співорганізаторами заходів, важливих для їхнього місцевого середовища.

Дякую за розмову і бажаю успіхів у праці, яка важлива для нас всіх.

Розмовляв Юрій ГАВРИЛЮК

Для добра Церкви і народу

26 січня 2006 р. відбулася зустріч керівництва СУП у складі голови Андрія Артем'юка і його заступників Марії Рижик та Мирослава Степанюка з владикою більським Григорієм.

Як підкреслив А. Артем'юк, співпраця з Церквою є необхідною, оскільки народ, представником якого є Союз українців Підляшшя, споконвіку православний, його життя, традиції та культура пов'язані саме з православ'ям. Тож важко собі уявити, щоб вони були якось відділені одне від одного. Тому Союз українців Підляшшя виступатиме ініціатором певних спільних заходів із Церквою. Такий досвід уже є, прикладом чого може бути проведення спільно з Братством Православної Молоді конкурсу „Іконографічне мистецтво в малюнках дітей”. Крім того, під час фестивалів української культури

„Підляська осінь” українські ансамблі виступали з церковним репертуаром.

– *Надіємся, – сказав голова СУП, – що все це знайде підтримку. Розраховуємо і на те, що співпраця з новою церковною установою, якою є створюваний нині у Більську Дім православної культури, також буде плідною і взаємовигідною. Що стосується конкретних пропозицій, то ми говорили це про можливість відзначення дат, пов'язаних з особою святиителя Петра Могили – цьогогоріч випадає 410 років від його народження, а наступного року 360 від смерті. Це постать дуже важлива для Православної церкви в Україні, для української культури та історії. Його спадщина використовувалася не тільки Церквою в Україні, але і в інших помісних Церквах нашого регіону Європи. Отже, ми*

хотіли б відзначити роковини цієї постаті, такої важливої для православ'я та української культури.

Тут треба додати, що митрополит Петро Могила був, між іншим, автором листа до більських міщан, в якому просив захистити права місцевого православного люду.

На наше запитання, чи має СУП програму дій в культурно-релігійній сфері, яка формулювала б очікування у відносинах з Церквою, А. Артем'юк відповів, що для взаємного доброго розуміння і зміцнення взаємовигідних зв'язків бажано таку програму опрацювати разом з представниками Церкви. У ній можна визначити, якими є очікування сторін, що потрібно, аби така співпраця була ефективною саме задля добра Церкви та її народу. Але це питання для можливого обговорення на чергових зустрічах. (юг)

Молодьожна Маланка в Бієльську

«Старий руок у ногі – новий у порогі»

Традиційно вже православни мешканці Пудляша вітають Новий руок згідно з юліянським календаром Маланковими забавами, котори одбиваються в ночі з 13 на 14 січня (в день паметі преподобної Меланії, в народі званої Маланкою). Можна побачити в сієтому і повернення до традиції наших предкув, але тоже велику охоту бити в той винятковий для кожного час разом – „серед своїх”. Так било і в Бієльську, де окроум шторуочної Маланкової забави організованої Союзом українців Пудляша, своєю Маланку мієла місцьова молодь.

Дякуючи тром амбітним і ініціативним дівчатам з ансамблю „Ранок”, котори не побоялися трудної і часто невдячної праці при організації такої імпрези, коло 50 молодих людей, які на штодень учаться в більськових ліцєях, мієло можливість побавітиса на українськуй Маланці – у льокалі, которий популярно зветься „Biały Domek”. Музика, якая при-

гривала молодим учаснікам забави до танцю, то не туолькі своєруодна клясика сучасної української музичної сцени – пієсні такіх гуртуов як „Фліт”, „Мандри” чи „Черемшина”, але і музика пуольських виконавцюв. Так што кожный з присутніх муог знайти штось для себе.

Коло годіни 22.00 гуляючу молодь одвієдав нововибраний голова Союзу українців Пудляша – Андрієй Артем’юк, якіє не туолькі склав новоруочни побажання, але і виразів надією, што в новому році пудляська молодь не пошкодує свого часу і сіл на інши національні ініціативи.

О пувночи на традиційне привітанє Нового року вистрилілі коркі шампанського, зазвучала українська шедруовка у виконаню дівчат з „Ранку” і наступів час гарачих побажаний, якім здавалося не бити кунця. Посля того забава продовжалася до самого раня.

Молодьожна Маланка, якая ввела своїх учаснікув в 2006 руок, то пер-

ша такая ініціатива молодих в нашому мієсті. І хотя може не всьо било так, якби того хотієлі організатори і учаснікі, то однак смієло можна сказати, што то є свого роду історична подієя серед українських молодьожних ініціатив на Пудляшу, котори, здавалося б, зусієм завмерлі. Тая ідея показує однак, што з формою у молодих не є так кєпсько.

На кунєць зостається туолькі приєднатиса до бажань голови СУП, штоби то не біла остатня такая ініціатива молодих пудляшукуов і што наступаючий руок буде неповторною нагодою до виказання такої здорової активності і в інших проявах громадського життя української громади Пудляша. А молодьожни Маланкі на завжди вуойдут до канону українських імпрез на Пудляшу, бо, як можна било переконатиса, охочих до Маланкової забави не бракувало...

Ігор ВЕРЕМІЮК
Фото автора статті

«Ми дві дружні, сусідські держави...»

Олександр Моцик – новий Посол України в Республіці Польща

7-го лютого поточного року, офіційно почав службу в Польщі новий Надзвичайний і Повноважний Посол України в РП – Олександр Моцик. Цього дня у Президентському палаці у Варшаві відбулася церемонія вручення новопризначеним Послом вірчих грамот Президентові Республіки Польща Леху Качинському. Після зустрічі з Президентом Олександр Моцик взяв участь у церемонії покладання квітів до Могили Невідомого солдата.

Згідно з традицією, цього ж дня, новий Посол поклав квіти до пам'ятника Тарасові Шевченку, а вечором зустрівся з представниками української громади у Польщі. В зустрічі, у приміщенні Посольства України у Варшаві, взяли участь представники Об'єднання українців у Польщі, Об'єднання лемків, редакції тижневика „Наше Слово”, товариства „Наш вибір Україна” та Союзу українців Підляшшя.

Олександр Моцик народився в селі Городець Рівненської області. Закінчив Київський державний університет ім. Тараса Шевченка. По професії він юрист-міжнародник, референт-перекладач англійської мови. В дипломатії працює вже більше 20 років. Був між іншим: Надзвичайним і Повноважним Послом України в Турецькій Республіці, Представником України при Організації Чорноморського Економічного Співробітництва, заступником Міністра закордонних справ України, першим заступником Державного секретаря України.

Пріоритетним завданням у своїй праці у Польщі Олександр Моцик вважає зміцнення співпраці між обома країнами, які є зараз, на його думку, близькими партнерами.

– Ми в Україні дуже цінуємо наші відносини з Республікою Польща, – сказав Посол, – наші відносини стратегічного характеру, ми дві дружні, сусідські держави. У двох-

Зустріч з представниками української громади у Польщі. Від лівої стоять: Мирон Сич, Юрій Рейт, Наталія Моцик, Посоло Олександр Моцик, Степан Мігус, Степан Гладик, Славимир Савчук, Анна Винницька, Петро Тима, Мирослав Вербовий, Роман Ревакович

сторонньому плані наші відносини є важливими, оскільки Польща є нашим дуже серйозним економічним партнером, вона посідає четверте місце серед економічних партнерів України. Відносини між нашими обома країнами є важливими у плані зміцнення безпеки у цьому регіоні і у Європі в цілому. І також у цьому контексті, що Україна прагне набутти членства в Європейському Союзі і стати членом НАТО.

Польща нам в цьому активно сприяє, тому ми дійсно говоримо про те, що відносини з Польщею є одним з пріоритетів у зовнішній політиці України.

Новопризначений посол заявив також, що буде постійно контактуватися з українською громадою у Польщі і висловив надію, що співпраця між посольством і організаціями, які гуртують українців, буде зміцнюватись. СС

Передвиборче повідомлення для громадян України

Посольство України в Республіці Польща інформує громадян України, що з метою проведення виборів до Верховної Ради України на території Польщі створені чотири закордонні виборчі дільниці:

Закордонна виборча дільниця № 72 Посольство України в Республіці Польща (Варшава, Ал. Шуха, 7, тел. 022 622-39-79, 022 622-47-97) – для мешканців Мазовецького, Лодзького, Велькопольського та Любуського воєводств;

Закордонна виборча дільниця № 73 Генеральне консульство України у Гданську (Гданськ, вул. Хшановського, 60-А, тел. 058 346-06-90) – для меш-

канців Поморського, Західнопоморського, Куявсько-Поморського та Вармінсько-Мазурського воєводств;

Закордонна виборча дільниця № 74 Генеральне консульство України у Краківі (Краків, вул. Краківська, 41, тел. 012 429-60-66) – для мешканців Малопольського, Свентокшиського, Шльонського, Опольського та Дольношльонського воєводств;

Закордонна виборча дільниця № 75 Генеральне консульство України в Люблині (Люблин, вул. Куніцького, 24, тел. 081 531-88-89) – для мешканців Люблинського, Підкарпатського та Підляського воєводств.

Заколядували українські діти та молодь...

Січень – час колядування не тільки в родинному колі. Від багатьох років різдвяний репертуар є присутній також на численних колядних оглядах, що відбуваються в школах і осередках культури. Такі заходи, зокрема в Більську та Черемусі, не проходять без дітей, які учащують на заняття української мови. Саме й тому на уроках майже цілий грудень діти та молодь приготувалися до виступів – співали колядки та вивчали вертепи, до яких шикували так само сценічний одяг.

Сьогодні українські учні мали чимало нагод для колядних презентацій. Ще до свята Різдва, 4 січня в Комплексі шкіл ім. Адама Міцкевича в Більську відбувся організований Єлизаветою Томчук, вчителькою української мови, міжшкільний конкурс „Колядки і пасторалки”. Приймали в ньому участь діти з початкових шкіл – № 2, 4 та 5 у Більську. У категорії „народні колядки, класи I-III” учні „четвірки”, які виступили з українськими різдвяними

піснями, зайняли I та II місця. Так само I місце українські діти зайняли в категорії „народні колядки, класи IV-VI”.

Другого дня Різдвяних свят, 8 січня, на більських концертах XIV фіналу Великого оркестру святкової допомоги з українськими колядками виступав ансамбль „Ранок”. Слід

згадати, що ця найпопулярніша українська дитяча група в регіоні є вже постійним учасником концертів пов’язаних з Великим оркестром, на яких презентується від 2000 року.

Натомість 17 січня в дитячому садочку „Лісова поляна” № 9 у Більську вдруге на заході „Заколядуймо всі разом” виступили малята, що

учащую на заняття української мови. Показалися на ньому з українським різдвяним репертуаром: колядками, щедрівками, та вертепом. Складали також своїм батькам святочні побажання. А на завершення заколядували разом з ансамблем „Ранок”.

Того ж самого дня „Ранок” виступив ще в Комплексі шкіл ім. А.Міцкевича, де відбулася щорічна загальношкільна колядна зустріч. Натомість український „Вечір колядок” пройшов тут 20 січня. Як щороку українські групи, починаючи від першого класу початкової школи по третій клас гімназії, показався зі святочною програмою.

Того ж самого дня „Вечір колядок” за участю українських дітей пройшов у Початковій школі в Черемусі. А 21-ого, діти з українських груп та ансамбль „Гілочка” заколядували в Гмінному осередку культури в Черемусі.

Цикл січневих Різдвяно-новорічних заходів за участю українських дітей завершила ялинка, яка пройшла 22 січня в Комплексі шкіл ім. А. Міцкевича в Більську. Приймали в ній участь діти, що учащую на заняття української мови в Дитячому садочку № 9 у Більську, Початковій школі № 4 та Гімназії № 2, так само в Більську. Окрім того прибули запрошені гості – діти з Білостоку та Орлі. З огляду на величезні морози не доїхали учні Початкової школи в Черемусі.

На ялинці діти мали нагоду потанцювати при українській музиці. Могли також взяти участь у конкурсах. А на завершення відвідав їх святий Миколай, який кожному учневі подарував подарунок. Загалом старанням та коштом Союзу українців Підляшшя підготовлено понад двісті новорічних „пачок”. Ялинка була найбільшим заходом за участю українських дітей, що його провело українське середовище.

Людмила ФИЛИМОНЮК

На фотографіях А. Фирсович учасники українського „Вечора колядок”, який 22 січня пройшов у Комплексі шкіл ім. А. Міцкевича в Більську

Зимові зустрічі з народним ремеслом

Понад 20 дітей з Більська та Черемхи взяло участь в зимових верстатах „До джерел”, які проходили від 29 січня по 2 лютого в Біловежі. Заняття з вивчення народного ремесла та постійний контакт з рідною мовою це добрий спосіб на проведення зимових канікул.

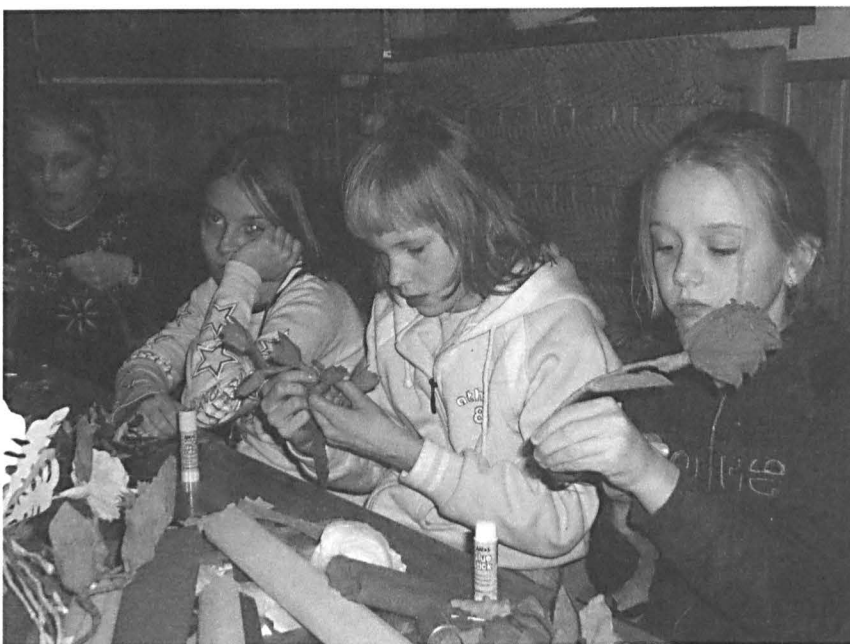
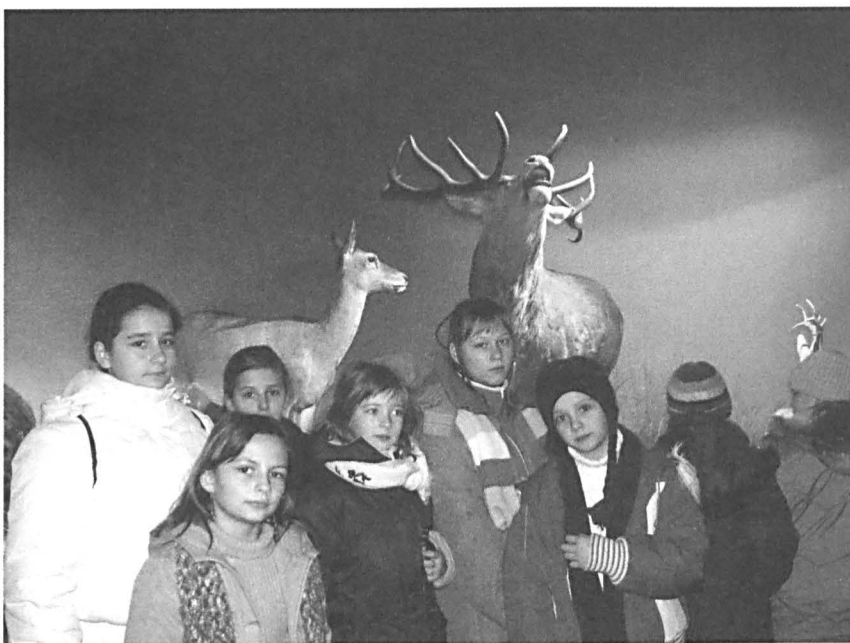
Верстати „До джерел”, це проект, який Союз українців Підляшшя реалізує вже від декількох років. Беруть в ньому участь діти, які вивчають рідну українську мову в початкових школах та гімназіях регіону. Під час верстатів набувають вони практичного досвіду з виготовлювання різних предметів в традиційній технології. Найчастіше це прикраси або іграшки з соломи, березини чи сіна. Заняття ведуть народні умільці – найчастіше жінки, які на щодень займаються вироблюванням предметів народного ремесла. При нагоді верстатів, діти мають змогу побачити цікаві місця Підляшшя. В минулих роках проходили вони між іншими в Нарві та Дубичах-Церковних.

На цей раз, школярі відпочивали і навчалися в лісовій „перлині” Підляшшя – Біловежі. Заняття в цьому році вели Ганна Леонюк та Марія Ничипорук. Діти виготовляли вироби з сіна та прикраси з паперу.

Магда Яким'юк в верстатах організованих Союзом українців Підляшшя брала участь вже четвертий раз. Були це, як заняття з народного ремесла, так і музичні верстати, в котрих брали участь члени колективу

Мистецтва „вичаровування” квітів з кольорового паперу і забавок із сіна навчали дітей Марія Ничипорук (фото вгорі) і Ганна Леонюк

Протягом цих кількох днів діти мали змогу не лише пізнавати таємниці традиційного рукоділля, але й побачити засипану снігом пущу, по якій обвезли їх на санях, а також відвідати оновлений Природничий музей. А коли був ще вільний час то просто „шаленіли” на снігові...

Магда Яким'юк з виконаними нею квітами

„Ранок”, в якому Магда співає. Для Олі Гаврилюк, тих декілька днів проведених в Біловежі, це гарна нагода навчитись вироблювання гарних прикрас і іграшок, адже в школі й дома важко було б знайти так ознайомленого з цим ремеслом вчителя.

— Діти хутко учаться, — каже пані Ганна, яка приїхала до Біловежі з мішком сіна. — Дівчата самі прибігають і питають „бабцю, а я то добре зробила?”. Хлопці то трошки лінтяї, хочут, щоб я сама їм зробила. Тут учу їх робити такі забавки — мишки, кроліки. Для мене то хліб щоденний, роблю такі речі і здаю до Вуорлі. А на такій заняття радо приїжджаю. Була я вже на варшатах в Нарві, приїжджала тож до пшедиколя в Більську.

Крім здобування знання з ділянки народних ремесел, під час побуту на верстатах, діти „ослухувались” з українськими говірками регіону, всі бо зайняття „бабусі” ведуть рідною мовою.

Як підкреслюють вчительки — Агнешка Фирсович з Більська та Йоанна Романюк з Черемухи, котрі приготували цього річчя верстати і опікувалися дітьми, їхні підопічні у Біловежі не лише вчилися, але мали також змогу відпочити в гарному, зимовому краєвиді Біловезької пущі — відбули екскурсію і познайомились з цікавими місцями Біловежі, а також їздили санями.

Славомир САВЧУК
Польське Радіо Білосток
Фото Ю. Гаврилюк, А. Фирсович

Zalew w Hajnówce – to już tylko kwestia czasu

Zalew w Hajnówce staje się coraz bardziej realny. Są już pomysły ekspertyzy. Na terenie darowanym przez mieszkańców dzielnicy Dolna powinien niedługo powstać kilkuhektarowy zbiornik wodny. Będzie się mieścił przy ul. Poddolnej, na obszarze widocznym na zdjęciu u góry.

– Ziemia leży nieużyteczna, a my mamy jeździć nad Siemianówkę czy do Dubicz? – zastanawia się Michał Niczyporuk. – Jeśli zalew zrobią z głową, to na pewno dobrze. Jednak musi być głębszy niż na 2 metry. W studni na podwórku woda jest już na głębokości 1,20 m. Byli specjaliści, zrobili chyba ze 30 otworów na terenie łąki i tam też woda jest już na 1,20 m. Jeśli wykopią 4 m w głąb, powinno być dobrze.

– Mnie wszystko jedno, ale dla młodych zalew na pewno się przyda – mówi Stanisław Borysiuk. – Kiedy w latach 50. zamieszkaliśmy przy Poddolnej, trzeba było chodzić po kładkach i mostkach, tyle było wody. Potem robili ulicę, rowy zasypali, a te z drugiej strony musieli pogłębić. Pastwisko było, dużo krów. Nawet konie z Dolnego tu się pasły. Latem codziennie chodziłam zbierać pieczarki. Póki córka wstała, rano nazbierałam i

jej nasmażyłam. Nawet z Hajnówki przychodzili zbierać, a tutejsi zbierali wszyscy. Nie było takiej trawy jak teraz, tylko malutka. Teraz pozarastało, że nie przejdiesz.

– Zawsze było jeziorko, kiedyś chodziliśmy tu na łyżwy. Potem przekopali, zrobili rowy melioracyjne – wspomina Stanisław Niczyporuk. – Wiosną u nas w piwnicy zawsze napływa woda. Ile by nie było śniegu, woda stoi. Taki teren. Na Południowej jeszcze gorzej. Dobrze, że powstanie zalew. Zawsze to ciekawiej. Ludzie będą przyjeżdżać. W niedzielę można by było posiedzieć sobie nad wodą i popatrzeć na tych, co wypoczywają.

– Dobrze by było – dodaje Włodzimierz Sachacki. – Można będzie wziąć wędkę i pójść na ryby. Może byśmy jakiś domek postawili dla turystów? Może ktoś by przyjechał? Aż żal patrzeć na to zielsko. Z zalewem byłoby ładnie.

Natura nie obdarzyła Hajnówki wielką wodą. Jedyną rzeczką w mieście, Leśną, jest za mała i za brudna, aby w niej pływać. Glinianki w okolicach Judzianki i Porejewa są zbyt niebezpieczne. Przy Poddolnej od zawsze był naturalny staw, ale potem wykopano rowy melioracyjne. Od wielu lat

teren nie był wykorzystywany.

Kiedyś ul. Dolna była wsią. Do dzisiaj w powiecie hajnowskim mówi się, że ktoś mieszka „na Dolnym”, albo jest „z Dolnego”. Ul. Poddolna, będąca wraz z ul. Batorego starym traktem królewskim, łączącym niegdyś Puszczę Bielską z Puszczą Białowieską, połączyła Dolne z Hajnówką.

Przy Poddolnej od zawsze były łąki. Te, które znajdowały się po stronie południowej, będące prywatną własnością, od ponad 20 lat są zabudowane. Strona północna ulicy, należąca do wspólnoty, nadal stanowi pustą przestrzeń. W latach 60. i 70. na liczącym 14 ha terenie wspólnoty pasły się krowy mieszkańców Dolnego. Były czasy, kiedy na „wypust” pędzono nawet 150 krów, w stadzie, bez łańcuchów. Pastuchami byli mieszkańcy dzielnicy, po kolei, chata za chatą.

Czasy się zmieniały, krów ubywało. Współwłasność przeszkadzała w podejmowaniu decyzji co do przeznaczenia gruntu. Odbyło się wiele spotkań na temat losów terenu. Dyskusje przeradzały się w długoterminowe spory. Udziałowcy, mieszkańcy Dolnej, części Poddolnej i Targowej, od kilkudziesięciu lat starali się o zagospodarowanie wspólnoty. Wielokrotnie

próby podzielenia 14-hektarowej łąki spełzły na niczym, bo zawsze komuś coś nie pasowało. W styczniu ubiegłego roku, młode pokolenie „Dolnego” zdecydowało się na bezpłatne przekazanie terenu miastu, a burmistrz złożył publiczne zapewnienie o położeniu chodnika dla pieszych, doprowadzeniu sieci wodno-kanalizacyjnej i przebudowie ulic.

Były też takie czasy, kiedy przez ulicę Poddolną nie można było przejść. Śnieg topniał, woda z terenu wspólnoty wylewała i dzieci z Dolnego musiały chodzić do szkoły nr 2 aż przez ul. Bielską. Bajoro przy Poddolnej starsi mieszkańcy doskonale pamiętają jako świetne miejsce na łyżwy. Było na tyle głębokie, że latem topiły się w nim cielaki. Ale w czasach, gdy istniało, przylatywały tutaj czaple, a nawet łabędzie. Bywało, że rozbijali namioty turyści zwabieni terenem z wodą.

Jest gotowa wstępna dokumentacja zalewu i jego budowa może rozpocząć się już w 2006 roku. Z dokumentacji wynika, iż będzie to zbiornik o powierzchni 4,6 ha i głębokości 2 m. Zalew ma mieć kształt gruszki – w najszerszym miejscu dwustumetrowy, w najdłuższym czterystumetrowy. Z wodą nie będzie problemu, chociaż będzie też budował piętrząca.

– To jest wstępna koncepcja, ale kiedy wkrótce dojdzie do dokumentacji szczegółowej, na pewno trzeba by było zalew pogłębiać – objaśnia Anna Lebedzińska-Łuksza, specjalista do spraw budownictwa i inwestycji Urzędu Miasta Hajnówka. – Myśleliśmy o usytuowaniu w kierunku Kleszczel, na rzece Leśna, ale tam są duże zanieczyszczenia z miasta. Przy Poddolnej nie ma takich obaw.

Hajnowianie jeżdżą na pobliskie glinianki, gdzie jest bardzo niebezpiecznie, więc nawet niespełna pięcio-hektarowy zalew byłby dobrym miejscem do rekreacji. Chociaż żaglówkami byśmy nie pływali, ale można by było kajakami czy rowerami wodnymi. Woda byłaby tu czystsza niż w basenie OSiR-u, bo płynąca. Imprezę kulturalną czy sportową też przyjemniej zrobić nad wodą niż w amfiteatrze.

– Zalew byłby bardzo dobrym rozwiązaniem, zarówno rekreacyjnym, jak

Dom Kultury Prawosławnej – – dom dla nas wszystkich

7 listopada 2005 roku Jego Eminencja Wielce Błogosławiony Sawa, Metropolita Warszawski i całej Polski powołał w Bielsku Podlaskim Dom Kultury Prawosławnej, którego zadaniem ma być działalność o charakterze kulturalno-oświatowo-duchowym. Urząd Miasta Bielsk Podlaski na siedzibę DKP przekazał budynek byłego przedszkola przy ulicy Rejtana.

W przyszłości w budynku tym będzie znajdować się kaplica, sala konferencyjna, świetlica socjoterapeutyczna, zaplecze kuchenne, mieszkanie, pokoje gościnne oraz szereg innych pomieszczeń służących funkcjonowaniu Domu Kultury Prawosławnej. Aby jednak nasza placówka mogła zacząć działać konieczne jest przeprowadzenie dużego remontu i zaadaptowania budynku do nowych potrzeb.

i ekonomicznym. Burmistrz stara się, aby koszt budowy zbiornika zostały pokryte z funduszy samorządu wojewódzkiego, ze środków przeznaczonych na małą retencję – dodaje Anna Lebedzińska-Łuksza. – Jeśli budowa zalewu znajdzie się w planie województwa, wówczas miasto nawet nie musia-

łoby dokładać. Są na to pieniądze. W województwie podlaskim ciągle jest za mało zbiorników retencyjnych, a środki na ich budowę nie są w pełni wykorzystane.

Za wszystkie ofiary – SPASI HO-SPODI!

Ks. Andrzej NIELIPIŃSKI
Dyrektor DKP

Wpłaty, oznaczone jako „Darowizna na budowę DKP w Bielsku Podlaskim”, prosimy kierować na rachunek bankowy w PKO BP S.A. I Oddział Bielsk Podlaski, nr 29 1020 1332 0000 1002 0275 8159, Dom Kultury Prawosławnej, ul. Rejtana 24, 17-100 Bielsk Podlaski.

Krystyna KOŚCIEWICZ
Zdjęcie autorki artykułu

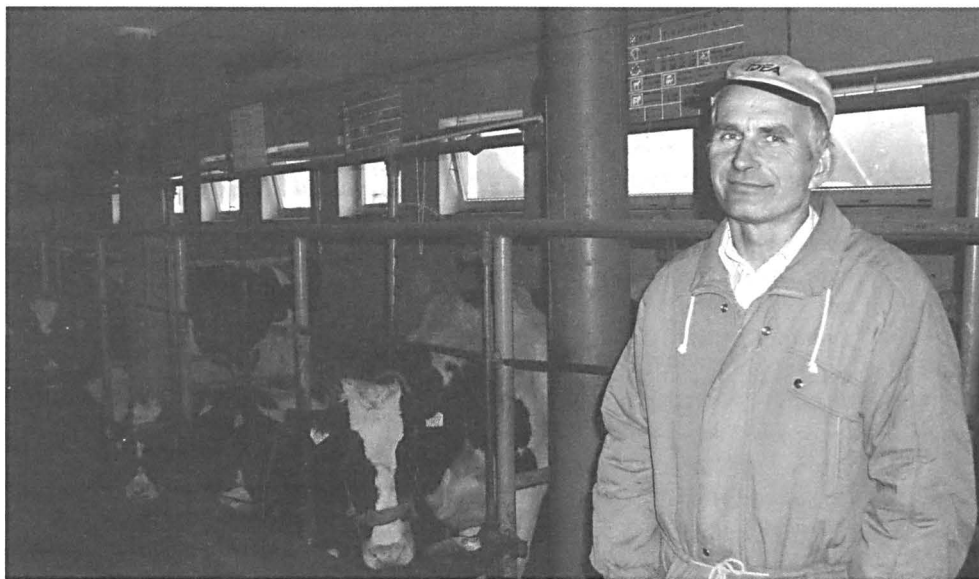
Пудляше – країна молоком пливуча?

Од кількох літ Пудляське воеводство стає потентатом у продукції молока. Годують бидла і виробництво молока пересовуються помалу з полудня на пуовноч Пуольщи. Причиною того є ліпши природні умови, а таксамо присутність великих та менших переробних молочних заводів. Згідно з виніками рольного перепису 2002 року, кожди 5-ти літер молока продукується у нашум воеводстві, а 16% коруов у країні тримають пудляські господарі. Як порувняті тое зо станом з попереднього перепису, з 1996 року, то можна спостерегти значний прирост.

Однак на території цієлого воеводства зміни в тих статистиках не одбивалися з однаковою динамікою. Для прикладу, у 2002 рокові на кождо 100 га рольних ґрунтів у Більському повіті припадає 28,3 корови, у Гайнувському тоулькі 15,8, а у Сім'ятицькому 25,4. Так само і з загальним числом коруов у згаданих повітах – у Більському било їх у 2002 році 7,7%, у Гайнувському – 2,6%, а у Сім'ятицькому 6,6% од загального стану в Пудляському воеводстві, в якому налічувалося 375.766 штук коруов.

Тенденція до росту має своїє причини. Найбуольши вплив на тое має економічний чинник. Той хто тримає корови кождого місяця отримує дохуод. До дого цени на ринку збуожа не гварантують рентабельності його вирощування. У таких умовах виходом з ситуації є сі'яне менш збуожа, а буольш кормових рослін, а так само скормлюване збуожа бидлом чи свініма. Такім чином «ушлахетняни» рослінни продукти, у вигляді м'яса чи молока, можна продаті за цену буольш оплачувальну як збуоже.

По тое, коб штомісячно отримуваті достаточні доходи, треба мі'ті одповідне число коруов, але й добру з їх видайність. На думку мнугох господарів і людей, які професіонально зв'язані з селом і рольництвом, в теперішній час саме годування коруов і продукція молока є най-

Івана Бусловіча з Ягуштова визнано найліпшим продуцентом молока у 2005 рокові. Корови у його стаді дають у середньому понад 8 тисяч літрів молока на руок

буольш оплачувальна, а до того дає штомісячний прихуод.

Характерне у змінах в молочарстві є тоже тое, што при зменшіню числа коруов росте середня продуктивність одної корови. Високою видайністю може похвалітиса Іван Бусловіч – господар з Ягуштова. За пудрахунком мінулоґо року, проведенним Пудляським Союзом Годовців і Продуцентів Молока, пана Івана визнано найліпшим продуцентом молока. Корови у його стаді дають, у середньому на одну корову, понад 8200 літрів на руок. По тое, коб осягнуті такіє результати, треба присвятиті тому мнуого часу і праці. Господар з Ягуштова вже 20 літ займається продукцією молока.

– Для високовидайної продукції молока найважнієши є три справи: барзо добра якість паши об'єктосцьової, одповідні генетичні добуор і утримуване добростану коруов. Теперішній стан мойого господарства формовався через всіє тис рокі. Треба било інвестоваті у будинок обори, машини чи видайни раси коровуов. Два рази користав я з програми Сапард, а послі з фондушув у рамках СПО. Так што основ-

ни інвестиції вже виконані, але штоб пудняті продуктивність, треба на біжучо дбаті про генетичний потенціал коруов і утримуваті високу якість паши. Завше можна щось поправіті, – говорит пан Іван.

Напевно приклад господарства Івана Бусловіча є вартим наслідування. У теперішній час мнугох господаруов хоче триматі буольш коруов і продукуваті буольш молока. З одного боку є фінансова допомога у розвітку таких інституцій, як Аґеція Реструктуризації і Модернізації Рольництва, а з другого є вимогі дотримування режиму технологічного процесу. Стандарти продукції обмежують свободу в децизіях, што і як продукуваті, але берут пуд увагу сполечні і екологічні аспекти рольної продукції.

На додаток тим, што може гамоваті розвіток молуочної продукції, є досить нізкі молуочні квоти, колі взяті пуд увагу запотребоване зо сторони переробних заводів і зростаючу продукцію молока. Дотеперішня ситуація показує, што мнугох господаруов, які продукують молоко, вже перебрало своїє ліміти на молоко.

Якщо не докуплять, або не возьмуть в оренду додаткової квоти, прийде-ться заплатити кару. Молочарні допо-магають однак тим, хто продасть в сьому році понад свою квоту. Мико-ла Чурак з одділу скупку ОСМ Гай-нувка пояснює:

— Наша спудзельня допомагає господарам, якіє потребуют квоти в такій спосуб, што інформує тих, кому забракло квоти, у якого госпо-дара можна купіти, або взяти в оренду квоту, якіє вуон не викорис-тав. Такіє операції є найліпшим способом на затриманє теї квоти у нашум регіоні, бо напевно знаш-ліся би такіє з-поза нашого повіту, якіє б охочо купіли од наших госпо-даруов невикоистани квоти. Понад тоє є шанс на додаткову квоту з агенційної резерви. Тут треба по за-кунчиню квотового року напісати поданє до Агенції, але мінімальна квота, якую повиньон перевижити господар, то п'ять тисяч літрів. До того є у статуті фонди, з якіх могут користати господаріє, ко-тори хочут збуольшити продукцію. Даємо позички тоже на закуп мо-луочної квоти.

Молуочна квота не для всієх є проблемою, а особліво для тих, хто розвіток вважає пріоритетним. По-думавши наперед, руок тому можна било купіти квоту кілька рази танієй ніж тепер. Одним з тих, хто хоче роз-вівати своє господарство є пан Юрій Хоманські зо Спичкуов:

— Тепер у мене 50 штук дуойних коруов. Молуочної квоти не бракує, бо докупів у тамтому рокові около 70 тисяч літрів. Маю намієр далієй розвівати своє господарство. Тепер пляную купіти вуоз пашови, якіє, ду-маю, поправіт процес задавання па-ши, ну й польокшає працю при ко-ровах. Обора троху не одповідає розмірам теї машини і тому треба буде або перебудовати, або купова-ти машину на заказ. Таксамо дос-тав гроши з структуральних фонду-шув на плиту гнойову. То є потрієб-не, коб достосовати господарство до обов'язуючих європейських стан-дартув.

Гопродар зо Спичкуов укерункова-ни на розвіток. Завдякі такім поста-вам і кокретним крокам, господарст-ва у наших господарув стають зразко-

вимі, руньяючись з тимі, якіє є на заході Пуольши чи Європи. Понад тоє, коли наши господаріє будут ін-вестовати у своє агрофірми, стаю-чись буольш конкурентнимі, їх еко-номічна сіла буде зростати. То може причинітєся до шієршого затриму-вання земліє, якає корміла наших ді-дуов і прадідув, у руках наших люді.

Дивлячись на теперішні тенден-ції і зовнішні умови для функціоно-вання молуочних господарств, можна сказати, што буде наступала концент-рація продукції і дальша спеціаліза-ція тих господарств.

Чи наш регіон перетворітєся у молочну країну? Передумови до того є. Диспонуємо досіє добримі при-роднімі варунками, економічни чин-нікі тоже стимулюют розвіток про-дукції молока. Найважнієйшим од-нак чинніком, од якого залежити буде дальша ситуація у молочарстві, є постави наших господарув, їх праця і воля розвівати свої агрофірми-гос-подарства.

Андрієй АРТЕМ'ЮК
Фото Ю. Гаврилюка

Село Спички — невідючі єзє могилки при лорозі до Парцєова. Фото Ю. Гаврилюка

«Використаті цікави уривкі життя...»

Найбільш сполонізованим місцем на карті Північного Підляшшя є без сумніву Сім'ятицький повіт. Така ж сама ситуація з його центром – Сім'ятичами. Вистачить коротка прогулянка по місту, щоб перекоонатися, як важко знайти тут сліди присутності руського населення, про що в своїй статті „Polskie miasto Siemiatycze” писав Марко Полешук (дивись „Над Бугом і Нарвою”, № 1/2004). Всеприсутня польська мова, низька національна свідомість серед православних жителів містечка, в якому – як показав перепис населення з 2002 року – статистично більше ромів (46 осіб) ніж українців, брак зорганізованого українського громадсько-культурного життя (відбуваються тут лише концерти в рамках Фестивалю української культури „Підляська осінь”) – так коротко можна прохарактеризувати ситуацію в цьому 15-тисячному містечку. Але навіть тут, у цій „польській” сім'ятицькій дійсності, живуть особи, які в щоденних контактах зберігають українську говірку, що її винесли з рідної сільської хати, а крім того своєю творчою працею намагаються до своєї рідної культури додати щось і від себе. Такою особою, яка без сумніву заслуговує на увагу, є Йосип Карп'юк – композитор-самоук, водночас поет, який пише по-польськи, по-білоруськи, а також – від двох років – по-українськи.

* * *

Йосип Карп'юк народився в 1933 році в розташованому неподалік від Сім'ятич селі Мощона Панська. Є представником чи не останнього покоління, яке мало нагоду виростати в традиційному світі підляського села. Невід'ємним елементом тої дійсності була пісня, яка лунала скрізь – була атрибутом найважливіших подій у сімейному житті, таких як хрестини, весілля, товаришувала святам та змінам природи, супрово-

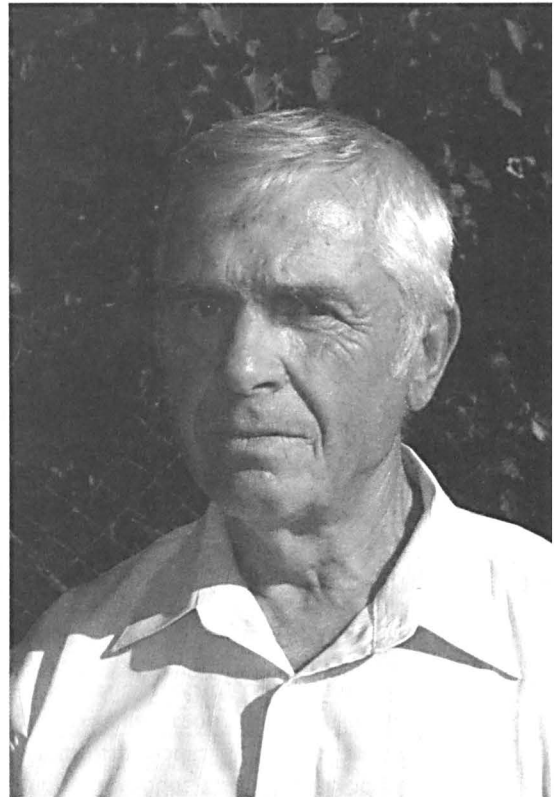
джувала також важку селянську працю. Йосип Карп'юк підкреслює, що любов до українських пісень зродилася в ньому саме в рідній хаті, де звучали не лише обрядові підляські, але й загальновідомі українські пісні.

– *Українське то мені з дзєцінства сподобалось, – роповідає. – Помню, тато з мамою ве двоє співалі. Як вони співалі, то чудовне било. То дзись я не чую, жеб хтось так заспівав, як вони співалі. І в туй околиці, в Мощоні Панській, то по-українську співалі – „Ой ти Галю...”, „Несе Галя воду” – всьо то співа-лося по-українську.*

Любов до пісні, яка зродилася вже в дитинстві, знайшла своє відбиття в самій потребі співання – спершу по-польськи, потім, у церковному хорі, по-церковнослов'янськи. Згодом однак Йосип Карп'юк віднайшов у собі поетичний талант, а також хист до компонування до своїх віршів мелодій. Про початки своєї життєвої пригоди з музикою розповідає:

– *У роках 1954-55 служив я в армії в Жешові. Там якраз організували хор і я до його попав. Ну, і зачав туди ходити, учитися од подстав спієву. А для військового до фрайда – до полудня заснєця, а пополудню спієв. А наука спієву, то не є, як мені здається, таке просте. Вперуч учили нас дикції, силаб, виговорювання, пузній при інструментах. Але то било так „на дзись і на teraz”. Вернувся додому і то без потреби зосталось. Так навет зостало воно якби забите. Але коли вже перенюося сюди, до Сем'ятич, перший руок прийшов батюшка Григорій Сосна по колядіє. Ну, і так зговорилися. Я кажу: „Але в Сем'ятичах хороше співають”. „А што? Можє ви пєлі где то?”. „Я пєл в армії”. „О, то я вас примєчу” – каже.*

Ну і так по Рудзвіє я зайшов до церкви, а вуон пудийшов до мене, взяв пуд ручку і: „На крілос пожа-

луста”. Я зайшов на крілос, а святої пам'яті Петро Кузьм'юк, котри руководів хором, спитав мене: „Чим співаєте?”. Я кажу: „Тенором”. „Уу, барзо добре”. Ну, я тенором співав в армії. Ну і так велосє.

Потом так собіє думаю: „А може я спробую штось записати?”. І колядку записав. Записав першу, другу, третю. Показую для Петра. Вуон каже: „Добре”. Ну і од того зачалосє. Вуон ще мені дав самоучок з 1955 року на руском язикові. І од того зачалосє. І тепер от, напишу штось, скомпону.

Згодом компонування музики стало життєвою пасією Йосипа Карп'юка. На жаль, його музичні здібності, так як у випадку багатьох обдарованих підляшуків – представників старшого покоління, не могли розвинути в музичних школах:

– *Палі слова в моюом дєтстві: „Чого ж ти пуойдєш до тої школи? Лєпі до роботи йді!”. Молодому „в*

то мі грай". І на туом скуончилося. Подставувку зробив у школі вечоровуй. Хотіє в лицей зробіти, вже був однею ногою в школі, але тут матка забирається на другі світ. Кому ж я єї зостав'ю? Жуонка не дасть ради, треба було ходіти при юой. Вируксе теї школи. Тієм для мене гуорш тепер з музикою, тому што я єї не учивсе. Добре, як хтось пушов до школи і здобив там ведзу в туой справі. Йому льогко і зазд-роцу таким людям.

Хоч сім'ятицький композитор-самоук усвідомлює, що його музична підготовка мала, підкреслює: Мене колись одін редактор задав питанє: „То як то? Компонуєш, а граті не вмієши?". Так, я переруєс гране і за-чав компоновати.

Творча дорога Йосипа Карп'юка вписується в більш загальну, притаманну для Підляшшя, течію пошуків свого артистичного обличчя. Пов'язане це з характерним для нашого регіону національним „розмиттям", де пересічний його житель балансує між білорускістю, польськістю та українськістю. Тому-то сім'ятицький композитор і поет, так як багато підляшуків, яких творчисть протягом років перебула дорогу від білоруськості до українськості, пробував писати різними мовами:

– Вперше то написав колядку в церковному языкові, пузнієй пше-важне по-пуольську пісав. Однак которогось разу споткався в осередку культури з представітелями беларуского товариства. Сократ Яновіч сказав мніє тогди: „Вазьмі „Ніву" і будзеш пісаць па-беларуску". Я взяв і зачав пісати.

Вірші писані білоруською мовою з'являлися на сторінках білоруських видань, таких, як „Ніва" або „Беларускі календар". Польські твори були надруковані в збірках, що їх видавав між іншими Сім'ятицький осередок культури. Можна їх так само прочитати в альманахах місцевого Літературного клубу, співзасновником та заступником голови якого є саме Йосип Карп'юк. Написану ним польською мовою пісню „Літять журавлі" залучив до свого репертуару народний ансамбль з Нурця-Станції.

Українською мовою Йосип Карп'юк почав писати недавно. Безпосереднім поштовхом для цього була присутність на сім'ятицьких концертах, що пройшли в рамках Фестивалю української культури „Підляська осінь" у 2004 році. Пісні у виконанні народних ансамблів з Підляшшя та України заохотили його попробувати писати по-українські. З'явилася тоді серія віршів стилізованих на народні, до яких автор написав так само мелодії:

Ходив хлопець до девчини
До девчини чорнобривой
О єй рученьку білу,
О єй рученьку просив

А девчина циганіла
Я ж тебе не полюбіла
Ти штовечера ідеши
В ресторані водку п'єши

Пісні писані українською мовою глибоко закорінюються в народній співочій традиції українського народу, про що свідчать їхні мотиви, образи, метафорика тощо. Нерідко, коли Йосип Карп'юк починає писати мелодії, використовує відомі та охоче співані на Підляшші українські загальновідомі пісні, які перероблює:

Стоїт гора високая
А під горою гай
Під гайом під гайом
Тече річенька
Як шкло вона блищит
Під гайом під гайом
Тече річенька
Як шкло вона блищит

Йосип Карп'юк намагається писати літературною українською мовою, а не архаїчною підляською говіркою, якою володіє. Інколи користується українською літературою – вишукує вірші українських поетів, таких, як наприклад Павло Тичина, до яких дописує свої мелодії:

Гаї шумлять –
Я слухаю.
Хмари біжать –
Милуюся
Милуюся-дивуюся,
Чого душі мої
Так весело.

Однак на Підляшші дуже обмежений доступ до української літератури, що є одною з болячок сім'ятицького композитора:

– Сестра колись училася українського і м'єла „Кобзара" Шевченка. Я того „Кобзара" обищував, бо вуон мніє тепер потрібни, но не знайшов. А написав би до його якісь утвори.

Іншою болячкою поета є те, що його пісні мало відомі серед підляшуків:

– Наші прости народ з села думає людодим характером і подобається йому тоє, што вже знає („Ой, ти Галю..." і так далей). Важне для його тоє, што істнієло сто-двієсті лієт. Єжєлі я пішу людодим систємом вірши – „стоїт дом муровани, мерцєдєс, комбайн в полі робіт" – то то не людодє?! Не може їхати мерцєдєсом чи в самолєтї літїєті тая людодєстє?! Ніє! То мусїт битї солом'яна стрїєха пуд межєю! І ми тут штєсь тратїм.

Протягом кількох десятиків років Йосип Карп'юк скомпонував приблизно ста пісень, які часто і охоче співає при нагоді різних врочистостей – між іншими на авторсько-літературних зустрічах, різного роду ювілеях (наприклад виступив на сцені на ювілею ансамблю „Мельничанки" з Мельника). Нерідко підкреслює, що komponування музики – це його життєвий тягар, хоч говорить так само, що це нерозлучний елемент його життєвої дороги.

– Творїєне то натхнєне. Я читаю вірши, а коли поета піше вірши, то той вірши має душу. Я шукаю тую душу. А вірши беру з каждого калєндара, з каждого газети, ксьонєжкі. Зрештою, возьму звиклу газету і могу співати.

Випов'ядавсе Максим'юк – той композитор. Вуон каже – музика є вся цікава, є лієпша, є гуорша. Я тоє бачу. Одін день впадає штєсь цудовного, другї день хотїє би штєсь зробіти, але не виходїт. І то льєс призначує чоловієкові такїє уривкі цікави. Тільки треба умїєті їх використати.

Людмила ФИЛИМОНЮК
Фото Ю. Гаврилюка

Підляські говірки – частина українського мовного простору

У листопаді-грудні 2005 року на Підляшші перебував Юрій Бідношия – київський діалектолог, співробітник Інституту української мови Національної академії наук України. Його приїзд в наш регіон, що відбувся за сприяння Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej i Kasy im. Józefa Mianowskiego, мав на меті ознайомлення зі станом збереження української мови та традиційної культури в житті та пам'яті її носіїв. Мовознавець із Києва побував у різних селах Більського та Гайнівського повітів, де записував розмови зі старшими мешканцями. Під час діалектологічної експедиції він відвідав, між іншими, Ягуштво, Пашкувщину, Тривежу, Новосади, Дубини, Війнувку, Добриводу, Гределі та Відово. Розповіді про різдвяні та новорічні звичаї, записані ним у Відово, друкувалися в попередньому номері „Над Бугом і Нарвою”. У цьому номері пропонуємо вашій увазі інтерв'ю з Юрієм Бідношиєю, яке провів Славомир Савчук.

Славомир Савчук: *Що спонукало Вас, співробітника Національної академії наук України, до приїзду на Підляшшя – цю крайню точку української етнічної території? Чи знаходите тут як діалектолог щось для себе цікаве?*

Юрій Бідношия: Вважаю, що обов'язок діалектологів – дослідити якомога більше архаїчних східнослов'янських говірок Підляшшя, звертаючи увагу не тільки на мовні факти, але й на етнолінгвістичні. Треба докласти всіх зусиль, щоб скарби нашої мови та культури не пішли в небуття разом з найстаршими носіями традиції.

Я понад десять років вивчаю поліські говірки. Найбільший проект, у якому брав участь, – дослідження говірок Чорнобильської зони, опрацювання матеріалів, записаних від переселенців з під Чорнобиля. І можу сказати, що підляські говірки дуже подібні до чорнобильських. Часом мовні явища настіль-

Марія Омелянюк розповідає Юрієві Бідношиї про обряди, пов'язані зі святкуванням Різдва. Гределі, 1 грудня 2005 р.

ки близькі, що складається враження, ніби записуєш говірки не на Підляшші, не на території Польщі, а десь за сорок-п'ятдесят кілометрів від Києва. Проте нічого дивного в цьому немає, усе пояснюється особливостями історичного розвитку північного наріччя української мови. Архаїчні підляські говірки заслуговують на особливу увагу українських мовознавців.

На Підляшшя Ви потрапили випадково чи це був планований виїзд за якимось дослідницьким принципом?

Це була моя особиста ініціатива, але в науковому плані, гадаю, вона матиме продовження. Адже потрібно проводити серйозні дослідження, публікувати діалектні тексти, словники, різноманітні описи, які дозволять створити достовірну картину теперішнього стану говірок межиріччя Бугу і Нарви – цього останнього на території Польщі ареалу компактного проживання українців.

Чи Підляшшя для мовознавців в Україні – це свого роду terra incognita, чи все ж таки є хоч загальна уява про мовну ситуацію на цій території?

В Україні щодо мовної належності го-

вірок Підляшшя сумнівів немає. Українські вчені віддавна, ще з XIX сторіччя, коли в мовознавстві не було політичної цензури і самоцензури, писали про те, що підляські говірки є продовженням західнополіських українських говірок. Наприклад, на першій українській діалектологічній карті, укладеній 1871 року Костянтином Михальчуком, показано, що це українські говірки (до речі, карта Михальчука була взагалі першою в світі лінгвістичною картою). У 1914 році Московська діалектологічна комісія уклала „Діалектологічну карту русского языка в Европе” – і там ця територія теж однозначно відносилася до зони малоруських, тобто українських, діалектів. Українськими ці говірки визнавали основоположник білоруського мовознавства академік Юхим Карський, відомі польські лінгвісти Владислав Курашкевич і Лешек Осовський... У повоєнний час із різних політичних причин класифікації дещо варіювалися. Від 1914 року аж до початку 1990-х мовознавці з України практично не мали можливості приїздити сюди для досліджень – у цьому

Непередбачуваним наслідком мовознавчого туру було відкриття, що в Триєвжі під Гайнівкою хтось „узяв справу в свої руки” і самовільно почав повертати українське звучання спольщеним географічним назвам на інформаційних табличках і дорожовказях. Можже, це децю хуліганський вчинок, але фактом є, що гарантоване законом про національні меншини запровадження табличок із назвами мовою мешканців даної території стосовно Підляшшя досі існує лише на папері. (Ред.)

розумінні це справді terra інкогніта. Зрештою, для польових дослідників сьогодні головне питання не в тому, кваліфікувати підляські говірки як суто українські чи як перехідні українсько-білоруські. З погляду діалектології першочерговим завданням є фіксація мовлення найстарших представників східнослов'янського населення цієї тери-

торії. Ми бачимо, що молодше покоління, на жаль, поступово втрачає рідну говірку – тому треба ретельно вивчити вихідний стан. Усе, що ми нині встигнемо записати, вже за десять-п'ятнадцять років матиме неоціненне значення.

Ви, певно, старалися записувати цих найстарших людей, мова яких

є, можна сказати, найбільш архаїчна і „чиста”, коли йдеться, наприклад, про вплив польської мови. Чи в їх мові для Вас відчутний уже вплив цього перебування з сусідами поляками і в польській державі?

Вплив, звісно, є, але він менший, ніж я очікував. Взагалі, одразу помічаєш, що люди тут багатомовні: навіть найстарші носії українських говірок доволі вільно послуговуються польською мовою, як правило, непогано знають російську. Така ситуація природна для регіону, де взаємодіють різні культурні та етнічні чинники, і це дозволяє людям краще усвідомити особливості своєї говірки. Тож коли вони говорять „по-своєму”, польських впливів порівняно небагато: окремі лексеми на позначення адміністративних реалій, поняття, засвоєні в польській школі, у війську... А в щоденній побутовій мові, оцій „своїй”, – лише кілька сталих польських запозичень. Власне, як у кожному діалекті. Скажімо, у східних та центральних регіонах України ми маємо діалекти з переважно російськими запозиченнями, на заході України – з польськими, тобто це типове, нормальне явище. Я би сказав, що підляські говірки – це звичайний український діалект, який суттєво не відрізняється від тих, що побутують на території України.

Дякую за розмову й бажаю, щоб Ваша праця на Підляшші знайшла плідне продовження.

Розмовляв Славомир САВЧУК
Фото Ю. Гаврилюка

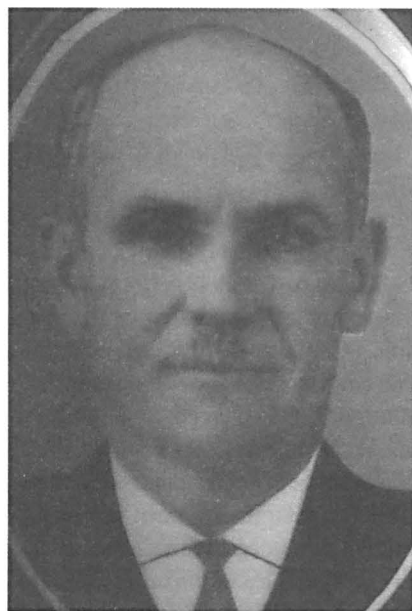
Піляшанка з «великого світу»

Спогад про Ніну Ковальчук з Дубин коло Гайнівки (11.07.1907 – 31.12.2003)

Дивні бувають людські долі. Ця розповідь буде про одну підляську жінку, яка вийшовши зі звичайного села, з сільського роду, більшість свого довгого життя мешкала в європейських столицях. Перед війною в Парижі, а пізніше в Берліні. Хоч не закінчила ніяких факультетів, не мала хіба й середньої освіти, але мала великий Божий дар – сприймати науки з Академії Життя. Тому була одною із видатніших жінок в українському середовищі повоєнного Берліна. Була просто явищем своєрідним, як на її родовід і українську свідомість – можна сказати феноменальним.

Відійшла у вічність якось, якби несподівано – у берлінській лікарні в останній день 2003 року, на 97-му році життя. Завчасу полагодила все, що потрібне, щоб бути похованою на рідному Підляшші. До кінця була вповні сил фізичних і духовних, що в такому віці само по собі викликало великий подив. Її всі дружні знайомі (до яких, думаю, й себе можна зачислити) надіялись спільно празнувати ювілей 100-ліття, але видно судилось інакше.

А ще два місяці раніше справно організувала в своєму домі вечір для кількох знайомих українців і сусідів німців, коли приїхала з Америки її онука з чоловіком. Випивала з нами шампанське, а навіть заходила смажити відбивні котлети для гостей, щоб не пішли голодними, хоч пора була вже пізня. Її енергія була, здавалось, невичерпна, а перебуваючи з нею забувалось про величезний віковий дистанс. Якось не хотілось міститись в голові, що їй шов 97 рік, що онука має вже понад сорок років, а від мене (також підляшука, що часом готовий нарікати на свою долю пенсіонера), Вона старша на понад півкопи років! Мала надзвичайний талант на життя, якого можна було їй тільки позаздрити, як і життєвого оптимізму.

Ніна Ковальчук і її чоловік Григорій Ковальчук (2.02.1900-13.05.1973) – обом похоронені на цвинтарі церкви Св. Димитрія Солунського в Гайнівці

Дитинство і рання молодість Ніни пройшли в Дубинах коло Гайнівки, серед тутешнього „руського народу”, як тоді (і ще пізніше) говорилося. Була певно вродлива, бо на молоденьку дівчину звернув увагу доросліший, „правдивий” українець, якого гірка доля закинула у ті краї.

Після програних боїв за українську державність, у Біловезькій пущі працювали інтерновані в Польщі вояки армії Української Народної Республіки. За одного з них, Григорія Ковальчука вийшла заміж 16-літня Ніна і молоде подружжя у 1924 р. виїхало до Франції. Там перебувала численна українська еміграція з УНР, в тому і Головнокомандуючий армії Отаман Симон Петлюра. Емігранти вели активну політичну і культурно-освітню діяльність, в яку активно включились Ніна з чоловіком. Їздили по неділях велосипедами десяткі кілометрів до місцевостей, де жили свояки, щоб з ними зустрічатись і організувати різні імпрези. Для Ніни це була своєрідна школа формування ук-

раїнської свідомості і громадської активності. Вона постійно, також після багатьох десятиліть, у Берліні, буде до пізньої старості зберігати хороші традиції етосу суспільного діяча, людини щиро заангажованої в українську Справу, в ідею української Незалежності, у зберігання українських культурних традицій.

У Німеччину попала примусово. Коли гітлерівці у час війни зайняли Францію, родина Ковальчуків з молодим сином була переселена до праці в околицях Берліна. Після війни залишились у Західному Берліні. Син виїхав в Америку, а згодом помер її чоловік. Його тлінним останкам, вже в 1990-х роках, Ніна організувала перепоховання до Гайнівки, де й собі вибрала місце вічного спочинку. Серед знайомих з церковної громади показувала фото з пам'ятником, який поставила чоловікові на могилі. Друга половина пам'ятника була вже приготована для Неї. Був і напис: „Україно, Україно і тут Твої дітки лежат”.

Для всіх мешканців зруйнованого і поділеного на 4 окупаційні сектори Берліна життя зараз по війні було важке. Для залишків українців, зокрема таких як Ковальчуки, ситуація була ще трудніша і непевна. Якби знайшлися у радянському секторі, безсумнівно їх родина з часом була б перетранспортована „на родину”, значить опинилися б у Сибірі.

У секторах під адміністрацією західних альянтів, вже в перших повоєнних літах виникла гостра криза, через намагання Сталіна поширювати свої володіння. Сталін, окрилений перемогою над нацистською Німеччиною, розкручував холодну війну. Від червня 1948 р. до травня 1949 р. тривала повна наземна блокада західних секторів Берліна, щоб примусити альянтів (недавніх союзників) зректися прав до частини міста, хоч поділ був раніше встановлений договорами в Ялті. До західної частини постачання могло відбуватись тільки повітряним мостом. В місті була атмосфера непевності. Багато людей старалось вийти з „фронтового міста”.

У Східному Берліні НКВД, пізніше КГБ, мало свою велику базу, осередок вишколу агентів для ведення терористичної діяльності, між іншими проти української еміграції. Один з таких витресованих функціонерів КГБ, Богдан Сташинський, в 1957 р. таємно вбив у Мюнхені проф. Льва Ребета, а в 1959 р. Степана Бандеру, лідерів радикального напрямку націоналістичного руху. За такі „державні заслуги” дістав орден з рук Суслова, одного з секретарів Центрального Комітету Комуністичної Партії Радянського Союзу. Кагебіст робив також знайомості серед українців Західного Берліна. Хоч їх була там невелика горстка, для КГБ потрібні були інформації і про них. У 1961 р., відчуваючи загрозу, що з часом і він сам може буде ліквідований як невідгідний свідок, Сташинський втік з-під нагляду „своїх”, здався в руки західноберлінської поліції, та був засуджений на 8 років ув’язнення.

Така ситуація не сприяла відродженню організованого українського життя, поза зустрічами знайомих у приватних помешканнях. Пізніше, по літах, на таких зустрічах виникла ідея заснувати,

а властиво відновити в Берліні українську церкву. Цей задум зреалізувала групка українців, серед яких була й Ніна, під кінець 1967 р. Тоді вже Західний Берлін, під опікою альянтів, був усталізований, хоч довкола обведений муром.

Активніші українці власними силами заходились ремонтувати знищену каплицю та інші приміщення невеликого жіночого монастиря і добились відкриття греко-католицької парафії, в якій правив священник з Хорватії. В дійсності це була екуменічна станиця, бо весь час значну частину спільноти складали також православні, серед них і Ніна. Бували також римо-католики та євангелісти.

При каплиці був зал, до якого люди йшли „на каву”, а часом організувались танцювальні заходи – коли ще середовище було чисельніше (навіть до 150 осіб). Однак поволі число українців зменшувалось. Молодші виїздили із Західного Берліна, а старших меншало. У 1980-х роках було вже тільки 20, часом 30 осіб, з цього половина пенсіонерів, для яких недільні зустрічі були одною з нагод поготорити зі свояками, хоч не всі зустрічі проходили гладко.

Бувало, що старші дядьки, випивши по чарці, затинались в суперечці і ситуація ставалась занадто вибухова. Тоді Ніна, щоб заспокоїти завзятих як півні дискусантів, починала співати голосно якусь популярну пісню, інші підтримували і антагоністи здавались та затихали. Ніна, маючи вже під 90-тку, також приносила з собою пляшку та закуску, вихляла зі своїм тодішнім життєвим партнером Семеном та найближчими сусідами чарку для доброго настрою, і любила поспівати. Будучи вдовою вела спільне життя з рентнером Семеном Гуликом з Лемківщини і були вони прикладом винятково гармонійної пари в українському середовищі. Її активність в громаді ставала більш помітною, коли була вже по вісімдесятці, а парафія почала збільшуватись, між іншими через приїзди українців з Польщі. У всіх викликала подив своєю життєвою енергією – як одна з небагатьох осіб з Берліна поїхала на Фестиваль української культури в Сопоті.

Десь у половині 1990-х років трапилось нам бути від громади на першому

прийнятті, яке зробило відділення Амбасади України в Берліні (тоді всі амбасади були ще в Бонні). Вихиливши традиційну чарку за українську Незалежність, щиро виявляла свою радість, що дочекалась такого празника як Свято Незалежності. Говорила зі своєрідним гумором: „Як піду на другий світ, то буду мати що розказати нашим. Розкажу їм, що наша Україна вже насправду Незалежна Держава – на власні очі таке бачила”.

У своєму довгому житті Ніна постійно була пов’язана з Церквою, а її релігійність була глибока і щира. Тут певно рішучий вплив мала православна релігійна традиція Підляшшя, в якій вона виростала від дитинства і де формувались початки її віри. Там люди ставились до справ релігійного культу з найвищою повагою, а ходити до церкви було обов’язковим вже від малого. Для багатьох вона була добрим прикладом християнських чеснот, регулярно відвідувала українські Богослуження, і активно сприяла розвитку організованого і культурного життя у церковній громаді. Сміливо і ясно висловлювала свої погляди в громаді, в тому числі і критичні, незалежно до кого вони б відносились. Критичувала голосно очевидні помилки своїх знайомих молодих чи старших. Практично всі були набагато молодші від Неї і звертали їм увагу на неправильності видавалось натуральним. Нерідко керувала критичні вислови до священників, як українських так і німецьких, які також правили для громади. Зауваги до їхніх помилок чи невластивого підходу до обов’язків (бувало не приїздили на визначений час) виникали в Неї з турботи за правильне функціонування життя громади. Була дуже обов’язкова і хоча мала дуже далеко доїжджати, переважно була одною з перших у храмі, ще перед початком Богослужіння.

Ніна постійно була присутня на всіх культурних імпрезах у церковній громаді і підтримувала щедро всі ініціативи збірок на культурні і громадські потреби. Коли не мала при собі грошей просила виложити за неї і не забувала віддати, як це траплялося молодшим. Такі часом, хоч не бідні, часами навіть „патріоти і християнські брати”, взагалі пошкодували щонебудь дати на гро-

На цвинтарі при могилі Президента ЗУНР Євгена Петрушевича після покладання вінка, 22 січня 2002 р. Від ліва: Неля Романчук, Василь Марушинець (з Амбасади), Володимир Романчук (виступає з коротким зверненням до присутніх з нагоди Свята Соборності), трохи даліше Ніна Ковальчук, Лариса Хоролець (радник Амбасади, буваша міністер культури), амбасадор д-р Анатолій Пономаренко.

мадські потреби. Для Неї участь в українських культурних заходах, підтримка ініціатив, видавалась просто внутрішнім обов'язком. Постійно була за тим, щоб у невеликій парафії велась організована діяльність, щоб був „український комітет“, чи парафіяльна рада. Охоче підтримувала своєю присутністю-членством і складками перші організаційні спроби, як хоч би українську жіночу організацію та інші.

Вже в останніх літах, коли не підготовлено програми на Шевченківське свято, сама спонтанно виступила з ініціативою відзначення роковин: „Може хоч «Заповіт» відспіваємо“. Присутні підхопили ініціативу і з пісень та віршів, яких, показалося, знали багато, вийшло цілком вдале, хоч імпровізоване та камерне свято. А без ініціативи, 95-літньої тоді, Ніни не було б нічого.

Була людиною працювитою і добре зорганізованою. Як домовились, що поїдемо разом до церкви, то на плановий час стояла під дверима свого дому елегантно вдягнена. Час летів в її товаристві дуже скоро. З гумором розповідала, що їй трапилось при кошенні трави в городі (бо все привикла сама робити). „Одного разу, – каже, – очі не доглянули кабля від косярки та перетнула. Поїхала ровером по другий до skleпу. Везу цей тяжкий товар і хочу в'їхати на хідник, не зсідаючи з ровера,

щоб часу не гаяти. І тут, – каже, – мені не повезло, перевернулася і так невдало впала, що лежу під ровером, ще й кабелями привалена і встати не можу. Правдива біда, бо й людей близько не видно, щоб просити допомоги. Але якось, слава Богу, надійшов чоловік, бо здалека побачив, що я впала і не підводжусь, допоміг мені встати. Показалося, що нічого мені не сталося, сама могла спокійно дійти додому.”

Її працювитість і незалежність в такому віці викликали подив. З зажуренням говорила, що все не так легко приходить: „Бувають дні, що встати було трудно, але старалась не піддаватись, на силу якось зволікалась каже з ліжка, йду собі каву чи чай робити, і так поволі розкручуюсь, що зможу навіть цілий день корисно провести”.

Багато було також з Ніною розмов поважніших і звичайних балачок по телефону. То не означає, що ми були у всьому одної думки, чи легко доходили до одного погляду у деяких конкретних організаційних або загальнопарафіяльних справах. Бували і звичайні суперечки без сенсовних компромісів, що викликало „охолодження відносин” на кілька тижнів чи довше, але таке не вводило ворожнечі. Ніна уміла дати добрий приклад і перша подзвонити для обговорення поважнішої справи. А як помітила свою помилку то перепро-

шувала і признавала рацію. Вона вчилася до кінця. І від Неї до кінця можна було багато навчитись, хоч не все було легке до сприймання.

Трапилось мені, після подорожі до давнішого „свогого” українського середовища в Гданську, так бути підбудованим тамтешніми успіхами на громадській ниві, що в берлінській парафії теж хотілось розворушити людей до діяльності. Запропонував створити культурний фонд ім. Ольжича, для вшанування цього українського поета, замученого нацистами у концтаборі Равенсбрюк під Берліном. Попри поважну тему, не було позитивного відгуку серед громадки слухачів, відчулось незрозуміння справи. Тоді присутня Ніна завершила прислів'ям: „Не трать куме сили – спускайся на дно”. Після початкового мого невдоволення з „зарізання добрих намірів”, появився подив для її влучного діагнозу ситуації. Там не було шанс зреалізувати таку ідею, і дійсно не варто було витрачати зусилля.

Була незаперечним моральним авторитетом в громаді і часом те намагались використати до своїх намірів хитрі маніпулятори, на шкоду іншим. Бо до церковних громад тягнуть не самі ангели. У Берліні в дев'яностих роках видно було, як нові поодинокі особи, що свіжо прибували до гурту, чомусь раптом захотіли робити собі імідж „ширих церковників-українців” (хоча рані-

Ніна Ковальчук і Володимир Романчук на Богослуженні у річницю визволення концтабору Равенсбрюк, березень 2001р.

ше церква їх не цікавила), а в дійсності робили провокації для шкідливого замішання. Були якби навчені до своєї ролі, і вміло використовували людську наївність. Ніна з часом зуміла розібратись в їхній малості чи лукавості. Критичувала лицемірство і брехливість деяких псевдодіячів: „Дайте собі з таким спокій, бо такий крутий навіть чорта в пеклі ошукає”. А молодші і ніби освічені, бували для маніпуляторів „ужиточними дурнями”, і робили те, що їм підповідали. Звичайно, як кожній людині, траплялись їй помилки, але вона зуміла критично віднестись і до своїх помилок, не вагаючись до них признатись, а це ще більше підносило її авторитетність.

Ставала поволи живою легендою, творились з її участю події анекдотичні. На 90-ті уродини до кожного мешканця Берліна бугромайстер дільниці (Бецірку) присилає відповідну Грамоту, яку приносить і вручає службовець. Коли прийшла пані з Магістрату, на порозі говорить до Ніни: „Я приношу почесну грамоту і квіти для Ювілярки, старшої особи, і хотіла б, щоб ви запровадили мене до неї, бо як вона контактова то я повинна їй особисто це вручити...”. А Ніна: „Прошу дуже до середини – то я у власній особі...”. Тоді пані з Магістрату: „Вибачте, а я подумала, що ви тут помічниця чи опікунка для тої дев'яностолітньої... Покажіть, будь ласка, свій документ, дуже Вас перепрошую...”

У 2000 р. відбувались у Берліні Дні української культури і при тій нагоді запропонував я Амбасадорові України вшанувати Ніну та ще двоє старших, „передвоєнних”, українців безкоштовним вступом на українські імпрези і зробити це на парафії. Амбасадор, який також часом відвідував церкву, погодився, що ідея добра, але Амбасада не має квитків у своєму розпорядженні і тим часом це не вийде. Про ініціативу згадав я ще двом знайомим діячам і через те вийшла „політична афера”. В неділю перед Богослуженням, німецький старенький парох розкричався до мене: „Чого ви тут якусь політику робите, я дістав телефонічний донос...”. Охолонувши, прийшлося його заспокоїти, що справа неактуальна, а йшлося про культуру і вшанування найстарших парафіян, а „політика” тут нікому і не снилась. Отже через маніпуляції мало би відбутись замішання бо... „політика”. А Ніна певно й гадки не мала, що навколо її особи якесь „політикування”, не то парафіяльне, а вже міжнародне...

Вона сама розповіла нам таке: „Одного разу на парафії в кілька осіб п'ємо каву з нашим вже священиком, а один приятель-діяч іронізує: „Як амбасадор приходив до церкви то Романчук коло нього так крутився, якби хотів йому черевика почистити...” А батюшко намірився дискретно припинити „жартівника”, але я сиділа ближче, і штовхнув в ногу мене, а я голосно при всіх: „Отче, то була моя нога і не залищайтеся так до мене...” З такого майже „фліртового” анекдотичного інциденту вийшла практична, хоч не замірена наука від Ніни – ліпше без „конспірації”, а реагувати пристойно, то уникається сміховинок.

Вона у контактах зі всіма була дуже коректна, навіть як когось критикувала то робила це так, що слухач не мав причини ображатись. Була весь час оптимістично наставлена до життя і приятна до людей, і деякі жінки з України радо з Нею перебували. Одного разу серед знайомих розійшлась тривожна вістка, що Ніна в неділю не повернулася з церкви додому (мешкала сама). Але показалося, що її запросила до себе нова знайома з України, жінки заговорились і Ніна залишилась там ночувати.

Вона, попри те, що часом своє походження окреслювала як білоруське, адже недалеко від рідного села за кордоном Білорусія, мала в собі дуже глибоко закорінену українську національну свідомість. Так було не дивившись на те, що в часі, коли Вона виїхала з Підляшшя, в тій околиці скоріше всього не було традицій українства. А Вона постійно відчувала потребу ангажуватись у підтримку українського церковного і громадсько-культурного життя, уболівала за його розвиток, часом більше ніж деякі особи з середовищ, в яких з давна була українська патріотична традиція. Її громадська активність могла бути добрим прикладом також для тих, які на своїх посадах повинні би мати розвинені українські почуття. А з тим в Берліні не бувало найкраще. Тим більше пошани для Неї.

Її талант на життя видавався незрівняним. Пройти в добрій кондиції так довгий життєвий шлях небагатьом суджено. Безсумнівно в тому допомагала їй глибока віра в Бога і виникаюче з віри шанування в практиці християнських цінностей. Вона була весь час однією з тих небагатьох осіб, які з великою регулярністю відвідували Богослужіння. Прибувала перед початком Літургії, незалежно як далекий мала доїзд. Її релігійність була пов'язана з українською свідомістю. Підкреслювала свою православність, але через брак української православної церкви в Берліні, цілий час була у греко-католицькій парафії. Для її підтримки і розвитку зробила більше ніж деякі „найправдивіші” греко-католики. Релігійність для Неї була пов'язана з реалізацією різноманітних ініціатив, які спричинялись до консолідації своєї спільноти і мали приносити добро ближньому, в тому числі і потребуєчому в Україні

Її останнє розпорядження, щоб мати православний похорон на рідному Підляшші то прояв сильного почуття духовного зв'язку зі своїми сторонами, зі своєю давньою Малою Батьківщиною. Після того як майже ціле життя проходило десь у далеких великих містах Європи, повертання на вічний спочинок до тої підляської землі, що її породила, несе в собі глибший сенс і символічний вимір.

Володимир РОМАНЧУК

Oddział Ukraińskiego Komitetu Centralnego w Białowieży (1929-1939)

Jesienią 1920 r. Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej nie wytrzymała bolszewickiego naporu i zmuszona była przejść na terytorium Polski. Wraz z żołnierzami przybyła także wielotysięczna grupa uchodźców cywilnych z Naddnieprza. Na emigracji znalazł się rząd URL i inne struktury władzy. Ponieważ w podpisanym w marcu 1921 r. polsko-sowieckim pokoju ryskim przewidziano, że na terenie sygnatariuszy nie będą tolerowane emigracyjne rządy, zaszła konieczność utworzenia w Polsce apolitycznej organizacji ukraińskiej, która reprezentowałaby interesy rodaków-emigrantów. Taką organizacją był powołany w połowie 1921 r. Ukraiński Komitet Centralny (UKC).

Kiedy okazało się, że powrót w rodzinne strony jest niemożliwy, jednym z pierwszych zadań UKC było znalezienie pracy dla tysięcy uchodźców, zwłaszcza dla wojska przebywającego w Polsce w obozach internowania. Już w latach 1921-1922 organizowano z nich grupy robocze, które pod kierownictwem oficera udawały się na budowy kolei, cukrowni, cementowni, do pracy przy wyrębie lasu, w tartakach i gospodarstwach rolnych. Takie grupy znalazły się także na skraju Puszczy Białowieskiej – w Hajnówce i Białowieży. W obu miejscowościach z czasem powstały oddziały Ukraińskiego Komitetu Centralnego.

Do Białowieży grupa internowanych przybyła w 1923 r. pod dowództwem por. Ołeksy Burkiwskiego. Byli to żołnierze z pododdziałów Dywizji Zaporoskiej i Ki-jowskiej. Kierownik grupy reprezentował ją wobec miejscowej władzy i pracodawców. W połowie 1924 r., w związku z zarządzoną przez władze polskie rejestracją emigrantów, na miejsce kierowników grup UKC mianował swych pełnomocników, przeważnie tychże kierowników¹.

* * *

W Białowieży ukraińscy emigranci zostali zatrudnieni w miejscowym tartaku „Gródek”. Pełnomocnik O. Burkiw-ski załatwił także pracę dla wielu emigrantów w innych tartakach oraz na leśnych porębach. Ogółem do 1925 r. znalazł on zatrudnienie w Puszczy Białowieskiej dla 89 osób oraz jeszcze 15 osobom w cemen-

towni w Rejowcu. Dzięki jego staraniom wszyscy emigranci, prócz niego samego, zostali zwolnieni od opłat wymaganych przy rejestracji. Burkiwski wystarał się także o karty azylu dla jednej osoby, a innej – inwalidzie – o uznanie utraty odpowiedniego odsetka zdolności do pracy².

Rozrzućeni na znacznej przestrzeni wokół Białowieży ukraińscy emigranci, podobnie jak np. w Augustowie i niedalekiej Hajnówce, pracowali bardzo ciężko fizycznie za niewielką zapłatę. Zarobione pieniądze ledwie wystarczały na najskromniejsze wyżywienie, na zakup odzieży nie wystarczało pieniędzy. O drobnych oszczędnościach na „czarną godzinę” nie mogło być nawet mowy. Te skrajnie trudne warunki, a także kryzys ekonomiczny i bezrobocie, które od wiosny 1924 r. zaostriżyło się, były powodem rozwinięcia od połowy tego roku przez Ukraiński Komitet Centralny akcji wyjazdów emigrantów do Francji. Skorzystało z tego sporo emigrantów przebywających w Białowieży i białowieskim rejonie, spodziewając się znaleźć tam lepsze warunki życia. Kilka osób wyjechało do Brazylii i Paragwaju. Dokładnych danych o liczbie tych wtórnych emigrantów brak. Niektórzy z emigrantów wyjechali w inne rejony Polski³.

Mimo materialnych niedostatków członkowie grupy Burkiwskiego wpłacali drobne kwoty podatku narodowego, którego część przeznaczano na własne potrzeby, a reszta była odprowadzana do kasy centrali. Pieniądze te Komitet Centralny przeznaczał przeważnie na zapomogi najbiedniejszym, szczególnie bezrobotnym. W pierwszym półroczu 1926 r. białowieska grupa otrzymała na ten cel 636 zł oraz jeszcze 428 zł z przeznaczeniem na pomoc dla dzieci. Początkowo dotacje z centrali przeznaczano tylko na zapomogi. Dopiero w końcu 1926 r. emigracyjna centrala miała możliwość przydzielić niewielkie sumy na zaspokojenie potrzeb kulturalno-oświatowych. W rejonie Białowieży rozrzucone po leśnych porębach grupki odczuwały szczególnie brak ukraińskiej literatury. Pełnomocnik Burkiwski zaprenumerował m.in. pismo „Tryzub”, które cieszyło się wielkim zainteresowaniem. Stopniowo liczba zama-

wianych czasopism wzrosła. Na założenie w Białowieży choćby czytelnicy nie pozwalał jednak brak własnego lokalu. Członkowie białowieskiej grupy zbierali pieniądze nie tylko na podatek narodowy, składali datki także na inne cele, na przykład dla ofiar powodzi w Galicji Wschodniej czy na fundusz Biblioteki im. S. Petlury w Paryżu⁴.

Pomimo trudnej sytuacji finansowej, białowieska grupa O. Burkiwskiego była zdyscyplinowana i nastrojona patriotycznie. Chociaż rozproszenie nie sprzyjało rozwojowi pracy kulturalno-oświatowej, to jednak emigracyjna gromada korzystała z każdej okazji, by zademonstrować jedność i patriotyzm. Były to m.in. uroczystości ku czci Tarasa Szewczenki, panachidy w intencji S. Petlury, noworoczne choinki dla dzieci⁵.

Dzięki staraniom Ukraińskiego Komitetu Centralnego u Metropolity, została wydana zgoda na celebrowanie w miejscowej cerkwi mszy dla emigrantów w języku ukraińskim. Pierwsze takie nabożeństwo żałobne w intencji T. Szewczenki odbyło się 10 marca 1926 r. Odprawił je o. Pobudniak z towarzyszeniem ukraińskiego chóru pod dyrykcją miejscowego diaka (kościelnego) Kłomeniuka. Prócz emigrantów obecna była także miejscowa ludność. Nabożeństwo i śpiew zrobiły bardzo duże wrażenie na obecnych, szczególnie na emigrantach, którzy od wielu lat nie mieli okazji usłyszeć liturgii w ojczystym języku. Po panachidzie wszyscy zebrali się na placu tartaku „Gródek” gdzie zaśpiewali „Вічну пам’ять” (Wieczną Pamięć) oraz „Заповіт” (Testament). Przedstawiono także referat o życiu i twórczości poety, a na zakończenie wzruszającą mowę o sytuacji ukraińskiej emigracji wygłosił o. Pobudniak. W 1929 r. w Szewczenkowską rocznicę mszę żałobną celebrował o. Hromadski, który też wygłosił słowo o pocie. Po zakończeniu panachidy odbyła się akademія z obiadem, podczas której chór pod dyrykcją Iwana Kononenki wykonał wianeczkę pieśni poświęconych Szewczence⁶.

Oddział UKC w Białowieży założono dopiero w 1929 r. Należeli do niego nie tylko żołnierze byłej Armii URL, ale także Ukraińcy z innych formacji wojsko-

wych – B. Peremykina, W. Jakowlewa, S. Bułak-Bałachowicza, którzy osiedli w tym rejonie. Pierwszym kierownikiem zarządu oddziału był zatwierdzony przez ZG UKC Jakiw Wozniak. W tym czasie członkowie oddziału mieli pracę, przeważnie w miejscowych tartakach. Zdobyli oni różne nowe zawody i byli zaliczani do dobrych pracowników. Także ukraińska inteligencja zdobyła uznanie. Wszystkim wystarczało zarobionych pieniędzy na najpilniejsze codzienne potrzeby. W połowie lat trzydziestych prawie wszyscy emigranci z Białowieży pracowali w państwowym tartaku w Gródku. Z czasem wrosli oni w miejscową społeczność, wszyscy poženili się, mieli po dwoje-troje a nawet i pięcioro dzieci. Niektórzy zdobyli się na budowę własnego domku. Do tego czasu trzech z nich – Artem Koryk, Wasyl Łytwynenko i Mychajło Szapowaliw odeszli na *wieczny spoczynek*, dwaj ostatni zginęli tragicznie⁷.

W grudniu 1930 r. odbyło się walne zebranie, na którym został wybrany nowy zarząd w następującym składzie: Iwan Kononenko – prezes, Jakiw Cyb – zastępca i skarbnik, Jewhraf Czepa – sekretarz. Do komisji rewizyjnej weszli: Mychajło Malkewycz i M. Szapowaliw. Ponieważ z powodu braku własnego lokalu białowiejski oddział nie mógł należycie rozwinąć działalności, na wspomnianym zebraniu uchwalono wynajęcie odpowiedniego pomieszczenia dla zarządu i biblioteki-czytelni. Pomysł ten został zrealizowany, książki do biblioteki nadesłał Zarząd Główny UKC – było to około 100 tomów. Prócz tego prenumerowano szereg czasopism: „Тризуб” (Tryzub), „Шляхом незалежності” (Szlakiem Niepodległości), „Життя й знання” (Życie i Wiedza), „Жіноча доля” (Los Kobiety), „Літопис червоної калини” (Latopis Czerwonej Kaliny), „Народня справа” (Sprawa Ludowa), „Неділя” (Niedziela), „Українська нива” (Ukraińska Niwa). Niektóre z nich zamówiono w kilku egzemplarzach, żeby je wysyłać do mniejszych emigracyjnych grup rozrzuconych po leśnych placówkach.

W marcu 1932 r. do zarządu weszli: prezes – I. Kononenko, sekretarz – F. Wodianycki, skarbnik – Wołodmyr Bukojemski. Także w 1933 roku oddziałem kierował Iwan Kononenko, zaś jego zastępcą zaś był W. Bukojemski⁸.

W związku z III emigracyjnym zjazdem, który miał się odbyć na przełomie września i października 1934 r., walne zebranie tego roku odbyło się już 9 września. Wybrano delegata oraz nowy zarząd

na 1935 rok. Na czele białowiejskiego oddziału stanęli: Hordij Myronenko – prezes, Kost’ Drozdowski – zastępca prezesa i skarbnik, Fedir Wodianycki – sekretarz. Nowy zarząd postawił sobie ambitne zadania, m.in.: w każdą sobotę wieczorem albo w niedzielę *zebrać dzieci członków oddziału wieku szkolnego i prowadzić nauczanie z dziedziny ukraińszawstwa; członkom oddziału chociaż raz w miesiącu wygłaszać odpowiednie odczyty [...]; zwiększyć zasoby biblioteki i oprawić książki; na wiosnę uporządkować [...] mogiły ukraińskich emigrantów, którzy pochowani są w Białowieży*. Dzieciom rozdano przywiezione z Warszawy elementarze, a ojcowie zgodzili się nauczyć je choćby po jednym wierszu na noworoczną choinkę. Rozpoczęto również zbieranie książek dla uzupełnienia biblioteki, próbowano także odzyskać zagubione. W ciągu miesiąca uporządkowano też sprawę składek członkowskich⁹.

Na kolejnym zebraniu w lutym 1936 r. Hordija Myronenkę ponownie wybrano na prezesa, a do zarządu weszli wówczas jeszcze K. Drozdowski i O. Burkiwski. Zarząd dobrze wypełniał swe obowiązki, szczególnie prezes konsekwentnie i energicznie organizował emigracyjne życie. W grudniu 1936 r. Rada Towarzystwa UKC skierowała do białowiejskiego oddziału słowa uznania za wzorową pracę – *za podtrzymywanie życia społecznego, opłacanie składek [członkowskich – przyp. E. W.], dążenie do rozwoju i zaspokojenia potrzeb kulturalno-narodowych...* Przedstawiciel ZG UKC P. Szkurat, który przybył do Białowieży w końcu kwietnia 1937 r., także wystawił temu zarządowi wysoką ocenę. Nazwał on oddział wzorcowym, podkreślił pełną zgodę między członkami zarządu i resztą członków¹⁰.

Po powołaniu oddziału białowiejska ukraińska kolonia kontynuowała organizowanie różnych uroczystości – nadal odbywały się religijne i narodowe święta, na których występował chór pod dyrekcją Iwana Kononenki. W grudniu 1929 r. w miejscowej cerkwi uczczono pamięć ukraińskich żołnierzy rozstrzelanych pod Bazarem. W styczniu 1930 r. w świetlicy tartaku „Gródek” urządzono choinkę dla dzieci. W marcu 1932 r. zamówiono panachidę w intencji Tarasa Szewczenki. Po nabożeństwie *odbył się wspólny obiad, na który zaproszono także gości, w tym wielu Białorusinów, którzy odnosili się do Ukraińców przychylnie*. O znaczeniu poety dla Ukraińców opowiedział W. Bukojemski. W styczniu 1935 r. w lokalu

oddziału urządzono tradycyjną choinkę dla dzieci kolonii, w marcu świętowano rocznicę T. Szewczenki, w maju – rocznicę śmierci S. Petlury i J. Piłsudskiego, a w listopadzie uszanowano pamięć 359 *męczenników* rozstrzelanych pod Bazarem. Takie uroczystości odbywały się corocznie. W 1936 r. petlurowskie święto odbyło się 24 maja. Po panachidzie cała kolonia zebrała się w świetlicy oddziału, gdzie prezes H. Myronenko wygłosił odczyt, a dzieci wyrecytowały dobrane do charakteru uroczystości wiersze. W 1937 r. władze cerkiewne z niewiadomych przyczyn nie zezwoliły na celebrowanie nabożeństwa i panachidy w intencji S. Petlury w odpowiednim terminie. Dopiero w końcu czerwca pozwolenie otrzymano; w asyście miejscowego duchownego nabożeństwo celebrował o. Wołodmyr Wysznivski, który *przyjechał do Białowieży z odległości 50 km*¹¹. Bez przeszkód natomiast odbyła się uroczystość poświęcona pamięci S. Petlury w końcu maja 1938 r. Podczas panachidy w miejscowej prawosławnej cerkwi śpiewał chór złożony z emigrantów. Świąteczna akademicka odbyła się na zbudowanej w tym celu scenie, gdyż w lokalu oddziału nie udało się wszystkich pomieścić. Podczas akademii wystąpił chór, dziecięca orkiestra oraz dzieci z deklamacjami; wszystkich do występu przygotował płk Swiatosław Zacharczuk¹².

W lutym 1935 r. do Białowieży zawiątał zastępca prezesa Zarządu Głównego UKC Petro Szkurat. Zwołano z tej okazji nadzwyczajne zebranie, na którym opowiedział on o międzynarodowym położeniu oraz życiu organizacyjnym emigracji ukraińskiej. Zwrócił przy tym uwagę na znaczenie wszechstronnej pracy z dziećmi i młodzieżą. Tę myśl podzielił prezes H. Myronenko, który od początku objęcia kierownictwa oddziału szczególną uwagę zwracał na wychowanie dzieci, pracując z nimi osobiście. W 1935 r. w białowiejskiej kolonii było 42 dzieci, w tym 14 w wieku szkolnym. Tylko dwoje z nich władało swobodnie językiem ukraińskim. Zgodnie z przyjętym planem od początku 1935 r. rozpoczęło się nauczanie domowym sposobem. Na szewczenkowskim święcie w marcu tego roku dzieci wystąpiły już z deklamacjami, a Nina Horpynczówna, Borys Cyb i Jurko Malkewycz zaśpiewali „Думи” (Dumy). Od 1 maja tegoż roku w Białowieży działała szkołka dla dzieci i nauczanie nabrało szkolnego charakteru. Prócz języka ukraińskiego dzieci uczyły się historii i geografii Ukrainy. Przy szkółce powstała tak-

Dziecięca szkółka i orkiestra oddziału UCK w Białowieży podczas obchodów 12. rocznicy śmierci Symona Petlury (29 maja 1938 r.)

że szkolna orkiestra, chór i kółko teatralne. W styczniu 1937 r. Myronenko z grupą uczniów odwiedził wszystkich członków ukraińskiej kolonii z szopką; to bożonarodzeniowe koledowanie kontynuowano także w następnych latach. Zebrane pieniądze przeznaczano na utrzymanie chłopięcej Bursy im. S. Petlury w Przemyślu, budowę bursy dla dziewcząt w tym mieście, na fundusz „Ojczyzna Szkoła” we Lwowie oraz Bibliotekę im. S. Petlury w Paryżu. W 1937 r. do szkółki uczęszczało 32 dzieci, a w 1938 – 29 dzieci w wieku 9-14 lat. Myronenko zabiegał o umieszczenie niektórych z nich w ukraińskich szkołach. W roku szkolnym 1937/1938 trzech wychowanków białowiejskiej szkółki – Jurko Malkewycz, Wołodmyr Czepa i Mykoła Łuniako – przebywało w Bursie im. S. Petlury w Przemyślu. W Przemyślu znalazł się także sam H. Myronenko, który został kierownikiem i wychowawcą tego zakładu. Od tej pory szkółka w Białowieży opiekowali się płk S. Zacharczuk, J. Cyb oraz M. Stopnewycz. Zacharczuk wznowił działalność dziecięcego chóru i orkiestry strunowej; zespoły te wystąpiły po raz pierwszy na choince w styczniu 1938 r.

W maju tego roku białowiejski dziecięcy chór odwiedził Dubiny, gdzie w miejscowej cerkwi z powodzeniem towarzyszył celebraz nabożeństwa żałobnego zorganizowanego przez hajnowski oddział UKC w rocznicę śmierci S. Petlury. W tym czasie Mykoła Stopnewycz prowadził kółko teatralne – przygotowywał z dziećmi drobne przedstawienia, uczył deklamacji¹³.

Z powodu wyjazdu do Przemyśla H. Myronenko nie dokończył kadencji 1937 roku. Na stanowisku prezesa zamienił go K. Drozdowski, sekretarzem został F. Wodianycki, a komisję rewizyjną tworzyli wówczas Iwan Mułenko, Jakiw Cyb i Dmytro Sowa. Na zebraniu 16 stycznia 1938 r. prezesem wybrano Wodianyckiego, który z pomocą skarbnika p. Drozdowskiego kontynuował korzystną dla oddziału pracę, zapoczątkowaną i prowadzoną w ciągu kilku lat przez b. prezesa oddziału p. Hordija Myronenke; sekretarzem został wówczas Malkewycz. Na zebraniu obecny był prezes ZG UKC Mykoła Kowalski, który poinformował wszystkich o aktualnej sytuacji ukraińskiej emigracji. Następnego dnia Kowalski odwiedził białowiejską Dyрекcję Lasów Państwowych oraz kierownictwo tar-

taku, gdzie zabiegał o przyjęcie do pracy bezrobotnych ukraińskich emigrantów. Fedir Wodianycki był także ostatnim prezesem białowiejskiego oddziału UKC – w końcu stycznia 1939 r. wybrano go na to stanowisko po raz kolejny. Skarbnikiem pozostał Kost Drozdowski, a sekretarzem został wybrany Mykoła Stopnewycz¹⁴.

Na naradzie przedstawicieli ukraińskiej emigracji politycznej, która odbyła się we wrześniu 1927 r. w Warszawie, białowiejską grupę reprezentował A. Czerewań. Natomiast delegata na II zjazd emigracji, wyznaczony na końcowe dni grudnia 1928 r., wybrała cała emigracyjna gromada powiatu bielskiego. Został nim Wasyl Kornijiw z oddziału w Hajnowce. Po założeniu własnego oddziału emigranci z Białowieży wybierali delegata samodzielnie. Tak było w 1934 i 1937 roku – na kolejnych III i IV zjazdach ukraińskiej emigracji politycznej brał udział ówczesny prezes białowiejskiego oddziału – H. Myronenko. Na IV zjeździe Myronenko złożył sprawozdanie z działalności swego oddziału oraz brał udział w pracy komisji kulturalno-oświatowej i komisji matki, która sporządzała listę kandydatów do Zarządu Głównego UKC. Myronenko został wybrany wówczas członkiem Rady Głównej UKC¹⁵.

W grudniu 1938 r. do Białowieży zawitał Ukraiński Teatr Naddnieprzański Teodory Rudenko i Nazara Obidzińskiego. Ukraińska piosenka i narodowe stroje zachwyciły nie tylko gromadę emigrantów, ale i miejscową społeczność. Ojczysty język i ojczysta piosenka rozbrzmiewały w Białowieży przez cztery dni. Bezrobotni emigranci korzystali z życzliwości zarządu teatru i wchodzili na przedstawienia bez biletów¹⁶.

O liczbie członków białowiejskiej gromady emigracyjnej w poszczególnych latach brak dokładnych danych. W pierwszych latach kolonia ukraińskich emigrantów w Białowieży liczyła około 100 osób, przeważnie b. żołnierzy Armii URL. Większość z nich, o czym już była mowa, rozproszyła się po Polsce lub wyjechała za granicę – do Francji lub nawet za ocean. Spis z 1928 r. wykazał, że w Białowieży i najbliższej okolicy mieszkało 40 ukraińskich emigrantów. W 1935 r., według danych ówczesnego prezesa, oddział liczył 30 członków, a nieco ponad 10 osób pozostawało poza organizacją. W 1937 r. oddział miał 27 członków rzeczywistych, a w następnym – 1938 – w samej Białowieży mieszkało nieco ponad 30 emigrantów, z tego jak poprzednio 27 było rzeczywistymi członkami UKC¹⁷.

* * *

Działalność ukraińskich emigracyjnych organizacji, w tym oddziałów UKC, przerwał wybuch II wojny światowej. Inaczej niż w zachodnich rejonach Polski, emigranci ze wschodnich województw spotkali się z władzą sowiecką nie w końcu, lecz na początku wojny. Jesienią 1939 r. Białowieża znalazła się pod okupacją sowiecką. *Niespodziewany ich najazd* – pisał znany działacz białowieskiej ukraińskiej kolonii H. Myronenko – *i brak środków lokomocji uniemożliwił ucieczkę białowieskich Ukraińców*. Dodajmy, że być może nie wszyscy spodziewali się najgorszego. Z przyjściem do Białowieży NKWD i dojściem z ich nadania do władzy miejscowych internacjonal-bezbożników, ukraińskich osiedleńców spotkała straszna tragedia¹⁸.

Niektórzy z nich zostali aresztowani i bez śledztwa oraz sądu rozstrzelani. Wśród nich znaleźli się: oficer Armii URL por. Ołeksander Burkiwski – pierwszy kierownik ukraińskiej emigracyjnej grupy w Białowieży, pełnomocnik z ramienia UKC na ten rejon, członek zarządu miejscowego oddziału; Semen Burkiwski – jego brat kolejarz; por. Fedir Wodianycki – długoletni członek zarządu i ostatni prezes oddziału UKC; sanita-

riusz H. Marynycz. *Trzy inne osoby* – kontynuował Myronenko – *wywieziono na daleką północ*. W takich okolicznościach uczestnik Zimowego Pochodu szeregowy Wasylenko targnął się na swe życie rzucając się pod pociąg, a Iwan Nahulin postradał zmysły i po kilku tygodniach zmarł. Obaj zostawili rodziny z dziećmi¹⁹.

Okazało się, że wrogami Związku Radzieckiego byli wszyscy Ukraińcy, którzy udali się na emigrację i nie wyrazili chęci na powrót do „komunistycznego raju”. Należy dodać, że Rosjan z tzw. białej emigracji, nawet wysokiego stopnia oficerów, żadne represje w Białowieży nie spotkały – *nikt nie był nawet aresztowany*. Okazało się po raz kolejny, że rosyjska emigracja znalazła wspólną płaszczyznę porozumienia z państwem sowieckim w imię „единой и неделимой” (jedynej i niepodzielnej).

Inaczej zachowali się Niemcy, którzy „zawitali” do Białowieży w 1941 r. – powierzali Ukraińcom władzę na niskich lokalnych szczeblach, ale szybko pokazywali im „należne miejsce”. Z ich nakazu burmistrzem Białowieży został ppłk Swiatosław Zacharczuk. Wiosną 1942 r. Zacharczuka zastrzelił niemiecki agent, gestapowiec Richter. Ostatniemu nie spodobaly się portrety T. Szewczenki i S. Pe-

tlury, które zastał w mieszkaniu burmistrza. Zerwał je i zniszczył, a ostra sprzeczka doprowadziła do tragedii²⁰.

Wraz ze zbliżaniem się frontu w 1944 r. resztką ukraińskich emigrantów pozostałych w okolicy nie czekała na drugie spotkanie z sowietami – emigrowała na Zachód. Część z nich dostała się do okrążeńia pod Königsbergiem, gdzie albo zginęła, albo trafiła do sowieckiej niewoli. Niektórzy z białowieskich ukraińskich emigrantów, unikając wstąpienia do wlasowców, zgłosili akces do tzw. „Kozackiego Stanu”. Kapitulacja Niemiec zastała tę formację w Austrii i tu dosięgła ich „długa ręka” Moskwy – brytyjskie dowództwo wydało ich sowietom.

Wśród żywych – według słów Myronenki – w wolnym świecie znalazło się ledwie czterech białowieskich emigrantów. *Żony kilku białowieskich Ukraińców* – pisał on w zakończeniu swych wspomnień – *które pozostały z małymi dziećmi na łasce losu w Białowieży, unikając polskich powojennych prześladowań, zmuszone były do wyjazdu na tzw. ziemie odzyskane*. Dodajmy też, że podobny los spotkał ukraińskich emigrantów z innych emigracyjnych ośrodków tego regionu.

Emilian WISZKA

PRZYPISY:

¹ Центральний Державний Архів Громадських Об'єднань України (dalej – ЦДАГО), ф. 1, оп. 20, спр. 1662, арк. 51; Г. МIRONENKO, *Колонія українців-емігрантів у Біловіжі*, Календар „Свободи” на 1960 рік, с. 115-118; Вісти УЦК 1924, № 3, с. 5; 1925, № 4, с. 37-38. Nie wiadomo dokładnie, czy do Białowieży petlurowscy przyjechali bezpośrednio z obozu, czy przybyli tu z Hajnówki.

² Вісти УЦК 1926, № 5, с. 12, 14. Oplata rejestracyjna wynosiła 12 zł dla tych, którzy mieli karty azylu i 24 zł dla tych, którzy ich nie mieli.

³ Г. МIRONENKO, *Колонія українців-емігрантів*, с. 116; Вісти УЦК 1925, № 4, с. 37-38, 41; 1926, № 7, с. 9-10; Тризуб 1929, № 47, с. 29.

⁴ Вісти УЦК 1926, № 5, с. 23-24; 1926, № 7, с. 9-10; 1928, № 23/25, с. 55-56.

⁵ Вісти УЦК 1925, № 4, с. 38; 1928, № 23/25, с. 56.

⁶ Вісти УЦК 1926, № 7, с. 10-11; Шляхом незалежності (dalej – ШН) 1929, № 1, с. 98. W notatce prasowej nie podano gdzie odbyła się wspomniana akademia.

⁷ Тризуб 1929, № 40, с. 31; 1929, № 47, с. 29; 1929, № 49, с. 30; 1935, № 16, с. 13-14; 3Н 1935, № 3, с. 14.

⁸ Centralne Archiwum Wojskowe (dalej – CAW), I.303.4.5530, k. 16; Тризуб 1929, № 47, с. 29; 1931, № 9, с. 25; 1933, № 28/29, с. 40-41; ШН 1931, № 3, с. 172. Roczne walne zebrania odbywały się w oddziałach przeważnie w styczniu. W

oddziale białowieskim było inaczej – zebrania odbywały się w różnych terminach. Na zebraniu w kwietniu 1937 r. padła propozycja budowy własnego domu, ale brak jest dowodów na to, że ten projekt zrealizowano (За незалежність, dalej 3Н, 1937, № 7/8, с. 19). I. Kononenko mieszkał w Białowieży przy ul. Zastawnej 142.

⁹ 3Н 1935, № 3, с. 14; Тризуб 1935, № 16, с. 13-14.

¹⁰ Тризуб 1936, № 44/45, с. 20; 3Н 1937, № 3/4, с. 17.

¹¹ Тризуб 1930 № 5, с. 28; 1930 № 8, с. 28; 1932 № 17, с. 11-12; 1935 № 26, с. 13; 1937 № 32/33, с. 35-36; 3Н 1935, № 3, с. 14; 1935, № 5, с. 7-8; 1935, № 8/9, с. 15; 1936, № 20/21, с. 13.

¹² 3Н 1938, № 7/8, с. 19.

¹³ Тризуб 1935, № 16, с. 13-14; 1937 № 3, с. 18; 1938 № 10, с. 16-18; 1938 № 26, с. 11; 1938 № 28, с. 29; 1939 № 8, с. 12; 3Н 1935, № 5, с. 7-8; 1937, № 5/6, с. 14-15; 1937, № 7/8, с. 19; 1938, № 3/4, с. 22; 1938, № 7/8, с. 16; 1938 № 10, с. 16-18. H. Myronenko w ogóle zajmował się sprawami wychowania młodego emigracyjnego pokolenia, szczególnie w Bursie im S. Petlury w Przemyślu (Г. МIRONENKO, *Національне виховання*, 3Н 1938, № 5/6, с. 14-17; Тризуб 1938, № 10, с. 18). Protokół podziału zakolegowanych w styczniu 1938 r. pieniędzy (31,25 zł) podpisały białowieskie dzieci: Borys Cyb, Ołeksij Szepel, Wasyl Pawlenko, Mykoła Malkewycz, Stanisław Marynyczynko, Nina Horpynycz, Zina Wodianycka, Nina Luniako i Wira Fedorko (1938

№ 10, с. 25). Pieniądze na przemysłową bursę zbierały nie tylko dzieci, ale także dorośli. W 1939 r. żony członków oddziału podarowały wychowancom bursy 6 haftowanych koszul i szarawarów (3Н 1939, № 1/2, с. 26; 1939, № 5/6, с. 33).

¹⁴ CAW, I.380.2.112 – list H. Myronenki do W. Salskiego z 18.VIII.1937; Tamże – list zarządu UKC w Hajnówce do ZG UKC z 14.XII.1937; 3Н 1938, № 3/4, с. 22-23; 1939, № 3/4, с. 24. H. Myronenko został administratorem Bursy im. S. Petlury w Przemyślu; wyjechał 25 sierpnia 1937 r.

¹⁵ Вісти УЦК 1927, № 14/17, с. 99; 3Н 1937, № 11/12, с. 14-16; Тризуб 1935, № 16, с. 13-14; 1938, № 1/2, с. 15; R. Wysocki, *Ukraińscy emigranci*, s. 20.

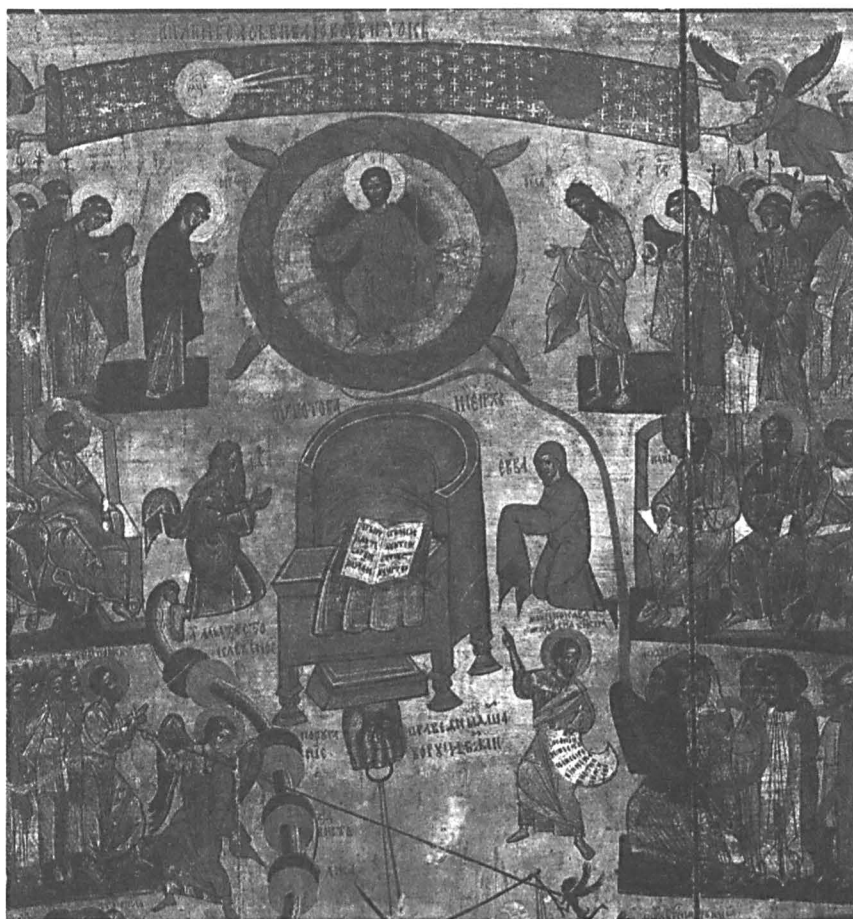
¹⁶ 3Н 1939, № 1/2, с. 25-26.

¹⁷ CAW, I.380.2.112 – Список українських емігрантів в Біловіжі та околиці на 23.IV.1928; tamże – Список членів біловезького відділу УЦК від 1937 р.; 3Н 1935, № 5, с. 7-8; 1937, № 5/6, с. 14; 1938, № 3/4, с. 22; Тризуб 1935, № 16, с. 13-14; Według danych z opracowania M. Tełatyckiego wykonanego w 1934 r. na zamówienie Ekspozytury № 2 (CAW, I.303.4.5662, k. 52-55) oddział w Hajnówce liczył jakoby 70 członków. Opracowanie to jednak jest niezetelne.

¹⁸ Г. МIRONENKO, *Колонія українців-емігрантів у Біловіжі*, с. 115-118.

¹⁹ Г. МIRONENKO, *Колонія українців-емігрантів у Біловіжі*, с. 115-118.

²⁰ Г. МIRONENKO, *Колонія українців-емігрантів у Біловіжі*, с. 115-118.

Czytanie ikon

Podstawy ikonowego pisma (5)

Symbolika ikony

Ikona nie jest portretem, a więc nie można patrzeć na nią tak, jak na dzieło sztuki. Aby ikonę zrozumieć, trzeba poznać jej język, wówczas dopiero możliwe jest jej właściwe odczytanie. Ikona posiada niczym nie ograniczoną Głębię – **obecność Boga**. Ktoś, kto postrzega ikonę tylko jako przepiękne dzieło sztuki, jest tym przysłowiowym wołem stojącym i gapiącym się na malowane Wrota Raju. Widzimy je, fascynują nas, niesamowite barwy trzymają nas na uwieży i zmuszają do myślenia. Stoimy jak wryci i intuicyjnie wyczuwamy obecność jakiejś wielkiej tajemnicy. Ogarnięci bojaźnią, jeszcze nie wiemy, co nas urzeka, co zatrzymuje, natężamy umysł, zastanawiamy się i szukamy odpowiedzi. Ziarno zostało rzucone,

teraz trzeba tylko czasu, a zwykła ludzka ciekawość i bojaźń stanie się bojaźnią Bożą i wówczas na pewno w naszym małym rozumku zaświta i poznamy, że za ikoną, malowanymi wrotami Raju, jest dalsza droga.

Aby dostrzec w zupełnie płaskiej ikonie ten Boży czwarty wymiar, tę wręcz oceaniczną głębię, musimy poznać język ikony. Ikon nie maluje się, wszystkie ikony są pisane. W języku ukraińskim autorem ikony jest nie malarz, ale „ikonopysiec”, czyli piszący ikony. Ikony świątynnych ścian (freski) nazywane są „ikonopisem”, czyli ikonowym pismem. Czasami mówi się wówczas o rozpisie ikon. Te nazwy mówią wiele, jeżeli ikony się pisze, a ikony już rozpisane na ścianach świątyni są ikonowym pismem, to wniosek może być tylko jeden. Ikona posiada

swój własny język, a jeżeli tak, to konkluzja jest prosta – ikony się czyta, a nie ogląda. Nie bądź więc wołem, czytaj ikony, nie gap się na nie, nie wybałuszaj oczu, oglądaj je duszą, a wówczas także Ty, jako istota rozumna, rozmawiać będziesz ze Stwórcą.

Język ikony to język linii, barwy i symbolu. Symbol jest wszechobecny, wszystko: linia, barwa, każda najdrobniejsza rzecz urasta do rangi znaku, każdy szczegół jest nim. Symbol w ikonie staje się widzialnym znakiem Niewidzialnego. Inaczej być nie może, nikt przecież cielesnymi oczyma ani Raju, ani tym bardziej Boga nie oglądał. To co duchowe, tylko dusza może dostrzec, gdyż dusza nasza posiada ten czwarty boski wymiar. Ikona również posiada go, w duszy swej więc szukaj klucza pozwalającego ci odczytać ikonę.

„Mają oczy, a nie widzą”, te słowa Jezus kieruje również do nas, ludzi współcześnie żyjących. Żydzi patrzyli na Chrystusa, a my na ikonę Jezusa i wszyscy grzesznicy jedynie człowieka w Nim widzieli. Boga prawdziwego można ujrzyć jedynie oczyma duszy, tylko ona może usłyszeć i zobaczyć Boga Żywego. W ikonie, tak jak w lustrze, ruch ruchowi odpowiada, ruchowi Boga ku nam, nasz ruch ku Jego Osobie wtóruje. *Łaska i moc przedstawionej istoty świętej sphywa poprzez obraz na modlącego się.*¹ Są to słowa Jana z Damaszku, który był ekspertem ikonowej dwukierunkowej komunikacji: Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem. Kiedy dzięki ikonie zrobimy jeden krok w stronę Boga, On zrobi ich w naszą stronę zdecydowanie więcej, sto-kroć po sto.

Święty Jan Damasceński doświadczył na sobie tej Bożej mocy, czy w czasie snu czy na jawie, tego sam nie był pewny, Maryja zeszła z ikony i sprawiła, że Bóg fizycznie wsparł świętego Jana, podobnie jak wielkoczwartkowego setnika. To co odcięte mieczem było, Janowa dłoń i setnikowe ucho, przyrosło. To, co przez człowieka skazane było na obumarciu, za sprawą Boga żyło nadal.

Według Pawła Florenskiego, rosyjskiego prawosławnego teologa, sen jest ogniwem łączącym nas ze światem duchowym, bezcielesnym. Według niego jest on stanem przejściowym między rzeczywistością uduchowioną materią i bezcielesnym duchem. Nasza jaźń znajduje się wów-

czas w pełnym rozkroku, zmęczone ciało u ducha szuka wsparcia i rzeczywiście w nim zawsze regeneruje swe siły.

We śnie widzimy, a przecież oczy cielesne mamy zamknięte. Ikona jest snem dziś już pozwalającym zobaczyć więcej aniżeli mogą pokazać nam nasze cielesne oczy. Ikona jest czymś w rodzaju cienia Raju. Jeżeli istnieje cień, to gdzieś obok, bardzo blisko, musi być też jego właściciel – Raj Upragniony. Dziś jeszcze wydaje się on być dla nas nieosiągalnym.

Wg Florenskiego ikona jest *przypomnieniem niebiańskiego pierwowzoru (...)* rebusem świata duchowego.² Oczy cielesne niczego, poza kreską i kolorem, nie widzą, sens ukrywa się w obrazach-symbolach. Dusza jednak wie, że „Ten, Który Jest” w ikonie Jest i dusza nasza właśnie w ikonie, niczym w Bożym luście, dostrzega swego Stwórcę.

Trudno słowami uchwycić istotę ikony, jej głębię opisać. Zrozumieć ikonę może każdy, kto ma duszę i z wielkim zaangażowaniem odda się kontemplacji, skupi się nie na sobie, lecz na Bogu. Aby zrozumieć ikonę, należy wejść w żywy kontakt poprzez ikonę z Bożą Osobą. Przeżyć Ją to pozwolić się Jej porwać. Pozwól porwać się ikonie, przeżyj to, a wówczas ujrzysz wszystkie kolory ikonowej tęczy. I dla Ciebie Niewidzialna Światłość w ikonie rozszczępi się kolorami tęczy.

Na ikonę patrzymy duszą, ona jest kryształem, który widzi wszystko lepiej i pełniej, tylko dusza nasza postrzega tę złożoność Jednego Światła pełnego harmonicznej Miłości zespalającej Wieleść Barw w Jedną Jasność. Miej duszę i patrz duszą, a ikona pomoże ci ją oczyścić z wszelkich ludzkich prześladowań i pozwoli oddać Bogu, co boskie. Ikona jest tym Bożym horyzontem, który zatrzymał się i czeka specjalnie na nas. Dosięgnąć go możemy jedynie myślą i duszą, gdyż przed nogami i okiem zawsze uciekać będzie. Tej ponadczasowej przestrzeni oddzielającej nas od Boga, będąc w ciele inaczej jak przez modlitwę i ikonę pokonać nie można. Do Boga przejść można jedynie za pośrednictwem modlitwy. Możemy dokonać tego jedynie przechodząc poprzez modlitwę i ikonę, Bożą bramę w horyzoncie Królestwa Niebieskiego, ręką Stwórcy nakreśloną.

Ikona jest widzialnym horyzontem Raju, przybliżającym się zatrzymaniem, horyzontem na nas czekającym, bramą nad czasem specjalnie dla nas zawieszoną.

Tło

Ikona cała jest z Królestwa nam obiecane, jest wyjątkowa w każdym calu, jest jedynym obrazem namalowanym na złotym tle. Złoto jest symbolem władzy i mocy królewskiej, ale w ikonie ma ono jeszcze głębszą i szerszą wymowę, jest pierwszym znakiem obecności Boga, który jest światłością tego świata. Złoto mówi, że Bóg jest wszędzie, że wszystko przenika i wypełnia, że jest stwórcą wszechświata całego. Złoto jest symbolem Światła Bożego, wszechobecnej Energii Bożej, która jest nowym naszym drzewem życia, posadzoną w Królestwie Bożym, w naszym nowym Raju. Świetliste tło mówi nam wyraźnie, że wszystko, co istnieje, istnieje w Bogu, bo On jest jedynym prądródeł wszechrzeczy. Podobrazie ikony swą świetlistą bożą barwą powtarza słowa Janowego prologu:

Na początku było Słowo,

a Słowo było u Boga,

i Bogiem było Słowo.

Ono było na początku u Boga.

Wszystko przez Nie się stało,

a bez Niego nic się nie stało,

co się stało.

w Nim było życie,

a życie było światłością ludzi,

a światłość w ciemności świeci

i ciemność jej nie ogarnęła.

(J1, 1-5)

Ikona przedstawia te słowa inaczej, wszak Boga nikt nie widział, a każdy odczuwa jego obecność po swojemu. Ikona swym świetliście żółtym tłem mówi nam, że w Świetle (w Słowie) wszystko ma swój początek, że w Świetle i Światłem żyjemy, do Niego tylko należymy, że wszelkie życie jest pochodną Światła. Jesteśmy wyłącznie dziećmi Światła, człowiek z ciemnością nic wspólnego nie posiada, nie był, nie jest i nigdy nie będzie dzieckiem ciemności.

Jedynie w ikonie jednobarwne tło tak wiele mówi. Światło świeci z ikony, ale nie jest to światło materialne, dlatego nie ma w ikonie cienia, ani żadnej choćby najmniejszej plamki. Światło emanuje ze świetlistej ikony, świeci zza pleców po-

przez oblicze świętej osoby wprost na osobę kontemplującą ikonę. „Światłość ze Światłości” pochodząca, światło „Słońca Prawdy”, które nigdy nie zachodzi, świeci z ikony i rozświetla nasze życie.³ Ikonografowie zwykli mawiać, że „**ikonę maluje się na świetle**”. O świetle przepięknie mówi Paweł Florenski, w *Ikonostasie* pisze, że: *Światło, które najbardziej odpowiada ikonowej tradycji, złości się, to znaczy objawia się właśnie jako światło, czyste światło, a nie kolor. Innymi słowy, wszystkie wyobrażenia pojawiają się na złotym oceanie łaski, omywane strumieniami światła Boskiego. W owym oceanie istnieje „wszystko, co się rusza i żyje”, co stanowi obszar prawdziwej rzeczywistości. Dlatego jest zrozumiałe, że złoty kolor jest normą dla ikony. Każda farba przybliżałaby ikonę do ziemi i osłabiałaby w niej widzenie. I jeśli łaska stwórcza jest warunkiem i przyczyną wszelkiego tworu, zrozumiałe, że i na ikonie, gdy oznamionowany jest abstrakcyjnie lub, ściślej, gdy jest przednamionowany jej schemat, proces urzeczywistnienia zaczyna się od ozłocenia go światłem. Od złota łaski stwórczej ikona się zaczyna i złotem łaski uświęcającej, czyli wykończeniem złotymi kreskami się kończy.*⁴

Złote podobrazie ikony jest symbolem wszechobecnego i niczym nieograniczonego Boga – ograniczona ikona zamyka w sobie bezgranicznego Boga, dzięki niej boski horyzont Tego, Który Jest nie ucieka już przed oczyma naszej duszy, stanął, otwiera się i czeka specjalnie na nas. W ikonie Niebo rzeczywiście styka się z Ziemią.

cdn.

Marko POSTIŁ-JARUHA

1. Janina Kłosińska, *Sztuka bizantyńska*, Warszawa 1975, s. 111.

2. Paweł Florenski, *Ikonostas i inne szkice*, Warszawa 1984, s. 139.

3. Słońcem Prawdy nazwany jest Jezus Chrystus w troparionie liturgii wschodniej Bożego Narodzenia, a Niezachodzącym Słońcem określany jest Bóg w pieśni śpiewanej w Kościele Zachodnim podczas uroczystości pogrzebowych.

4. Paweł Florenski, *Ikonostas...*, s. 181. Podkreślenia moje.

Андрієйко за границьою 2, або «Бізнес» в непевний час

То було ще за ДДР-ув і Німців Федеральних. Андрієйко зайшов до свого друга, з котрим робів три роки тому. Той був чоловіком обитим поза границями і запропонував Андрієйкові виїзд до Заходуного Берліна. Їхало мнуого знакомих. Виїхати мієлі 29 грудня, на 3 дні, вернутись перед Новим роком. Записався Андруша на виїзд, бо був цікави світа. Але їхати до Берліна, то треба мієти гроши. Мало того. Треба щось купити, коб виєчка звернулась.

Думав Андрієйко пара дьон. І видумав. Взяв трошу пожичкі. Накупляв светрув і джінсув, одшукав залегли визов і поїхав до Пінська. В поїзди зустрієв знакому і разом їхали до границі. В Тересполі всієлі совітські таможники і начали провірку. То не була Андрієйкова перша поїздка на Білорусь, мієв там родню, то і невелими переймався контрольою. Перед входом таможникув вийняв бутилку вуодкі і щось там на зуб і зо смаком почалі обієдати.

Перши таможник випив стакан а мієв уже одходити, колі пришла таможничка. Глянула на Андрієя з-под

лоба. Но Андруша не дурак. Мієв уже в головіє трошу процентув і далеко було йому до переляку. Сусієдка злякалася. А таможничка вичула страх на одлеглость і почала провирати єін багаж. Витягла одну бісторову кофту, другу, третю... десяту. Муоцно знервовалась. Спиталась, що ще має на собіє. На юой тоже було штири кофти. „Чом так мнуого” – запитала. „Ну бо холодно” – одказала тая. „Сейчас будет жарко” – ствердила таможничка і повела на особієту провірку.

Андрієйко щаслієво доїєхав до Пінська. До дядькового дому було зо 200 метрув навпрошкі і через путь. Дядя так тієшився плем'янніком, що обадва позасиналі за столом. Треба щієро признати, що дядьова „єкологічна” була над подив крієпка. Рано пушлі на ринок продавати. У їх ринок називають товкушкою. І то правда. Товкотня несамовита. Товар мієв ходлієви, то й недовго стояєв. Заробив 500 рубліє, а тогди вимієни було туолько 130. Утієшони почав огледатись за перекупщиками – розпитуєвав про доляри. Колі дядя сьое вчув, сієльно

перелякався. „Перестань питати – висичав, – бо замкнут тебе і мене”. Взяв Андрієя за рукав і пушлі додому. По дорозі вияснєв, що в Пінську нема вижшого учієліща і нема студентув. А як нема заграничних студентув, то й нема долярув. Засмутився Андрієйко і пушов знов з дядьком напитись.

На другіє день, а була то субота, тогди за рубежом всіє суботи булі вуольни од роботи, з тяжкими головами пушлі до фінської бані. Андрушу зустрієло сьое перши раз. Роздягнулієя до гола. Не огледавшиєя на жиночу обслугу, мужчини заглибилієся в льодоватуй водіє. Андрієйко мигом хотієв вискочити, но дядя його притримав. „Привикай синок до сеєверного холоду – сказав дядя. – Можеєт коліє в жєзніє спотребитись”. Взявши пуд увагу смєртьє Сталієна, то було Андрієйкови мало правдоподобне. Але вже давно Андруши толковаліє – поментай, слухай дядька. Так і зробив. З часом привик до холоду. Посліє пушліє в баню. Там парилієся мінут з триєдцєть. Коліє вийшліє з бані, дядя сказав лягчи Андрієйови на лаву, а сам став лупити його деркачом і дерти плечиє яєкоєсь шуоткою. Андрієйко аж пудскакуєвав з болю. У Совієтах баня то ритуал. Коліє б Андруша не пушов у баню, то дядя би обієдівєся. Затисє зуби і терпієв.

З часом приєшла змієна. Андрієйє глибоко уздихнув. Тепєр я тобіє покажу – подумав. На перемієнє шмагав дядю деркачом, дерєскуору шуоткою, лупивє големиє руками. А дядя стогнав з розкоши. Так пройшло добрих пувє години. Андрієйє думав, що дядя погнієваєється, но тойє як новонароджаниє встав з лавкіє. І так в баніє вийшов з тієлає злийє дух. Но Андрієйєка далєє мучиліє доляри, а в самум дієліє тоє, що їхє нема. Помиривєся з долею. Нєчогє не купляєв, добреє сховаєв рубліє і вернуєвсяє додомує.

Панорама Пінська – міста над Піною

До од'їзда в Берлін осталося два дні. Крутився Андрій тут і там. Рублюов не муог виміняти в банку, бо буольш не пустили б за границю. Продати не муог, бо кажди, хто виїжджає, робит виміну з мусу, а заробляє на товарах. На кунець пушов до сусіда і позичив 100 долярів. Пришиковався до дороги як слідує. Запаковав всьо, що треба. Їхав зо старими знакомими. В автокарови началі розмову од самої Гайнувкі. Перед Познаньом, де мілі ночовати, одни вже спалі, другі спивалі, треті ревлі як олені. Над раном, хто тверозіиши, тюог п'яного до автобуса. Бо як би не було, Захуодні Берлін зобачити треба.

На місцє приїхалі десь о 8.00 рано. Був невеличкі мороз, але буольшу часть екскурсантув грів ще алькоголь. Андрійко висів разом з всіма. Колі зобачив на гуліці страган з помаранчами, бананами і іншими екзотичними продуктами, муочно здивовався. Як так зімою можна продавати їх на гуліці? Але як зобачив будку з півом, то морда самая розишлася од уха до уха. Купив дві пушкі пива і небито сховався за кіоском. Пив пиво, а німці дивилісь на його як на сатану.

І через тоє піво одлучився од вицєчкі. Не знав не Берліна, не язика, не знав ниць. Ще в автокари колегі говорили, що будут купляти відео, вежи стерео і тим похожи. Колі роз'яснилась голова, пушов Андрійко робити покупкі. Іде і бачит – такі хороши склеп, а в середини хороши товари. Очи розбигаліся. Пудийшов до його продавник і запитав, що хоче. Андрій вийняв доляри і показав на відео. Продавщик передзвонив до банку. Довідавсь курс доляра до маркі і оказалось, що Андрійкови бракує долярів. Скривився Андрушка, але тут же пришла до голови золотая думка. Тож тепер в Пуольши моторови пилкі на приділ. Нехто зо знакомих не купит пилкі, туолько вуон.

Розгледався по склепи, ходив вздовж і впоперек, а німець за ім – не знав, чи чого шукає. Негде пилوک не видно. Хотів приганути назву, але

голова не варила як слідує. „Брум, брум” – показував німчури, але той ниць не толковав. На кунець дійшли до остатнеї стини, а там, як воли, чеп'ят моторови пилкі „Stihl”. Андрійкови чуть очи не вилізли на верх. І буольши і менчи. Муцніиши і слабши. Всі бліскущи. Але зара вернувся на землю. За мало мів долярів. Знервовався Андрій, зийшов на низ і сказав запаковати найхоруощого двохкасового радіомагнетофона. В Пуольши називалі сьоє устройство всжою, але чи то була настояща всжа? Заплатив німцюви, взяв двохкасетніка пуд руку і вийшов зо склепу.

По колегах не було ні віду, ні слиху. Іде Андрій два кілометри в одну сторону. Огледає Берлін. Ворочається назад. Дійшов до Берлінського муру. Некого знакомого не зустрів. Всі в до першого ліпшого автобуса. Переїхав половину кілометра і автобус затримався. Керовца одвернувся і дивившись на Андрія зачав щось шварготати. Пасажери тоже зачали пригледатись. Андрійко не стратив зімнеї крові. Поставив пакунок на пудлозі. Пудийшов до керовци. Вийняв з однеї кішені маркі, а з другої пуольські гроши і подає, коб купити білет. Німець щось сказав, одчинив двери і показав, де дорога. Андрій вийшов.

Зачав падати сніг і Андруша сховавсь на якуойсь колейовуй стації. Сидів зо дві години. Думає і думає, аж постановив знайти поліціанта. Може вуон покаже дорогу до стації ZOO, де мів ждати автокар. Вийшов з бангофу на гуліцю і давай випитувати прохожих про поліцію. Казалі іти в одну сторону, по половини часа похуодкі казалі вернутись назад. Послі вислалі ще іначей. Знервовався Андрій. Сів на лавку і жеде. В Пуольши полічили б його за волоцюгу і хутко посадили б. А тут як на лікарство нема поліціанта. Але над'їхала таксуовка. „Ну так, чом я раніи сього не подумав” – вимормотав Андрій і хутенько сів до самохода. Сказав куди їхати. Але швабиско вивалів очи і ниць не пойняв.

Приганувсь Андрійкови жарт, які

з колегами робилі пара літ назад. Дзвонилі до вибраного з телефонічної книжки Ковальського і питалі, чи то „інженер Ковальскі”. Колі той одказував, що „Ковальскі, але не інженер”, то питалі: „Чемусь се х... не учил?”. Тепер сам був тим Ковальським. Але всьо було на добруй розі і не муог змарновати такеї шанси. Розглянувсь по таксуовці і зобачив нотес. Взяв длугопіса і написав слово „ZOO”. „Ах ЦОО” – вздихнув керовца. Андрій показав маркі і таксі рушило.

Як доїхалі на станцію, Андрійко висів і зачав розгледатись. Піво вже зачало проситись на двурор. Поставив всжу на землю, а сам вбаловався в велізни корч туї. Як вийшов, то пудбігла до його якась дівчина. Спитала, чи Андрій не з єї вицєчкі. Андрійко познав пільотку і одотхнув з ульгою. Оказалось, що автокар ждав уже на Андрушу буольш чим годину. І спивалі, і ревлі, і спалі. Кажди щось купив і тепер хвалівсь перед знакомими. Андрійко тішивсь, що має буольш щастя од розуму.

Но Андрійкове щастє не було аж так веліке. З новим роком настав Бальцеровіч. Началась реформа фінансова. Бальцеровіч упередив довжнікув, щоб сплатилі кредити, іначей будут щомісєць наростати велікі проценти. Як паметь не миліт, в першум місєці було 75%, в другум 80%, а в третюм 85%. Хто мів у банку ошадності, тому саме по туолько в місєць дописувалі. А хто мів довгі, то забралі остатню сорочку.

Андрій мів 2 мільйони позичкі і позичаних од сусіда 100 долярів. Час поганяв. Возив „вежу” по всіх базарах. Був у Гайнувці, Більську, Білостоці. Люде огледалі, хвалілі, але нехто не купив з браку гроши. Бальцеровіч залатвів люди докладно. Андруша по трох місєцях тяжкої роботи заплатив до банку 3 мільйони 600 тисяч злотих і оддав на рати 100 долярів. Рубліє лежалі спокуойно вдома, а Андрійкови охвота на поїздку за границю одийшла на довгі час.

Іван ОВЕРЧУК

Іван КИРИЗЮК

Було

Було колись
Давним-давно,
Ще в ранній молодості
Приїхали в наше село
Цигани
Несподівані гості,
Привезли в таборі
Скрипку
Весняне, веселе сонце,
Що співала так предивно
Теплою струною
Під моїм віконцем
Про любов
Про долю
Чорнооку –
Час від часу
Ще й тепер
Затанцює чардашем
У душі моїй глибоко.

Крив'ятичі, 29.10.2003 р.

Тарас Шевченко – Циганка-ворожка. 1841 рік

Циганський табір...

Добре пам'ятаю як під кінець 1950-тих років до Чорного лісу, що біля села Крив'ятичі, прибув циганський табір. Табір приїхав від сторони села Дубичі-Церковні. Було це в зимову пору. Табір стояв в урочищі Княжина. Було сім возів, вози мали дерев'яні каблуки, на яких були натягнуті зеленого кольору військові палатки. У кожен віз запрягали двоє коней.

В урочищі Клітчисько є понині колодязь. З того колодязя цигани брали воду. Біля колодязя стояв дерев'яний журавель з відерцем до черпання води. Стіни колодязя дерев'яні. Цигани варили у великих котьолках, де містилось біля 25-30

літрів страви. Табір охороняли три собаки. Два великі, лахматі „гірської породи” були прив'язані при возах, а один „мисливський” собака бігав вільно при таборі.

В середині дня цигани приходили до нашого села Крив'ятичі. Дехто дарував їм сіно для коней. Цигани купували овес, хліб, сіль та сало. Один з циганів мав скрипку. Ставав серед товпи моїх односельчан і чудово грав на цій скрипці. А при ньому три молоді циганки, одягнуті в кольорові, довгі спідниці танцювали та співали і то ще як гарно співали. Співали в циганській мові і пісні-романси російською мовою. За спів, за танці люди дарували циганам

хліб, махорку-тютюн, дехто курячі яйця та дрібні гроші. Атаман табору попросив солтиса, щоб найняти у селі хату для маленьких циганських діточок, але ніхто на це не погодився.

У Чорному лісі циганський табір простояв біля двох тижнів. Началась відлига, потепліло і цигани від'їхали дорогою Стінкою, що між полями Широка й Караліна до Грабняка. Грабняк це хуторі села Збуч. З Грабняка табір від'їхав у сторону села Раковичі. Мої друзі та я з жалем розставались з веселими, незнайомими людьми. До нашого села час від часу приходили циганки. Вони ворожили з карт, з руки – за дрібні гроші.

На жаль циганський табір більше не приїхав, не з'явився у нашої стороні.

Іван КИРИЗЮК

Пишуть читачі! Czytelnicy piszą!

Наш руод з України!

Коб ще два рокі тому хтось сказав мні, що я не є білорусом, тоулько українцём, то засмнявся б йому просто в твар. По докладнуй лектури „Над Бугом і Нарвою” здав собі справу з того, хто я є. Я пойняв, що нас на силу хотілі зробити білорусами. Мієв ще сумніви з того огляду, що моя родня находиться аж в Пінську на Білорусі. Але вони виводяться з Меленця, Супуркі, Окоставця – що недалеко за теперишньою нашою границею. Як говорит істория, то в околицю Пінська вивозили люди з України.

Не убліжавши некому, пословица говорит: „Беларус то трус”. А українець кояжитья з бітним, упартим і непокурним народом, в мнугох випадках з козаками. У власті булі люде, котори спеціально, ніби ткачі, перетикалі українські народ з білорусами, татарами, циганами. І вийшла їм хороша плахта. Но чи аж так функціональна? Не передбачили, що з часом уткі теї плахти зачнут од себе одхілятися. Про сьое безсперечно свідчит діяльність організацій українцюв в цієлуй Пуольщи.

Часопіс „Над Бугом і Нарвою” є як найбуольш потрібни, казавши одкрито – тут і тепер. Колі маємо розвивати і усвідомляти нашу принадлежность до української нації, то мусимо зінтегроватись, разом задбати про мову, видавництва в українському языкови. Мусимо разом зайнятись пропагованьом української мови і організацією українськоязычних імпрез, викладув, одчитув з українською тематикою, організовати райди і тим подобни. Тут маю на думці нас всієх розкіняних по Пудляшши.

В часопісі ми знаходимо історію сіх земель, але і теперишні часи. Статті про давню історію, як і про сую з-перед 20-ти лієт становлят порувнавчу одскочню од дісієйших часув. Як істория, так і будучиня є нам тепер вельми потрібни. Згоджусь з читачами, що треба троху розширити змієст часопіса на актуальни

подієі в середовищови. Для побуольшання читальності може б треба призначити одну сторуюнку на анекдоти в наруоднум языкови. Хто знає, може українськоязычна крижуовка, котора змусит заглянути до пуольсько-українського словника, притягне читачуов і тим самим сповнит едукаційну ролю. Один з читачуов пропонував в кождум випуску слова українських пісень. Бравши пуд увагу протяг часу мижду випусками часопіса я пропонуую замієст некульких пісень в одному номерови. З часопіса дознаємось про українські культурні подієі, котори вже пройшли, значит по факти. Тут добре було б подати приближани календар будущих культурних імпрез. Навет у формі плакатув, запрошень розвішуваних в найдальшум регіони нашої української громади. В добі моторизації для правдивого любителя української культури 50 кілометрув не є великою перешкодою.

Дивившись на діяльність білоруських організацій, ми можемо в буольшум ступені вступрацьовати з фольклорними колективами наших руодних сторуюн. Як я зауважив, то колективи тоулько з фінансових причин репрезентуют білоруське товариство. Буольшость пісень спивають по-українську. Моя пропозиція, коб теренови вступрацьовнікі редакції „Над Бугом і Нарвою” призначили троху часу на інтеграцію тих колективув з нашою українською організацією.

Вельми добре, що в часопісі статтіє заміщаються в языкови, якого уживаєм нащодень. „Беларускі народ” моїх сторуюн не говорит білоруською мовою. Поминувши тих, котори учились білоруського языка, люде маюєт великі проблеми з читаньом „Ніви”. Язык замієщани в „Над Бугом і Нарвою” є всієм зрозумієли. Одкритость часопіса на регіональну мову створає велику шансу на інтеграцію українськоязычної громади.

Жду на інши голоси читачуов!

Іван ОВЕРЧУК

Szukamy ukraińskich śladów

Chciałam pogratulować wam ciekawego i wartościowego pisma. Cieszę się bardzo, że mogę go czytać w Internecie. Dzięki lekturze tego pisma mogę zbliżyć się do kultury Ukraińców z Podlasia. Jestem Ukrainką z Pomorza, a mój jest mąż Polakiem z Wysokiego Mazowieckiego. Często bywamy na Podlasiu i szukamy ukraińskich śladów. Takich informacji nie znajdziemy niestety w polskich przewodnikach. Dzięki Waszemu piśmu wiemy, na co mamy zwracać uwagę. Takie czasopisma łączą dwa różne światy – Ukraińców, którzy przeżyli akcję „Wisła” oraz Ukraińców zamieszkujących rodzime ziemie. Jako grekokatoliczka z ciekawością czytam wypowiedzi duchownych prawosławnych. To dla nas jest również nieznanym światem.

Życzę dalszych sukcesów w tak potrzebnej pracy.

Czytelniczka
z Zachodniopomorskiego

* * *

Я душею і тілом з Берестейщини, суміжної з Підляшшям!

Ваш часопіс своєю цінністю давно привернув до себе мою читачку увагу, ба, він повністю: цілком моїм! Купляв я його у Варшаві тут при церквах, в притворах себто, брав з редакції „Нашого слова”, куди щотижня не раз, а й двічі чи й тричі заходив, коли редакція була ще в центрі метрополії, а не там де тепер, де..., себто таки далеко, зібічав як ще добре ноги носили чоловіка, неначе сильного: ще тоді?!

Нині ж вже, коли все стримкіше невідзним, ба, невихідним, все охочіше, в силу обставин, все хатнішим,

домашнішим стаю, я вирішив „Над Бугом і Нарвою” вкінці передплатити, чого, такого рішення всім, до все-світнього українства причетним, особливо ж, насамперед, передовсім тубільцям, тутешнім, себто корінним, споконвічним, супроти *гинчих*, правдивим, справжнім підляшкам наполегливо зодсіль, звідси з Варшави зичу-бажаю, бо ж кому-кому, як не *доцям* та *синочкам* мученицької землі, недомученого краю, старої руської провінції, не то дбати за виживання українського слова, де б воно не вмирало: за долю нашої долі?!

Я дуже вдячний „Над Бугом і Нарвою”, важному, ваговитому часописові, за велику прихильність до мене, до: поета душею і тілом з Берестейщини, суміжною з Підляшшям!

**Ваш О/ Лапський
Село Тарнівська Руда**

Юним ще

*Редакторів „НБіН”
Ю/ Гаврилюкові*

Осінньої холодної
та мовчазної днини
я подався був у ліс:

позгадувати тепле
гомінливе літо?!

А про зиму враз
Подумав: залюбки
На осені багряним фоні?!

Дотепер люблю
сумні думки:
я в їх полоні?!

Т/Р, 2004, 29 червня: од sameго гана
німі оретану?! Куда, куда ви удалілись
весни мосій... дні незабутні: за О/П!

Можна*

До себе щоб самому
шану викликати,
я вивчаю: рідне слово?!

Бо без нього я безрукий,
бо без нього безголовий,
без душі, без серця:
жити як в діаспорі без рідного?!

На батьківщині, кажуть: можна?!
Питання: *Підляшшя не діаспора ж?!

2 липня 2004/ТР

Не zapominajmy o Podlasiu Janczuka

Не tylko prenumeruję czasopismo „Nad Buhom i Narwoju”, ale też czytam je – jak to się drzewiej mawiało – „od deski do deski”. I oto – *tempus fugit* – otrzymuję od Redaktora Naczelnego list, w którym natrafiam na celną konstatację dotyczącą już prawie 15-letniego okresu funkcjonowania pisma: „Za ten czas wiele zmieniło się na Podlasiu, w Polsce, w Ukrainie, w świecie. Ale nie zmieniła się nasza podstawowa dewiza – pisać o tym, o czym inni nie piszą”. I cieszy mnie bardzo ten fakt, iż publikacje zaczynają obejmować całe Podlasie, w tym też Janczukowe. Dowodem tego jest chociażby artykuł tegoż redaktora naczelnego „Південнопідляські історично-національні замальовки” (nr 5/2005). Poważne problemy badawcze wynikają także z kilku publikacji Rafała Zubkowicza (Np. „Czy «nad Buhom» potrzebne są nowe mosty?”, nr 6/2004 oraz „«Вічна» czy «свієта»?”, nr 5/2005).

Otóż w moim odczuciu współcześni mieszkańcy Podlasia Południowego w przeważającej swej mierze utracili pamięć historyczną. Przekonałem się o tym biorąc udział w listopadzie 2004 roku w IV Podlaskich Spotkaniach Historycznych w Łosicach. Odwiedziłem wówczas, wraz z łosickim licealnym historykiem mgr. Tomaszem Dobrowolskim, rzetelnym badaczem dziejów swojej małej Ojczyzny, również Kornicę, w której urodził się wielki patriota Podlasia, który swój związek z regionem dobitnie udokumentował w badaniach naukowych i w twórczości literackiej – Mikołaj Janczuk (1859-1921).¹ Poznałem tam bardzo sympatycznego dyrektora gimnazjum mgra Marka Tarasiuka, miałem spotkanie z młodzieżą szkolną, wśród której było nawet kilku Janczuków, zapropo-nowałem przeprowadzenie konferencji naukowej o zasięgu międzynarodowym lub, na pierwszym etapie, sympozjum polsko-ukraińskiego z nadaniem gimnazjum imienia Mikołaja Janczuka – do dnia dzisiejszego żadnej reakcji.

Zauważyłem, zarówno w Łosicach, jak i w Kornicy, iż niektórzy moi rozmówcy o wyraźnej proveniencji ukraińskiej (zdradzają ich tu typowo ukraińskie nazwiska) są świećcie przekonani, że byli oni katolikami i Polakami... przynajmniej już tysiąc lat przed narodzeniem Chrystusa. I to zjawisko należałoby naukowo zinterpretować. Skąd się to bierze? Z polskiej i katolickiej

w Polsce przepięknej tolerancji olśniewającej cały świat i ludzkość? A starają się to w nas wmówić. W danym wypadku wierzę R. Zubkowiczowi: „Może teraz nie będą gadać, że Ruski, że może nawet Ukrai-niec. Strach, wstyd? Za co? Za język i religię własnych dziadków? To jakby wstyd za samych siebie, za swoje korzenie – choć niepolskie, to jednak autentyczne.”

I tu tkwi ta przyczyna, iż wydawcy różnego rodzaju przewodników i encyklopedii podlaskich (typu „Intelektualiści rodem z Podlasia”, zob. mój artykuł o Kornicy i Janczuku²) na wystrzał armatni nie dopuszczają na swe łamy innych niż świadomi katolicy i Polacy, do których zaliczają jedynie spolonizowanych Rusinów rzędu Józefa Tokarzewicza lub unickiego popowicza Antoniego Mazanowskiego. Z całego więc serca życzę, aby i te problemy były znacznie szerzej naświetlane na łamach pisma.

A przy okazji ciekawostka. Kiedyś poznałem prof. Istvána D. Molnára z Węgier, absolwenta polonistyki UMCS, który zapytał: „Czym można wyjaśnić, iż od dawna interesując się dziejami unii cerkiewnej wiedziałem, że to były tereny m.in. Podlasia i Chełmszczyzny, a stamtąd studiowało wielu studentów w Lublinie, stamtąd też wybierałem moich rozmówców, zwłaszcza o charakterystycznych nazwiskach rusińskich i wszyscy oni wyrzekali się swoich przodków unitów. Skąd się to bierze?” Odpowiedziałem wówczas: „Przyznać się do swoich przodków unitów, tzn. potwierdzić swoje niepolskie pochodzenie, a oni są tchórzliwi i straszliwie boją się tego”. I tu jest pole dla działalności naukowej obiektywnych i rzeczowych dziejopisów, kierujących się zasadami prawdy naukowej. A takich macie wśród autorów „Nad Buhom i Narwoju”.

Chcę jednak wyraźnie tu zaznaczyć, iż wśród księży katolickich podlaskiego pochodzenia pod wpływem poszukiwania własnych korzeni oświeclanych ideą eku-meniczną oraz encyklikami papieża Jana Pawła II do grekokatolików, tzn. unitów, nazywanych ostatnio ukraińską lub wschodnią wspólnotą katolicką, czyli katolikami obrządku wschodniego, wzrasta w Polsce zainteresowanie dziejami chrześcijaństwa na Podlasiu i Chełmszczyźnie, w tym też obrządkiem bizantyńskim. Przekonałem się o tym podczas dyskusji i rozmów na konferencji w Łosicach z wielo-bnymi księżmi Piotrem Sawczukiem (urodzonym w Kornicy) i Aleksandrem Kucharczukiem (pochodzącym z sąsiedniej wsi) oraz ks. Wojciechem Hackewi-

czem z Łosic. Utwierdziły mnie w tym przekonaniu także moja korespondencja i rozmowy telefoniczne z proboszczem kornickiej parafii ks. Józefem Mironiukiem. Wśród rzetelnej społeczności Podlasia wyraźnie wzrasta zainteresowanie dziejami parafii prawosławnych i unickich w swojej małej Ojczyźnie, co też w pełni potwierdza tom „Mozaika Ziemi Łosickiej. Religia – kultura – polityka” (Warszawa 2005). Zachęcam więc do jego wnikliwej lektury. Dzięki temu zaistniała bowiem nadzieja na upowszechnienie obiektywnej, sprawdzonej naukowo wiedzy wśród mieszkańców tego regionu. I w tym właśnie zakresie nader pozytywną rolę może i powinno odegrać czasopismo „Nad Buhom i Narwoju”.

Przy okazji chciałbym pogratulować Jerzemu Misiejukowi świetnego artykułu „«Po- swojemu» to znaczy «po-jakomu»?” (nr 1-2/2005). Niesłychanie wysoko oceniam również będącą dodatkiem do numeru 3/2005 broszurę Jerzego Hawryluka „«Chto my je?» Jaka jest nasza mowa i historia”. Niezbędne są również prace naukowe o Podlasiu Południowym. W moim głębokim przekonaniu Związek Ukraińców Podlasia powinien inspirować tego rodzaju prace naukowe o tematyce historycznej i etnograficznej. A Mikołaj Janczuk powinien tu – jako koronny świadek historii – uzyskać tzw. wiodące miejsce.

Czy utrzymujecie kontakty z Jego Ekscelencją Najprzewielebniejszym Adamem, arcybiskupem Przemyskim i Nowosądeckim. On to właśnie firmuje wydawanie od kilkunastu już lat znakomitego kalendarza „Церковний календар” oraz czasopisma „Антифон” w języku ukraińskim. Jego najbliższym i serdecznym przyjacielem jest wybitny i jakże wszechstronny znawca i badacz historii Ukrainy, jej piśmiennictwa, kultury i sztuki oraz ukraińsko-polskich układów kulturowych na przestrzeni dziejów Antoni Serednicki, który w bieżącym roku obchodzi jubileusz 90-lecia. Przy okazji polecam świetne publikacje A. Serednickiego na łamach „Антифон”-u: „Гірка доля борця за православ’я” – to o Danile Bratkovskim (nr 2/2005) i „У пошану творцям духовної музики” – o sławnych XVIII-wiecznych kompozytorach ukraińskich Maksymie Berezowskim, Dmytrze Bortniańskim i Artemiju Wedelu (nr 3/2005). Swoje wiersze, szkice i artykuły A. Serednicki publikował zarówno pod własnym nazwiskiem lub inicjałami oraz pod pseudonimami O. Oracz, O. Łukycz, Ja. Michniak. Tamże publikuje bardzo czę-

sto o. Marian Bendza, Łemko, wychowanek i przyjaciel A. Serednickiego, obecnie prorektor i kierownik Sekcji Prawosławnej w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, mój serdeczny przyjaciel. Gorąco polecam z kalendarza na 2006 rok jego świetne studium o chrystianizacji ziem polskich i tzw. słowiańskiej metropolii w Krakowie.

Jeszcze raz życzę sukcesów publikacyjnych i nowych jubileuszy dwumiesięcznika „Nad Buhom i Narwoju”.

Prof. Bazyli BIAŁOKOZOWICZ,
Warszawa

¹ O M. Janczuku czytaj w publikacjach prof. B. Białokozowicza na łamach „Nad Buhom i Narwoju” („Mikołaj Janczuk i jego szkic podlaski «Wiedźma»”, nr 2/1993, „Piewcy Ukrainy i Podlasia. Tarasa Szewczenko i kształtowanie się świadomości narodowej Mikołaja Janczuka”, nr 3-4/2001) oraz w monografii jego autorstwa „Mikołaj Janczuk (1859-1921). Podlaskie skrzyżowania tradycji słowiańskich”, Olsztyn 1996. Przypis Redakcji.

² B. Białokozowicz, „Kornica w życiu i twórczości Mikołaja Janczuka”, w: „Mozaika Ziemi Łukowskiej/ Religia – kultura – polityka”, Warszawa – Łosice 2005, s. 119-134, zwłaszcza s. 121. Przypis Autora.

* * *

Jesteście na ziemi przodków

Wprawdzie nie jestem Ukraińcem, lecz Polakiem, to z zainteresowaniem czytałem Wasze pismo. Interesuję się problematyką ukraińską, a szczególnie społeczności ukraińskiej w Polsce. Jestem studentem socjologii i tematyką tą zajmuję się w pracy magisterskiej. Wśród materiałów, z których korzystam, znalazło się i Wasze czasopismo, które jest dostępne w mieście, gdzie studiuję, czyli w Katowicach. Biblioteka Śląska posiada wszystkie numery „Nad Buhom i Narwoju” od samego początku jego wydawania, czyli – o ile dobrze pamiętam – od 1991 roku. Nie wiem czyja to zasługa – Wasza, że przesyłacie tu kolejne numery, czy Biblioteki, że postarała się o zaopatrzenie? W każdym razie dobrze się stało, że Wasze pismo jest dostępne, choć w takim skromnym zakresie tu – na Śląsku. Nawiasem mówiąc, w Bibliotece Śląskiej – jak by nie było ważnej i wcale niemałej bibliotece naukowej – Wasze czasopismo jest jedynym periodykiem ukraińskim, znajdującym się w zasobie (nie ma nawet „Naszego Słowa”, a przecież jest białoruska „Niwa” – też tygodnik).

Prawdę mówiąc, tematyka Podlasia, jak i Ukraińców z Podlasia, jest u nas, na drugim

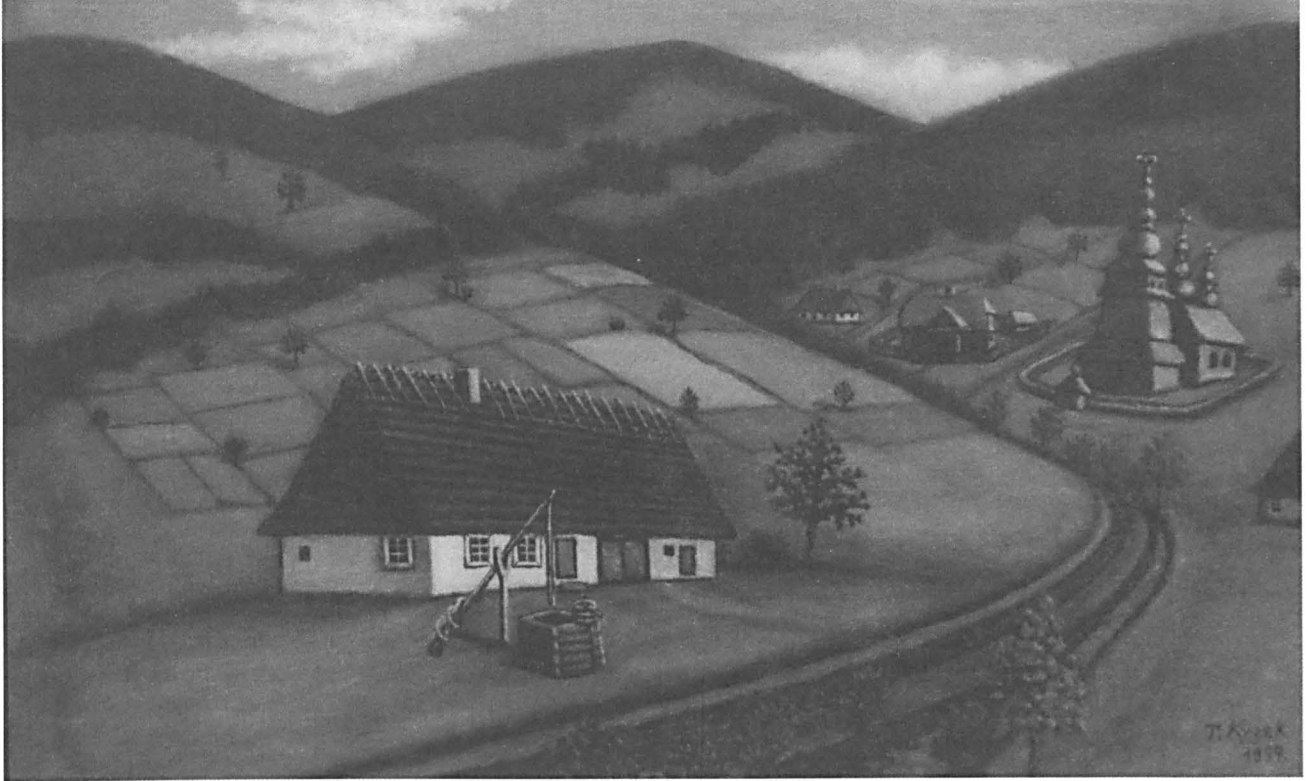
końcu Polski, praktycznie nieznana. Przypuszczam, że tak samo, jak problematyka Śląska i Ślązaków u Was. Ogólnie rzecz biorąc, bardzo chwalę sobie „NBiN”. Bardzo dokładnie dokumentujecie to, co mnie najbardziej interesuje, czyli działalność społeczną i kulturalną, w postaci różnego rodzaju przedsięwzięć, imprez, przeglądów, konkursów itp. Ciekawym pomysłem jest zamieszczanie artykułów zarówno w języku ukraińskim i polskim, jak i w gwarze podlaskiej.

Z lektury Waszego czasopisma, a także „Naszego Słowa” i ogólnego rozeznania mam nieodparte wrażenie, że głównym problemem życia kulturalnego społeczności ukraińskiej w Polsce jest zubożenie sporej jej części na wartości kultury. Zresztą identyczne zjawisko jest obecne i wśród Polaków. Wiadomo, praca i szara codzienność zdominowały sposób życia, nie mówiąc już o konsumpcjonizmie spod znaku Mc Donalds’a i hipermarketów. Jednakże z drugiej strony osoby aktywne, członkowie różnych organizacji – jak np. Związek Ukraińców Podlasia, stowarzyszeń, czy też zespołów amatorskich, ze zdwojoną energią są zaangażowani w życie kulturalne oraz ogromną (jak się okazuje) ilość organizowanych imprez.

Rozwój, rozbudzenie i losy ukraińskiego regionalizmu na Podlasiu przywodzą mi na myśl koleje regionalizmu śląskiego (górnos Śląskiego). Przez lata przyklejano mu etykiety niemieckości, przy równoczesnym akcentowaniu polskości tego terenu. W PRL-u włączano go w ramy folkloru. Dopiero w latach 90. nastąpiło pewne ożywienie. Niejednokrotnie było przy okazji dosyć głośno, chociażby przy sprawie rejestracji, zdaje się, organizacji Ruch Autonomii Śląska, dyskusji wokół kwestii narodowości śląskiej, czy też wyników spisu powszechnego. Na Podlasiu, przejawy ukraińskości próbowano wkladać do „białoruskiej szufladki” i też dominował folklor. Inne analogie to na pewno wielowiekowa obecność na danym terenie (Podlasie, Śląsk) oraz język (gwara).

Myślę, że przewagą Ukraińców na Podlasiu nad Ukraińcami na „Ziemiach Odzyskanych” jest poczucie, że jest się „u siebie”, na ziemi przodków, z zakorzenioną tradycją, obyczajem, językiem. Mam nadzieję, że kolejne lata będą tylko sprzyjać rozwijaniu się, a także promowaniu ukraińskiego regionalizmu Podlasia. Wydaje mi się, że dobrą taktyką jest pokazywanie się nie tylko we wnętrzu własnego środowiska, ale też wychodzenie na zewnątrz – do Polaków (co zresztą się dzieje). Na pewno jest to duży krok ku zacieraniu stereotypów, antagonizmów i zaszłości historycznych, bo przecież „żeby zrozumieć, trzeba najpierw poznać”.

Michał SZYNKIEWICZ

Лемківська говірка різноманітна

Нав'язуючи до статті пані Наталки Кляшторної „П'ять запитань для лемка”, то я не цілком погоджуюся зі змістом тієї статті. Бо якщо йдеться про букварі і читанки, з яких вчилися лемківські діти за часів санаційної Польщі, то не відразу були вони писані по-лемківськи, тобто говіркою, але по-українськи, як то лемки казали – „по-галицькому”. Як відомо, більшість лемків то було русофіли, а навіть москвофіли, так що слово „українець” чи „українське” такому *през горло не перейшло б*.

Коли на початку тридцятих років почав я ходити до школи, то були шкільні підручники, тобто букварі і читанки, писані по-українськи. Навіть ще пам'ятаю з букваря таку цитату: „Хома микає сіно, а корова лиже телятко”. То не було по-лемківськи. А з читанки пригадую вірш: „Іде зима з півночі, люто зубами скрегоче. Іду, іду, мороз веду, вже пташкам кінець знайду. Годі, годі вам співати, мені спати не давати”. То хіба та-кож не було по-лемківськи. А ці букварі лемківські, тобто писані говіркою, які „випродукував” Мефодій Трохановський, були введені пізніше. Декотрі лемки з них собі кпили, бо не у всіх селах Лемківщини однаково говорили. Коли я ходив до школи, то початково в свідоцтві мав я вписану оцінку „з снзика руского”, а вже пізніше писали „з снзика лемковського”.

А цей камінь з написом про 50-ліття депортації то він знаходиться не в Лісцю, а в Міхалові і біля нього стоять не колишні жителі села Бортного, а села Фльоринки. Я на Лісцю жив 18 років, там ще живе мій брат Павло. Там були самі бортияни, тільки одна родина з Тиляви.

Тут висилаю вам мої дві книжечки, написані лемківським діалектом. Писав я більш-менш так, щоб то було на загальнолемківській говірці, а не одного села. Бо як вже є згадано, лемки по-різному говорять в різних селах, бо хоч би картоплю називають: бандури, бандурки, грулі, зім'яки, земляки (Смерековець), кромплі (мадяризм) в Більцаревій.

Федір КУЗЯК

* * *

В що грає ARiMR*?

Вже давно минули часи, коли рольнікі, і не туолькі, захлістувались безпосередніми доплатами. Перши радовались з дофінансованя, а інші заздрили, нібито дармових, гроши. А правда оказалась вельми смутна. Господаріє, в боульшості, доплати призначили на старій довгі. Коли всьо ж обачили і увірили в унійни гроши, зачали боульш оптимістично дивитись перед себе. Брالی навози і *сьродкі охрони росьлін*, знов на кредит, задовжались, коб купити якую небудь машину. Пляновали перспективно. Думаю, що мало хто „проїв” доплати. Перед собою вже бачили доплати за 2005 руок.

Хто боульш запобігливи, той видаткі і приходи перелічив мнуого рази. І не йшлося тут про золотуовкі, але про час лічани в місецях. Треба було взяти пуд увагу вибори, передусім до парляменту. Можна було в телевізії обачити, що справи цієлого пуольського народа зийшли на другі плян. Почалися політични ігрища, котори тривають по нинішні день. Прем'єр виміняв мініструв, тия з колії воевуодські структури. Прикладом нехай буде одкліканє всієх директорув воевуодських оддієлув ARiMR.

Нова мітла – нови порадок. Одходящи директори пуд кунєць каденції не вельми бралісь до роботи, а свієжи ще не заакліматизовались. Змієни на воевуодськум руовні булі вієдоми од давня. А запобігливи директори виробілі собіє управніня рольних інспекторув. Мають право контролювати згуодность рольнічих подань на доплати з фактичним станом декларованих управ. І тут, хоч вже не є директорами, то і так безробуота не бояться.

Найгуорш на суюм вишлі рольнікі. Дармо виглядають лістоноша з децизією про признанє доплати. Тепер агенція реалізує доплати до ніскотоварових господарств. Мнуого рольнікув отримало децизію про доплати ще в лістопади минулого року. Нетерпеліво одвієдували Банкі Спудзельчи і виглядали гроши. Оказалось, що од дня отриманя позитивної децизії до дня переказаня гроши на конто агенція має 72 дніє. Хтось усталавши такий термін не взяв пуд увагу термінув усталаваних для рольнікув.

Уявімо собі, що забезпечене будинкув, тракторуов, забезпечене в KRUS, податок рольни, спулку водну, рахункі за світло, телефон і воду заплатимо протягом 72 дьон од дня возваня. Од разу рольнік робиться *невяригодни*. Не признают дітям доплати до шкоольних обієдув і учнюовської стипендії – бо не урегульовани KRUS. Обтяжат фундушом гваранційним, як злапают на неубезпечонум трактори. Долічат вельмі великі проценти в KRUS і PZU. Одотнут світло і телефон. А гміна буде криво дивитись за нетермінову заплату податку ґрунтового.

Дивившись з боку на ARiMR чоловік має враженє, що сьой новоповстали бюрократични мольох є муочно запрацьовани. Мало того. На сезон мають прийняти додатково кільканадцять працівнікуов. Насовається питанє: чи мають мнуого роботи, чи мнуого балагану? На своюою скуори переконався, що мімо властиво ведяної документації і так кілька рази був взивани до ARiMR – наносив поправкі, доповнював дани. Оказується, що міняються пшепіси, міляться люде, „падають” компутери. Але керовніцтво дбає про вигляд фірми. В Телевізії Білостуок показалі рольніка, котори дустав безпосередню доплату за 2005 руок. Але тим рольніком оказався уженднік з сусідуючої з ARiMR фірми. Чого не робиться для власного візерунку. Той уженднік дустає що місець виплату. Йому льокшей господарити ніж засмоляному рольнікови.

Трудно пойняти такій хуод дієла. Одного огранічає термін 14 дьон (час на одкліканє од децизії ARiMR), а другого – 72 дні. Не найлєпі тоє свідчит про дієальность агенції. Про такії випадкі можна оно писати, бо уженднік і так має своїє пшепіси, а рольніка має за ниц. І подумати, що боульшость тих уженднікув то дієти господаруов. Як бачимо – *пункт відзєня залежит од пункту сєдзєня*.

Ще перед виборами кружилі пльоткі про міністра рольніцтва з нашого регіону, котори буде особліво дбати про своє воєвудство. Туолькі мажицель, або неповнорозумни муог мієти надією. Самі бачимо як виглядає експорт наших продуктув до Росії. Наш типово рольнічи регіон дустав найбуольш по задниці. Тут пригадується час, як поста-

вилі Герка на І секретара КС PZPR, коб успокоїти страйкуючих ґурнікув. І той мнуого своїм пособив. Думаю, що мнуого часу минє, пока змієниться антирольніча ментальность уженднікув, а з другої сторони побуольшає свідомость рольнікув і поменшає їхня терпєлівость для бюрократув. Колісь казалі, що на порадок потрієбни цар, Сталін або Гітлер. Нам тепер придався би Лєппер. Знов на думку приходит висказанє ред. Курского, котори то обсуджуючи невинного чоловієка сказав, що „темни народ” купит всяку пропаганду.

Якійсь час тому вибралі кандидатув до Ізб Рольнічих. Сам знаю двох з нашого регіону. Од вибраних культура вимагає, коб раз на якієсь час зустрієліся зо своїм електоратом і розказалі про тоє, що роблят. А тут – і не видно, і не чути. А може я читаю не тия, що треба газети?! Подобно функція члена Ізби Рольнічої є безплатна і то всю „активность” виєняє. Але з другої сторони то добра одскачєня на вижши столєк.

Вернусь однак до ARiMR. Зараз послі входу до Унії робилі мнуого зобрань і встрієч з господарами. Тепер всьо затихло. Вся надієя в телевізії і Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Там толко-

во пудишли до справи і, як пристало служебнуй інституції, барзо поважно трактуют рольнікув. Шукают оддієльным господарам найлієпших розв'язань, такіх котори принесут найбуольш матеріяльної користі. Не таят і не шкодуют належних рольнікови гроши. Понімают, що сільни рольнік то сільни звєзани з їм організації.

Возьмємо для прикладу невикористани можлівості стосованя попльонув або миждупльонув. При дієєйших цєнах навозув сїєяє попльонув то чиста користь. І для земліє і для кішені. Бо мало того, що ошаджуємо на навозах то ще дустанєм додаткову доплату. Подобно справа мається з лонками. В сьоом мієсцю треба подяковати сумлієним і вражлівим працівнікам ODR-у. Пишу сьое тому, щоб сказати – ждавши половину року на унієни доплати, не мієвши гроши на навози і оприскі, займіємось пропозиціями Ośrodk Doradztwa Rolniczego.

На кунєць зичу всієм рольнікам жєлієзного здоров'єя і єлястичних нервув.

СТАЛИ ЧИТАЧ
з Гайнувського повієту

*ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Рільники чекають на доплати, а підляські загони на весну...
Фото Ю. Гаврилюка

Вартісна публікація

Як щороку, так і тепер милим подарунком під ялинку для всіх православних українців у Польщі був «Церковний календар на 2006 рік», виданий Перемисько-Новосанчівською єпархією. Він гарно оформлений і багатий змістом. Календар відкривається фотографією Його Блаженства Блаженнішого Кир Сави, Митрополита Варшави і всієї Польщі. Далі слідує фотографія єрархів Православної Церкви у Польщі і Супрасльської Ікони Божої Матері.

Тексти починаються «Роздумами над Новим роком» пера Його Ексцеленції Архiepіскопа Адама. На його думку минулий рік був для багатьох добрий, але було чимало людей, які терпіли від воєни, голоду, землетрусів, засух і повенів. Хоч у нас не було тих страхів, то не зуміли ми загородити дорогу злу, легковаженню Бога і блудові, усунувши з цього всього свободу і демократію. Внаслідок цього зростає злочинність і спадає християнська мораль. Є люди, що шукають собі багатств і щастя – без миру, любові до Бога та ближнього, але марний буде їх кінець. «Сійте любов, пожнете мир» – закликає Владика Адам. То сатана підказує розбій, незгоди, війни, тероризм і всякі насильства, єдину мету задоволення власних пристрастей. Люди забувають про Ісуса Христа: «Шукайте перше царства Божого та правди Його і все інше дасться вам» (Мф, 6,33). Владика закликає зберігати в серці віру в Бога, дати постанову, що новий 2006 рік будемо проводити згідно до заповідей Божих.

На дальших сторінках читач знайде скорочений календар на 2006 рік, інформації про церковні свята, пости, м'ясиці, щоденний календар за місяцями, пасхалії до 2015 року, Богослужбові вказівки на 2006 рік та інше. Від 71 сторінки в церковному календарі починаються багаті змістом статті, які можна поділити за такими темами: з історії давнього християнства на слов'янських землях, пам'ятки церковного мистецтва й письменства, боротьба з церковною унією, церковне життя в єпархії, православні єрархи, українські вчені та творці, історична доля Лемківщини, вірші, народні прислів'я, колядка та адреси парафій і події у єпархії в 2005 р.

Розглянемо детальніше окремі групи тем. Отець професор Маріян Бендза помістив цікаву статтю «Християнізація польських земель». Він на підставі літописів, археологічних розкопок і досліджень показав, що Малополюща та Сілезія були християнізовані у 875-906 роках православними священиками з гурту святих Кирила та Мефодія, а також, що князь Мешко I був охреще-

ний початково у візантійському обряді 965 року.

Про найдавніші пам'ятки церковного мистецтва в Україні пише Василь Пуцко в статті «Нові знахідки творів християнського середньовічного мистецтва в Києві». Автор розповідає про знахідки на території Михайлівського Золотоверхого монастиря – про шиферні рельєфи, ікони, прикрашені зображенням Богоматері хрести та хрестикопії. Той же автор пише про церковне начиння в давньому Києві, про срібні сїони з XI-XII ст., панікадила, гаптовані фігури святих від пітрахлі з поховання в Софійському соборі з XII ст.

Ромуальд Біскупський в дописі «Ілюміноване Євангеліє з кінця XVI віку в колекції Музею народної архітектури в Сяноці» описав згадане Євангеліє, яке до музею потрапило з церкви святого Димитрія в Соколовій Волі. Євангеліє було переписане за панування короля Зигмунта III Вази для церкви Собору Пресвятої Богородиці в Блажові біля Самбора копістом Дмитром. Стаття проілюстрована мініатюрами з Євангелія – св. Євангелістів Матвія, Марка, Луки, Іоана та копіями тексту.

Церковному мистецтву, але вже з XX ст., присвячена стаття Олександра Колянчука про художника Павла Запорожченка, який художню освіту здобув у Росії, а згодом, як солдат армії УНР був інтернований 1920 року у Польщі. Деякий час перебував він у таборі в Пикуличах. Потім, у 1927 році відкрив власну артистично-малювальну та іконографічну майстерню в Перемишлі. Художник розмальовував церкви, малював ікони.

Наступною темою дописів поміщених у «Церковному календарі» є боротьба православних з церковною унією. Роздуми на цю тему розпочинає стаття «Пересторога» з 1606 року, якої то «Перестороги» автора досі не устійнено, хоч твором займався чимало дослідників, як Іван Франко, Михайло Возняк, Олександр Брюкнер та інші. А «Пересторога» показувала, хто довів до церковної унії 1596 року, що вона була заведена «розбійницьким методом» та стала страшним злом для українського народу. Твір маскував справжнє обличчя організаторів унії – Кирила Терлецького, Іпатія Потія, Михайла Рогози, а також славив оборонців православ'я. В статті отця ігумена Афанасія «Монастирі Перемисько-Самбірсько-Сяницької єпархії» відмічено, що завдяки значній мережі православних монастирів боротьба з церковною унією в Перемиській єпархії тривала до 1692 року, а у Львівській до 1700 року. Автор відмітив, де ці мона-

сти діяли та деякі з них охарактеризував. У православній Перемиській єпархії було 165 монастирів. Петро Трохановський в статті «Минає 80 літ від повернення Лемківщини на православ'я» розповів як від 1926 року лемки відривалися від унії та поверталися до прабатьківської віри.

Чимало сторінок у «Церковному календарі» відведено церковному життю в єпархії. Петро Трохановський у дописі «Торжество не ювілейне, але не принагідне» інформує про культ в єпархії священномученика Максима (Сандовича). Отець ігумен Афанасій представив заснування Свято-Кирило-Мефодієвського монастиря в Уйковицях. Послушник Маркіян подав огляд подій у Перемисько-Новосанчівській єпархії протягом 2005 року, звертаючи увагу на церковні святкування, виступи театру з Тербовлі, організацію Шевченківських свят, вітання президента Віктора Ющенка, Лемківську ватру тощо.

У «Календарі» відмічено діяльність видатних проповідників Православної церкви – Петра Могили та митрополита Діонісія, який очолював Православну церкву у міжвоєнному періоді. Митрополит Петро Могила має великі заслуги для зміцнення православ'я та освіти в Україні. За його каденції поверталось від уніятів багато храмів та відновлено немало, засновано друкарні. Митрополит був перекладачем з грецької мови, полемістом і великим теологом. Представлено також заслуженого церковного діяча, письменника, вченого архієпископа Теофана Прокоповича (1681-1736). Вказано заслуги митрополита Діонісія як провідника перекладу Святого Письма на українську мову, організатора духовної освіти у Польщі та доведення до проголошення автокефалії Православної церкви у Польщі. Митрополит сприяв справі повернення лемків до православ'я.

Наступний цикл статей присвячено українським ученим та творцям кінця XIX і початку XX століть Михайлові Грушевському, Володимирові Гнатюкові, Іларіонові Свенціцькому та Петрові Ніщинському. Слід відмітити, що автор статті про Грушевського, В. Хмарко, пригадав, що великий історик в юних роках писав вірші та оповідання, а тепер у незалежній Україні розпочали видавати його твори у 50-ти томах.

У «Календарі» помічено також дописи про трагічну долю Лемківщини пера Х. Морко-Довганюк, І. Красовського. Окреме місце займають вірші, колядка з нотами, прислів'я та адреси парафій Перемисько-Новосанчівської єпархії.

З цього огляду видно, що «Церковний календар на 2006 рік» багатий змістом, почальний у вірі та національній культурі. Тому його придбання та прочитання принесе кожному українцеві, не тільки православному, велику користь.

А.С.

З українських подій на Підляшші

Українська маланкова забава у Більську

13 січня, тобто останнього дня року за юліанським календарем, в Більську, в новому приміщенні ресторану „Podlasianka”, відбулася традиційна маланкова забава, зорганізована Союзом українців Підляшшя. Традиція проведення маланок у Більську має вже понад 20 років (першу таку забаву зорганізовано тут у 1984 році).

Фото І. Бакуновича

В цьому році при українській музиці бавились 184 особи (на фото). Заграв для них ансамбль „Косарі” з Рівного, який не раз уже розважав учасників українських новорічних забав, та виступав на українських заходах у регіоні.

Прибуток з забави був призначений на ялинкові подарунки для дітей, які вивчають українську мову у школах Підляського воєводства.

Речиталь Людмили Вишенко

21 січня в галереї „E-la Montparnasse” у Білостоці виступила українська співачка з Мельника, Людмила Вишенко. На речиталі, який відбувся в дуже камерному товаристві, виконала вона польські й українські колядки та шедрівки, а також українські, у тому й підляські ліричні пісні та російські романси. На гітарі акомпанював співакці Томаш Квятковський. Був це другий виступ Людмили Вишенко в білостоцькій галереї.

Хоч українська співачка виступає соло віднедавна, то провела вже чимало концертів як у регіоні, так і поза ним. Не раз виступала у Варшаві, у тому в театрі Адама Ганушкевича, а також поза межами Польщі, між іншими в Німеччині. У березні, натомість, можна буде Людмилу Вишенко почути на концерті в Підляській опері та філармонії. Співачка виступить на ньому з півгодинною програмою поруч з такими артистами, як польська поп-співачка Kayah.

Презентації ансамблю „Ранок”

У днях 27-29 січня у Більському будинку культури проходили заходи VII „Загальнопольського фестивалю сучас-

них колядок та пасторалок”. Традиційно на концерті „Господарі гостям”, який відбувся першого дня конкурсу, презентувався більський ансамбль „Ранок”. Тим разом виступив він не з обрядовим, але з популярним „карнавальним” українським репертуаром.

Уже наступного дня, 28 січня, „Ранок” показався в Міському осередку культури в Тересполі, де пройшов XI „Міжнародний фестиваль східнослов'янських колядок”. Слід згадати, що окрім української групи виступив на ньому хор парафії Успіння Пресвятої Богородиці з Більська, який отримав Grand Prix.

„Гілочка – чотири пори року”

На зламі січня та лютого почалась реалізація едукативно-популяризаторського проекту „Гілочка – чотири пори року”. Його головна ідея – відтворити та зберегти в записках чотири підляські обряди, які притаманні для кожної з пір року: колядки, веснянки, фрагменти весілля та вечірки. Записи є реалізовані ансамблем „Гілочка” в україномовних селах двох гмін: Черемха та Кліщелі при співпраці з народними жіночими колективами – „Вільчанками” з Вільки Терехівської, „Калиною” з Дашів

та групами з Черемхи-села і Добриводи. Реалізація проекту розпочалася від запису колядок у Вільці Терехівській (на фото внизу).

Всі обряди записуватимуться на дисках DVD та презентуватимуться ширшій публіці під час зустрічей в осередках культури в Черемусі та Кліщелях. Його результати будуть так само поміщені на інтернет-сторінці. Проект „Гілочка – чотири пори року” є реалізований Гмінним осередком культури при співпраці Союзу українців Підляшшя.

Студентські практики в Більську

13 лютого в Комплексі шкіл ім. А. Міцкевича в Більську, де ведеться навчання української мови, розпочали студентські практики люблінські україністи. Тим разом приїхало до Більська троє студентів Університету Марії Кюрі-Склодовської, серед яких був Андрій Єскатеринчук, молодий українець з Кнорид. Протягом двох тижнів мали вони т.зв. госпітації – придивлялися до уроків, які вела Єлизавета Томчук та вчилися вчительського фаху. Самостійно поведуть уроки вже під час наступної практики.

Людмила ФИЛИМОНЮК

«Коляда» у Рівному: «Від Дону до Підляшшя»

Як звучить в одній з пісень, у сніні українці співають... І не просто співають без причини, вони – колядують. З 13 по 15 січня цього року в Рівному колядки та щедрівки звучали різними слов'янськими мовами. Це відбувалося в рамках десятого Слов'янського фольклорного фестивалю «Коляда».

Унікальність «Коляди» полягає у тому, що цей фестиваль є фактично чи не єдиним в Європі, на якому представлені звичаї зимових свят та обрядів слов'янських країн. Організатори ставлять собі за мету пропагувати традиційну народну культуру, модернізувати її на науковій основі. Виконує фестиваль також функцію представлення автентичних різдвяно-новорічних обрядів, народних пісень та вистав. Проходить «Коляда» в рамках календаря СIOFF (Міжнародна Рада організацій фольклору і традиційних мистецтв).

Цього року участь у фестивалі взяли фольклорні ко-

лективи з різних регіонів України – Рівненщини, Волині, Житомирщини, Луганщини, Дніпропетровщини. Були також учасники з Польщі, Росії, Білорусі, Чехії. Загалом же на цьогорічну «Коляду» приїхало 23 колективи, з яких були як дорослі, так і дитячі.

Фестиваль розпочався на рівненському Майдані Незалежності з театралізованих обрядодійств «Новорічна Переберія» – художні колективи демонстрували різдвяно-новорічні містерії (Маланка, Діди, Коза, Кінь, Вертеп, Три Королі). Головна площа міста перетворилася на сцену народного різдвяно-новорічного «карнавалу». Учасниками цього дійства почувалися не лише актори, але й глядачі, які могли поводити Козу, потанцювати з Ведмедем, налякатися Чорта, втекти від Смерті, позалицятися до Нареченої і, насамперед, поколядувати та пощедрувати. Учасники фестивалю колядували у церквах Рівного, військових

частинах тощо. Центральною ж подією програми «Коляди» був концерт-містерія «Від Дону до Підляшшя».

З тих, хто приїхав до Рівного, аби виступити на фестивалі, особливо хотілося б відзначити дитячі художні колективи. Їх виступи вкотре засвідчили, що молоде покоління цікавиться традиціями своїх предків, а тому народна спадщина буде жити і передаватися з покоління в покоління.

«Коляда» – це не лише відтворення зі сцени слов'янських традицій колядування та щедрування. Кожен, хто приходив на дійство, що відбувалися в рамках фестивалю, безпосередньо до них долучався, адже душа людини дотична до народної душі, традиційної спадщини народу. Тому варто приїздити до Рівного в січні, аби поколядувати.

Дмитро ШЕВЧУК

Obyśmy za rok znowu się spotkali...

Blisko sześćdziesiąt osób bawiło się na tegorocznym prawosławnym balu noworocznym w Pasynkach. Na imprezę przyszli nie tylko mieszkańcy tej miejscowości, ale przyjechali również goście z Bielska Podlaskiego i okolic.

– To już drugi taki bal, który wspólnie zorganizowaliśmy – mówi ojciec Eugeniusz Suszcz, proboszcz parafii w Pasynkach. – Chcemy żeby ludzie mieli okazję poświtować w ten dzień. Poza tym, nie możemy przecież zapominać o naszych obyczajach i tradycji.

Już przed wiejską świetlicą unosił się zapach wspania-

łych podlaskich potraw, a z wnętrza dochodziły dźwięki wzruszającej regionalnej muzyki. Harmonista grał niestrudzenie niemal przez całą noc, a goście bawili się tańcząc i śpiewając.

Punktualnie o północy niebo nad Pasynkami rozświetliły

wybuchające petardy i mieniące się wszystkimi kolorami fajerwerki. Strzelające korki od szampana oznajmiły nadejście Nowego Roku, który według kalendarza juliańskiego przypada w nocy z 13 na 14 stycznia. Dużą atrakcją było nocne ognisko i pieczenie kielbasek.

– Bawię się wspaniale. Właśnie tego chyba wszystkim nam potrzeba, żeby uciec choć na chwilę od codzienności i kłopotów – mówiła Anna Marcinkiewicz z miejscowości Saki. – Dzięki takim imprezom jak ta, człowiek całym sercem czuje tę „sylwestrową” noc. W dodatku wszyscy możemy docenić, jak bogata i piękna jest nasza podlaska tradycja. Daj Boże, abyśmy za rok znowu się spotkali – dodała ze wzruszeniem.

Zabawa trwała niemal do białego rana.

Artur ROSZKOWSKI

Artystyczne „Wesołych Świąt” w „Arsenale”

Boże Narodzenie kojarzy nam się z czymś osobistym. Z zapachami suszonych owoców, z białym obrusem, sianem... W dobie spychania świąt do rangi wolnego dnia od pracy, gdy dostaje się i kupuje prezenty, warto zastanowić się nad duchowym wymiarem Bożego Narodzenia. Właśnie taka jest myśl przewodnia wystawy w galerii „Arsenal” w Białymstoku, zatytułowanej „Wesołych Świąt”.

Kurator wystawy Magdaleną Godlewska-Siwerska mówi, że po raz pierwszy o zrobieniu wystawy świątecznej pomyślała jesienią ubiegłego roku. – *Jednak duże wydarzenia trzeba planować ze znacznie większym wyprzedzeniem – tak więc miałam sporo czasu na przemyślenia. A przede wszystkim na znalezienie odpowiedzi na zasadnicze pytanie, o czym tak naprawdę ma być ta wystawa, czy nie zbanalizujemy tematu, czy nie okaże się, że nadmiar dóbr przesłoni wymiar duchowy, czy w naszym zbyt szybkim*

świecie jest jeszcze czas na duchowość; a raczej – w jakim momencie życia zaczynamy skupiać się na tych naprawdę najważniejszych sprawach?

Na wystawie swoje prace zaprezentowało 10 artystów. Wystawione w „Arsenale” obrazy, sgraffito, filmy wideo i instalacje nawiązują do Świąt Bożego Narodzenia. Wśród artystów byli także i Ukraińcy, którzy mieszkają w Polsce: Mirosław Maszlanko i Anna Myca.

Mirosław Maszlanko wznosząc się na tradycji ludowej wykorzystał do swojej kompozycji naturalne surowce, tj. słomę i воск. Z nich wykonał olbrzymią konstrukcję, przypominającą sieć i dzwon. Jego dzieło jest próbą artystycznej interpretacji świąt Bożego Narodzenia. – *W naszej szerokości geograficznej Boże Narodzenie jest silnie związane z naturą; z zimą z bielą śniegu, czernią długich nocy, ze światłem i ciepłem, z zapachem i smakiem. Tu w sposób szczególny miesza się pierwiastek*

duchowy tego czasu z sensualnością. Moja praca na wystawie „Wesołych Świąt” jest próbą nawiązania do energii tego święta. Dzwon w historii nie tylko świata chrześcijańskiego pełni bardzo ważną rolę pozawerbalnej komunikacji. Jest to przekaz przekraczający granice polityczne i kulturowe. Jego dźwięk to informacja o przestrzeni sacrum, o wydarzeniach przekraczających naszą rzeczywistość. Jest dla nas archetypem, czymś wnikałym w przestrzeń publiczną ze swoim odwiecznym przesłaniem, przypomnieniem. Dlatego pokusiłem się o próbę artystycznej interpretacji tego elementu religijnego, sakralnego misterium.

Prace Mirosława Maszlan-ki były wystawiane nie tylko w Polsce, ale także w Kijowie, Kanadzie i Nowym Jorku. W dziełach Mirosława Maszlan-ki i Anny Mycy można było zauważyć, że w artystycznych wizjach Bożego Narodzenia nawiązywali do swoich korze-

ni, do ścierania się dwóch kultur, ukraińskiej i polskiej, które towarzyszą im także, a może przede wszystkim, podczas świąt.

Anna Myca na wystawę przygotowała film wideo, gdzie dwoje dzieci śpiewa tę samą kolędę, ale w dwóch językach: polskim i ukraińskim. Świąta dla niej to: *Wschód kontra Zachód, kalendarz gregoriański kontra juliański, karp kontra kutia. Zawsze byliśmy po świętach w oczekiwaniu na następne. Trochę to przypominało „pograniczne w ogniu”, ale dzięki temu nie mogłam narzekać na nudne dzieciństwo.*

Wystawa „Wesołych Świąt” w galerii Arsenal była otwarta od 16.12.2005 do 15.01.2006 roku, pokazując nam wymiar Bożego Narodzenia, który koncentruje się na duchowym przeżywaniu tych uroczystych dni. Niejako zmuszając nas, abyśmy trochę się zatrzymali i... zwyczajnie poświątowali.

Karolina MATEJCZUK

Noworoczna choinka dla dzieci

Co roku na przełomie stycznia i lutego Bractwo Młodzieży Prawosławnej organizuje noworoczną choinkę dla dzieci. W Bielsku Podlaskim pierwsza taka choinka zorganizowana została w 2001 roku i jak widać na dobre „przyjęła się” wśród najmłodszego pokolenia bielszczan.

Tak więc już od 6 lat dzięki Bractwu Młodzieży Prawosławnej, wszystkim bielskim parafiom prawosławnym i pomocy sponsorów, bielskie dzieci, również te z uboższych rodzin mogą wspólnie uczestniczyć w zabawie choinkowej.

W tym roku choinka odbyła się 30 stycznia, lecz nie w Bielskim Domu Kultury tak jak wcześniej zaplanowano,

ale wyjątkowo w sali katechetycznej na Plebanii przy cerkwi pod wezwaniem Św. Michała i nie była zbyt huczna.

Choinkową atmosferę przenikał cień żałoby w związku z tragicznymi wydarzeniami w Chorzowie. Zanim rozpoczęła się zabawa najmłodszych, wszyscy wspólnie uczcili pamięć poszkodowanych w katastrofie.

Następnie dzieci brały udział w konkursach przygotowanych przez młodzież z Bractwa oraz uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Bielsku Podlaskim, śpiewały kolędy i tańczyły zataczając przeróżne koła i węże.

Punktem kulminacyjnym noworocznej choinki był oczy-

wiście długo oczekiwany Mi-kołaj. To właśnie on sprawił dzieciom najwięcej radości, gdyż każdemu z nich – bez wyjątku – wręczał prezenty i i pozwalał na krótkie sesje zdjęciowe z jego udziałem. Po pełnym wrażeń spotkaniu z Mi-kołajem, dzieci wraz ze swymi rodzicami lub opiekunami wróciły do swoich domów.

Tak oto w skrócie przedstawiłam przebieg noworocznej choinki dla dzieci, na której byłam ze swoją córeczką po raz pierwszy.

Myślę, że impreza ta jest idealną formą „rozrywki” dla naszych maluchów. Nie tylko pozwala na powiększenie grona kolegów i koleżanek naszych dzieci, ale co ważniej-

sze rozbudza w nich chęć poznawania świata i ludzi (konkursy), uwarściwia na piękno obyczajowości i obrzędowości wyznawców prawosławia (skecze, kolędy), a tym samym wspomaga przygotowania dzieci do uczestnictwa w życiu Cerkwi prawosławnej.

Mam nadzieję, że organizatorzy nie zaprzestaną swoich starań i w następnym roku bielskie dzieci znów będą mogły bawić się na noworocznej choince, która być może dzięki ludziom dobrej woli i Bożej Pomocy odbędzie się już w nowym, powstającym obecnie Domu Kultury Prawosławnej.

Justyna CZERNAWSKA-HAPONIUK

НАШІ ДІДИ-ПРАДІДИ

На фотографіях з родинного альбому Ігоря Вереміюка з Ягуштова бачимо його прадіда Павла Денисюка з Парцьова, який народився у 1889 році

Ось молодий Павло, солдат „царської” армії, гордо позує до фотографії зі зброєю в руках

На другій фотографії бачимо його вже одруженого, з дружиною Анастасією

На останній фотографії, зроблений в Більську 8 травня 1939 року, Павло знявся зі своїми синами – 18-річним Іваном і 13-річним Василем

*Цей пам'ятник, якому вже майже півтори сотні років,
і досі оберігає жителів села Плески (Пльоски)*

Фото Ю. Гаврилюка